

Capitulū Septimū

so discernere. **R**hetorica orantem persuadere. **P**rudencia est recta ratio agibilium. Que quidem prudentia integrat ex tribus. ut dicit Seneca in li. de quattuor virtutibus. videlicet preterita cogitatio. et dicit memoria. presentia ordinatio. et dicit intelligentia. futura precautio. et dicit providentia. Sicut ergo tres iste partes prudentie distincte conveniunt in una communi ratione prudentie. ita hi tres pater. filius et spiritus sanctus unum sunt. **S**apientia autem seu physica distinguitur in physica que est noticia de rebus naturalibus. que sunt infra celum. cui deservit medicina. Et moralis notitia. cui deservit lex civilis et canonica. Et dividitur in moralis que hominem dirigit in seipsum. economica que docet regere familiam. et politicam. que docet civitatem dirigere et regnum. Et sic hi tres una moralis philosophia est. **T**ertia philosophia superior que omnes excellit scientias metaphysica vel prius theologica. hec continet triplicem legem dei scilicet intrinsecam ut decalogum. moysaycam ut ceremonialia et iudicialia. et evangelicam de deo loquens et angelus super omnes alias scientias. et de sanctissima trinitate. Reformatur autem imago dei. que est in homine deformata per peccatum. a sanctissima trinitate per penitentiam. nec alio modo post baptismum reformari valet. Hec autem penitentia una est et trina. Nam ut dicitur de peccatis. i. Perfecta in corde contritio. in ore confessio. in opere tota humilitas. i. satisfactio. hec est vera et fructuosa penitentia. Et per b. l. in. n. Contritio attribuitur patri. quia maxime potentie est iustificatio impium. quod fit per contritionem. Confessio filio. quia fit per verbum quod dicitur filius. Satisfactio que complet bonitatem penitentie spiritus sancti cui appropriatur bonitas. Et satisfactio quidem per b. l. et alios in quarto consistit in tribus. scilicet elemosyna. oratione et ieiunio. de quibus dicitur per b. l. Bona est oratio cum elemosyna et ieiunio. Et per illud destruitur illud maledictum ternarium diaboli. de quo. i. Jo. ii. dicitur. Omne quod est in mundo. aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum. aut superbia vite. Concupiscentia carnis atteritur per ieiunium. Concupiscentia oculorum reprimitur per elemosynam id est auaricia. Superbia vite tollitur per humilem orationem. Sed ad hoc melius reformatur imago per ternarium essentialium religionis. quod excedit omnem solennem penitentiam. ut dicitur. xxxiij. q. ij. Admonere scilicet castitatem. paupertatem et obedientiam. Et hoc est illud triduum itineris in deserto religionis quo deus vocat suos ad se sibi sacrificandum. Exo. n. Sicut ergo tres partes in penetra vel in religione. et tamen una penitentia. et una est religio. ita hi tres pater et filius et spiritus sanctus unum sunt. **T**ertium genus creaturarum ubi relucet vestigium trinitatis. est genus rerum inere corporalium. Et hoc est in celis. in elementis et ele-

mentatis. Et celum quidem unum est. id est in quantum omnes conveniunt in materia incorruptibili. Tres autem sunt. Nam differentes in motu. quia empirium ubi sancti. resident non movent. Crystallinum movetur ab angelo. et movet alios. Sydereum scilicet firmamentum cum celis planetarum. quod non movet alios celos. sed movetur. Et sol in medio consistens planetarum tres habet sub se scilicet lunam. mercurium et venerem. Tres supra se scilicet marrem. iovem et saturnum. Elementa omnia in hoc uno conveniunt. quia sunt in materia corruptibili. sed in triplici differentia. Nam supremum scilicet ignis est lucidum. in quo etiam reperitur vestigium trinitatis. Nam est in eo considerare essentiam. splendorem et calorem. et essentia non procedit a suo splendore sed e converso. Et calor a sua essentia et splendore. ita pater a nullo procedit. filius a patre. spiritus sanctus ab utroque. Et hi tres unum sunt. sic unus est ignis.

Medium elementum quod est duplex. est duplex. i. transparent. scilicet aer et aqua. Et in aqua est vestigium trinitatis per pulcre. scilicet in aqua que egreditur e terra ut in fonte. et transit eadem in substantia per aqueductum. et extenditur in rivum seu fluvium. una est aqua seu unus fons. et rivus fons non procedit a conductu. sed e converso. sic filius a patre. qui solus cooperatus est carne nostra. unde et ipse dicit. Ego quasi aqueductus etc. Eccl. xxiij. Filius procedit ab utroque. sic spiritus sanctus qui dicitur fluvius paradisi per b. Aug.

Tertium elementum est terra. que est in se obscura. Et hec tripartita. quia in asia. europa. et aphyricam una terra et tres eius partes. Sic hi tres unum sunt. In elementatis patet. quia quodlibet est unum representans patrem. Unde Basilianus. In patre unitas. et aliqua species habent per formam suam. et ad aliquid ordinantur. Secundum representat filium. et finis spiritus sancti. Ad quod facit quod dicitur Sapientia. Omnia in pondere. numero et mensura constituti sunt domine. Omnis enim res est una numero. Mensuras habet determinate perfectionis per formam suam. per quam in specie constituit. Pondus suum est finis ad quem ordinatur. Et sic hi tres unum sunt. Sicut ergo ecclesia militans hic est regina stans ante deum a virtutibus virtutum in vestitu deaurato sapientie. circumdata varietate statuum. Sic et ecclesia triumphans assistit ut regina mundi a virtutibus dei. civitate superna. in vestitu deaurato glorie. que in tribus consistit representantibus sanctissimam trinitatem. scilicet visione. intentione et fruitione sanctissime trinitatis. circumdata varietate premiorum. In qua existentes dicere valent. Sicut audivimus sic vidimus etc.

Titulus undecimus De dono intellectus **D**onum intellectus ultra lumen nature necessario a deo perit. **C**ap. primum

Titulus Undecimus

Manus tue fecerunt et

plasmauerunt me. Da mihi intellectum
ut discam mandata tua. ps. cxviii.

Manus domini sunt non corporales. sed spirituales. scilicet sapientia et
virtus eius. Et iste fecerunt et faciunt quolibet hominem
sicut et alias creaturas que ad corpus per propagationem
a parentibus. Et ipsum primum hominem fecit de limo
terre. Gen. i. Et plasmauerunt et plasmauerunt quam
libet animam nouo creando ex nihilo. id est non ex ali
qua alia re. et infundit. Unde illa sancta mulier dice
bat filiis suis exhortans ad patientiam. Filii nescio
quomodo in utero meo appuistis. Neque spiritus et animas
donavi vobis. et singulorum membra non ego ipsa conpe
gi. sed est meus creator. Hinc et b. Hieronimus in epistola
contra Rufinum. Inter illas secreti ventris angu
stias. manus dei semper operatur. idemque creator
corporis pater et animae. Noli despicere bonitatem si
guli que te plasmauit. et fecit ut voluit. Ipse dei vir
tus et sapientia. di. lvi. nasci. Quibus autem homini sit
datum lumen naturale ad intelligendum que agenda
sunt secundum dictamen rationis in vita politica. tamen que homo
ordinatur ad quoddam bonum. quod excedit naturalem
cognitionem. scilicet supernam beatitudinem. id est indiget quo
dam lumine supernaturali ad intelligendum que secundum
fidem proponuntur. Et hoc vocatur totum intellectus
quod quia ex nobis non est. psalmista postulat a
deo sibi dari dicens. Da mihi intellectus ut di
scam mandata tua. ps. cxviii. Mandata dei sunt
non solum de agendis secundum decalogum. secundum illud
Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi. serua manda
ta. Sed etiam de credendis. iuxta illud Jo. iij. Cre
ditis in deum. et in me credite. ait christus. quod non solum
mysteria diuinitatis. sed etiam humanitatis christi
nobis mandatur credere. De sperandis datur
mandatum. ps. lxi. Sperate in eo omnis congrega
tio populi. que figurabatur in spe bonorum tempo
ralium in veteri testamento promissorum. Mandatur
dilectio dei et primi. Deuter. vi. quod in nouo te
stamento inducitur et firmatur. Mat. xxij. et Luc. x.
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. et ex to
ta anima tua. et ex omni mente tua. et proximum tuum
sicut teipsum. Ista mandata presupponunt ad de
calogum. non enim ibi continentur. et ad ista intelligenda in
me ut credenda et seruanda indiget homo tono in
tellectus. Omnis que audit a pre meo et didicit
hic venit ad me. ait christus Jo. vi. Fides autem ex
auditu. auditur per verbum dei. Ro. x. Sed non suffi
cit credere auditis. imo oportet addiscere pro
num scilicet intellectus cape ut agenda. Et sic venit
ad christum consequendo eternum premium. secundum
illud. Intellectus bonus omnibus faciendis eius.
laudatio eius manet in seculum seculi.

Sed ad tollendum .s. i.

equiuocationem sciendum quod intellectus sumi
tur multipliciter. Nam aliqui intellectus dicitur

ipsa anime essentia. denominatur enim anima ab
intellectu quasi a sua principali virtute. sicut
dicitur in principio de anima. quod intellectus est que
dam substantia. Angeli etiam dicuntur intellectus
seu intelligentie. Secundo dicitur intellectus quedam
potentia anime distincta contra voluntatem. Et
iste intellectus distinguitur realiter in duas po
tentias scilicet intellectum agentem. et intellectum
possibilem. Unde dicit philosophus in tertio de anima
quod necesse est esse in anima has differentias intel
lectum scilicet possibilem et agentem. Intellectus autem
possibilis diuiditur in tres secundum tres status eius.
Primo. n. est in potentia tantum. et sic dicitur intellectus pos
sibilis. Secundo. in actu primo. que est scia. et sic dicitur intel
lectus in habitu. Tertio. in actu. Secundo qui est
considerare. et sic dicitur intellectus in actu seu intel
lectus adeptus. De predictis habes in prima pre
tertio dicitur intellectus quedam virtus intellectualis.
que dicitur habitus principiorum. que per se sunt nota siue
speculabilia. ut de quibus est affirmare vel negare
de neutro ambo. Omne totum est maius sua parte.
vel practicabilia. ut malum est fugiendum. nulli est in
iuria faciendum et hoc. Quarto modo dicitur intellectus vna
pars prudentie secundum Macrobium. quare Cullus vocat
intelligentiam. de hoc dicit philosophus in. vi. ethi. que est co
gnoscitio extremi. id est alicuius primi singularis et con
tingentis operabilis propositionis. scilicet minoris. quare omne est
se singulariter in silogismo prudentie. Hoc autem pri
mum singulare est aliquis finis singularis. Est ergo
iste intellectus quedam recta estimatio de aliquo particu
lari fine. ut sibi gratia. Ratio in operando primo su
mit vniuersalem. ut pura. Omne malum est fugiendum
dicitur. Intellectus iste sumit minorem sub illa dicens.
Committere hunc actum fornicationis qui metum oc
currit est malum. Et prudentia concludit. que hoc for
nicatio fugienda. Quinto dicitur intellectus quod
dam totum spiritus sancti. que importat quandam acutam
penetrationem diuinorum vel agendorum. secundum rei
gulas diuinas. Et de isto nunc agitur.

De dono intellectus. .s. ii

dicitur Eccl. xi. Requesce super eum spiritus domini spiritus sapientie
et intellectus. Et de isto dicitur. Repleuit enim
dominus spiritum sapientie et intellectus. sola glorie induit eum
Pro cuius declaratione dicitur. be. Tho. se. se. q. viij.
arti. i. que nomen intellectus importat quandam in
ma cognitionem. Dicitur enim intelligere quasi in lege
re. Et hoc maxime apparet considerantibus vitam in
tellectus et sensus. Nam cognitio sensitiva occu
pat circa quantitates sensibiles exteriores. Cogni
tio autem intellectiva penetrat usque ad essentiam rei.
Obiectum enim intellectus est quod quod est. ut dicitur in. iij. de
aia. Sunt autem multa genera eorum que interiorius latent
ad que omnes cognitiones hominis que intrinsecus penetrare
Nam sub accidentibus later nascitur rerum substantia. Sub
his latent signata verborum. Sub similitudinibus et
figuris later veritas figurata. Res enim intelligibiles

Capitulū Primū

sunt q̄si interiores respectu rerū sensibilis, que
exterius sentiunt. Et in causis latent effectus
et eōuerso, vñ respectu horū oim pōt dici intelle
ctus. Sed cū cognitio hōis a sensu incipiat q̄si
ab exteriori, manifestū est q̄ q̄nto lumē intelle
ctus est forti⁹, tanto mag⁹ pōt ad intima pene
trare. Lumē autē naturale n̄ri intellect⁹ est si
milit virtutē. Dñ vsq̄ ad determinatū aliqd̄ per
tingere p̄t. Indiget ḡ hōmo sup̄naturali lumi
ne, vt vltim⁹ penetret ad cognoscendū q̄dam q̄
p lumē naturale cognoscere nō valet. Et illud
lumē sup̄naturale hōmīnī datū vocat̄ tonū in
tellectus. Et cū potētia intellect⁹ habeat duos
actus, s. p̄cipere et diiudicare. Donū intellect⁹ or
dinatur ad p̄cipiendū diuina et agēda in ordi
ne ad deū. Sapientie tonū ordinat̄ ad actū iu
dicandi de eis s̄m rōes seu reglās diuinas. S̄
scientie tonū s̄m reglās hūanas id est rōnis,
et in s̄ differūt. Ratio autē q̄re hōc tonū dicitur
tonū intellectus tonus q̄ rōnis, est ista s̄m. b.
l. v. vbi supra. Discursus rōis semper incipit
ab intellectu, et terminat̄ ad intellectum ex ali
q̄bus. Ratiocinamur enī p̄cedēdo ex q̄busdam
intellectus. Et tūc rōis discursus p̄ficiat̄, q̄n ad s̄
p̄uenimus, vt intelligam⁹ id q̄d p̄ri⁹ erat igno
tum. Et ḡ ratiocinamur ex aliq̄ intellectu proce
dit. Sed tonū ḡre nō procedit ex lumine natu
re, imo sup̄addit̄ ei q̄si p̄ficiens ip̄s, et ideo ista
sup̄additio nō dicit̄ rō sed mag⁹ intellectus, qz
ita se habet lumē sup̄additū ad ea q̄ nobis sup̄
naturaliter innotescūt, sicut se habet lumen na
turale ad ea q̄ primordially cognoscim⁹. Ra
tio etiā q̄re aliq̄d tonū dicit̄ intellectus, et nul
lū voluntas, cū tñ intellectus distinguat̄ cōtra
voluntatē, vt p̄z in. iij. de ania. ē ista s̄m. b. l. v.
vbi supra. qz volūtas nominat̄ simplr appetiti
uum motū absq̄ determinatione alicui⁹ excellē
tie. Sed intellectus nominat̄ quandam excel
lentiam cognitionis scilicet penetrandi ad inti
ma. Ideo sup̄naturale tonum magis nomina
tur nomine intellectus q̄ voluntatis.

Quō donū intelle .§. III

ctus simul maueat cū fide. Ad q̄d sciendū op⁹
est duplici distinctione s̄m. b. l. v. se. se. q. viij
arti. ij. Vna est ex p̄te fidei, alia est ex p̄te intel
lectus. Ex p̄te fidei distinguēdum est, qz quedā
per se et directe cadūt sub fide, q̄ naturalē rōem
excedunt, sicut deū esse trinū et vnū, et filiū dei
esse incarnatū. Quedā vero cadunt sub fide q̄
ordinata ad ista s̄m aliquē modum, sicut sunt
oia que in scriptura diuina continent̄. Ex p̄te ve
ro intellectus distinguēdū est, qz duplici p̄
sumus aliq̄ intelligere. Vno mō p̄fecte, q̄n scz
p̄tingimus ad cognoscendū essentiaz rei intel
lecte, et ip̄am veritatē enunciabilē intellecti. s̄m
q̄ in se est, et s̄ modo ea q̄ cadunt sub fide dire

cte nō possum⁹ intelligere durante statu fidei.
Sed q̄dam alia ad fidē ordinata etiā hōc mo
do intelligi p̄nt. Alio modo p̄tingit aliqd̄ intel
ligi imperfecte, q̄n scz ip̄a essentia rei vel veritas
p̄positionis nō cognoscit̄ q̄d sit, aut quō sit, sed
tñ cognoscit̄ qz ea q̄ exterius apparent veritati
nō p̄triant̄, inq̄ntum hōmo intelligit qz p̄pter
ea q̄ exterius apparēt, nō est recedendū ab his
q̄ sunt fidei. Et s̄m hōc nihil p̄hibet durate sta
tu fidei, intelligere ea etiā que p̄ se sub fide ca
dunt. Fides autē que cōnumerat̄ ab ap̄lo inter
rū, fructus sp̄is ad gal. v. nō est fides q̄ est vir
tus theologica, sed est quedam certitudo eoz q̄
sunt fidei, que habetur per tonum intellectus.
Est autē intellectus tonū nō soluz speculati
uus, sed etiā practicus. Vnde in ps. cx. Intelle
ctus bonus oibz facientibz est. Qd sic declarat
b. l. v. se. se. q. viij. arti. ij. Donū intellect⁹ nō
solum se h̄z ad ea q̄ primo et p̄cipaliter cadūt
sub fide, sed etiā ad oia q̄ ad fidem ordinantur.
Op̄ationes autē bone quendā ordines h̄nt ad fi
dem. Nā fides p̄ dilectionē opatur, vt dicit̄ ad
gal. v. Et id tonū intellect⁹ etiā ad q̄daz opabi
lia se extēdit. Nō quidē vt p̄cipaliter circa ea ver
setur, sed inq̄ntū in agendis regulamur rōibus
eternis, q̄bz cōspiciēdis et cōsulēdis inheret supe
rior rō, vt ait. b. Aug. q̄ tonū intellect⁹ perficitur.
Quāuis autē rō natural̄ dirigat hōiem in actibz
hūanis, tñ regula humanoz actū est nō soluz
rō hūana, sed etiā lex eterna. Lex autē eterna ex
cedit rōez humanā naturalē. Et id cognitio hu
manoz actū s̄m qz regulant̄ a lege eterna ex
cedit rōem naturalē, et indiget sup̄naturali lu
mine toni sp̄is sancti intellectus vel alterius.

Est aut donū in .§. III.

tellectus in oibz h̄ntibz grām gratū facientē, et
extra grām existentibz abest. Primū sic probat
b. l. v. se. se. q. viij. arti. ij. In oibz h̄ntibz gratiaz
necesse est esse rectitudinē voluntatē, qz p̄ grām
reparatur volūtas hōis ad bonū, vt dicit̄. b. Aug.
volūtas autē hōis nō pōt recte ordinari i bonū
nisi p̄istente aliq̄ cognitione veritatē, qz obie
ctum voluntatē est bonū intellectū, vt dicit̄ in. iij.
de ania. Sicut autē p̄ tonū charitatē sp̄is, s. ordi
nat voluntatē hōis, vt recte moueat in bonum
quoddā sup̄naturale, ita p̄ tonū intellect⁹ illu
strat mentē hōis, vt cognoscat veritatē q̄ndā su
p̄naturalē, in quā oz rēdere volūtatē rectā. Et
id sic in oibz h̄ntibz grāz est tonū charitatē, ita et
tonū intellectus. Et q̄uis aliq̄ h̄ntes grāz gra
tū facientē possint pati ebrietudinē circa aliq̄ que
sunt p̄ter necessitatē salutis tamē circa ea q̄ s̄nt
de necessitate salutē sufficiēter instruitur a sp̄it
sancto. s̄m illud vinctio docet nos de omnibz. i.
Jo. ij. Quāuis. n. nō oēs h̄ntes fidez plene in
telligant ea q̄ p̄ponunt̄ credenda, intelligūt tñ

Titulus Undecimus

ea esse credenda. et quod ab eis pro nullo est deuiant
dum. Et quod b. Greg. ait. in. ij. moral. quod gratia intel-
lectus et aliorum tonorum aliquam utiliter habitibus gratias
subtrahit. quoniam enim dum animus ad sublimia in-
telligenda se in elatione erigit. in rebus vilibus et
imius ebrietate pigrescit. non sic est intelligendus
quod tonum intellectus subtrahat sanctis quantum ad
necessaria ad salutem. dum in sanctitate manent. sed
circa alia interdum subtrahit. ut non omnia ad liquidum
penetrare possint per intellectum. Et sic per subtraha-
tur eis materia et occasio superbie. **Secundum autem**
scilicet quod tonum intellectus non habeat extra gratiam consti-
tuti. sic probat. **Dono spiritus sancti** ut supra dictum est
perficitur hominem. secundum quod est bene mobilis a spiritu sancto.
Sic ergo intellectualem lumen gratie ponit tonum intel-
lectus. in quantum intellectus hominis est bene mobilis a spi-
ritu sancto. **Qui autem** motus consideratio in se est quod
homo apprehendit veritatem circa finem. **Non nisi** usque
ad se moueat intellectus humanus a spiritu sancto. ut re-
ctam estimationem de fine habeat. non dum est asse-
curus tonum intellectus. quantum tunc ex illustratione
spiritus alia quaedam pambula cognoscat. **Rectam autem**
estimationem de ultimo fine non habet. nisi ille qui cir-
ca finem non errat. sed ei firmiter inhaeret tamquam opti-
mo. **Et sic** est solus habitus gratiam gratis facientem.
Sicut etiam in moralibus rectam estimationem habet homo
de fine per habitum virtutis. **Non tonum intellectus** sine
gratia gratum faciente haberi non potest. **Et quod b. Aug.** di-
cit. puolat intellectus sequitur tardus aut nullus af-
fectus. **Docet b. Aug.** intellectum quando mens il-
lustrationem. quod tamen non pertingit ad perfectam rationem tonum
intellectus. **Sed cum** mens hominis deducit usque ad se
ut habeat rectam estimationem circa finem tunc sequi-
tur affectus. quod fit tonum intellectus. **Quod etiam** dicitur da-
niel. ij. **Intelligentia opus est in visione.** scilicet prophetica.
Talis intelligentia non est tonum intellectus.
sed quaedam mentis illustratio ad intelligendum quod
prophetis reuelantur. quod potest esse commune bonis et ma-
lis. **Sed illustratio mentis** circa estimationem rei
ctam de ultimo fine. solus uenit bonis. que pri-
net ad tonum intellectus. **Et quoniam** tonum intellectus
corrueret virtuti fidei et ea presupponat. non tamen se-
quitur quod sicut fides potest esse sine gratia gratum facien-
te. ut fides informis. ita et tonum intellectus. **Et ratio**
diuersitas est. quod fides solus importat assensum ad
ea quod proponuntur credenda. quod potest esse per aliquam il-
lustrationem mentis absque gratia. **Sed tonum intellectus**
importat quaedam perceptionem et penetrationem veri-
tatis circa finem ultimum que non potest esse sine
gratia gratum faciente. **Quod autem** differat intel-
lectus a sapientia et scientia a consilio dictum est supra.

Et secundum b. Greg. **scilicet v.**
sicut sapientie opponitur insipientia vel stulticia
quod facit per se iudicare circa eam finem vite. id est. vl-
timum finem. **Sic contra** sapientia facit rectum iudici-
um circa vniuersalem causam et finem ultimum deus

et scientie tunc opponitur ignorantia. per quam homo non
habet rectum iudicium circa particulares causas. id est.
creaturas. **Et consilio** precipitatio opponitur per quam
homo ad actionem procedit ante deliberationem rationis
Ita intellectui opponitur ebrietudo. ebrietudo enim
acuitati opponitur. **Dicit autem** per similitudinem intel-
lectus acutus. quoniam potest penetrare ad intima eorum
que proponuntur. **Et quoniam** tonum intellectus circa prin-
cipia prima fit. aliter tamen quam intellectus virtutis intel-
lectualis. **Non intellectus virtutis** est habitus na-
turalis primorum principiorum cognitionis quod per se na-
turaliter cognoscuntur. **Intellectus tonum** est habi-
tus primorum principiorum cognitionis non naturalis
sed gratuite. aliter tamen quam fides. **Non ad fidem** prius
assentire solus talibus principibus cognitionis gratui-
te. id est. articulis fidei. **Ad intellectum** vero tonum pri-
net penetrare ea quod debentur fidei. **Et in cognitione** si-
ue practica siue speculatiua eorum quod sunt fidei itel-
lectus penetrat. sed sapientia de eis iudicium prestat.

Huic dono intelle. scilicet vi.

ctus corrumpet sexta beatitudo secundum b. Aug. scilicet bea-
ti mundo corde etc. **Mat. v.** **Et sic** uenienter quan-
tum ad meritum. quod est mundicia cordis. et quantum ad
premiu quod est visio dei secundum b. Tho. se. se. q. viij.
ar. viij. **Et quantum** ad meritum sciendum quod duplex est
mundicia. **Una pambula** et dispositiua ad dei vi-
sionem. **Et hec** est depuratio affectus ab inordinatis
affectibus. **Et hec** mundicia cordis fit per virtu-
tes quod pertinent ad vim appetitiuam. ut temperantia. forti-
tudo et iusticia. **Alia mundicia cordis** est quod est quod
si completiua respectu visionis diuine. **Et hec** est mun-
dicia mentis depurate a fantasmatibus et erroribus
scilicet ea quod proponuntur de deo. non accipiantur per modum
corpaliu fantasmatu aut secundum hereticas pueri-
tates. **Et hanc** mundiciam facit tonum intellectus
Sicut est duplex visio dei. una quod est perfecta. quod vi-
detur deus per essentiam. **Alia vero** imperfecta per quas
et si non videamus de deo quid sit. videmus tamen quod
non est. **Et tanto** deus in hac vita perfecti cognosci-
mus. quanto magis intellectus non cognoscit deum exce-
dere. quod quod intellectu comprehendit. **Quia** dei vi-
sio pertinet ad tonum intellectus. **Prima** summari-
ue secundum quod habetur in patria. **Secunda** inchoatiue secundum
quod habetur visio de deo in via.

**De scripture sacre nobilitate. qualitate et vni-
litate.** **Capitulum secundum.**

Declaratio sermonum
duorum illuminat. et intellectum dat puul-
ps. cxvij. **Sermo** dei de quibus ps. loqu-
tur sunt verba sacre scripture. quibus nobis locutus est deus
per prophetas ut in veteri testamento. et per se incarnatum
et apostolos eius ut in nouo. **Sed** tenebrosa aqua in nubi-
bus aeris inquit ps. cxvij. i. obscura scientia in prophetis
quod omnia in figura contingebat illi. **In nouo** quod dicit
christus Jo. vi. **Verba** que loquor vobis. spiritus

Capitulū Secundū

et vita sunt. i. spūaliter intellecta. vñficabunt vos. Caro nō prodest quicq̄. i. superficialiter intellecta. nō p̄ficiunt homini. vt illud qd̄ dixerat de sacramento corporis sui. Nisi manducauerit carnē filij hominis etc. qz̄ aliqui ex discipul̄ s̄m̄ h̄m̄ superficialiter intellexerūt. sc̄d̄alizati sunt sic et om̄s heretici errauerūt nō intelligētes scripturas. Ad capiendū igit̄ cognitionē et veram noticiā de his que sunt in scriptura. spūsanct̄ p̄ totum intellectus menti declarat sermones dei. Dñ̄ et de saluatore dicit̄. i. u. vlt. q̄ postq̄ res suscitatus apparens discipulis comedens cum eis ait. **Dec̄ scripta sunt etc.** Et tūc aperuit illis sensum vt intelligerēt scripturas. q̄s. s. exponebat eis. De ip̄a igit̄ scriptura sacra q̄ p̄tinet sermones dei. videndū de q̄m̄ dictis verbis p̄s. Tria videntur norari. Primo innuitur exim̄ a autoritas. ibi. declaratio sermonū tuorum. Secundo conceditur magna vtilitas. ibi. illuminat. Tertio erigitur ad eas plurima humilitas. ibi. intellectum dat paruulis.

Autoritas scripture. §. I.

maior esse nō p̄t. qz̄. s. est a deo reuelata. Ideo dicit̄ declaratio sermonū tuorum. qui. s. sunt a te deo p̄ferente. Et enī ait petrus in canonica secunda. Spūsancto inspirati locuti sunt om̄es sancti dei hoīes. s. autores librorū sacre pagine. Et. b. paulus ad Hebr̄. i. Multiphariaz multiq̄ modis olim deo loquens patrib̄ in p̄phetis in veteri testamēto. nouissime dieb̄ istis locutus est nobis in filio. Hinc etiā. b. Ambro. in epla ad Col. ait. Om̄is rō sup̄ne scie vel terre ne creature in eo est. q̄ est caput eaz̄ et autor. vt q̄ hunc nouit. nihil vltra q̄rat. qz̄ hic est p̄fecta virtus et sapia. quicq̄d̄ alibi q̄ritur hic perfecte inuenit. In danielē et salomone infidelibus se esse auctore totius sapie. qd̄ infideles non putant. qz̄ nō legunt in euangelis et p̄phetis astrologiam et alia h̄m̄ōi. que respecta sunt. qz̄ nihil valent ad salutē. sed mittunt in errorem. Et q̄ his student curā anime nō habent. di. xxxv. §. hinc etiā filius. Et qz̄ deus est verax. ois aut̄ homo mendax. p̄s. cxv. Hinc est q̄ doctrine h̄m̄i repiuntur cū admixtione alicui⁹ erroris. S̄z̄ doctrina sacre scripture plena veritate. qz̄ a deo q̄ mentiri nō potest. Jo. xv. ait christus Sermo tuus veritas est. Dñ̄ Lxxv. dicit q̄ sicut facer totus est debitor. vt veritatē quā audiuit a deo. s. in scripturis libere p̄dicet. ita et laicus est debitor vt veritatē quā audiuit a sacerdote p̄batā in scripturis. defendat fiducialiter. qd̄ si nō fecerit. p̄dibit veritatē. De autoritate et veritate ei⁹ habetur. Q̄ nulla falsitas in scripturis sacris nec liceat dubitare de veritate eius. oñdit. b. Aug. dices in epla ad Hiero. Si ad scripturas sacras admissa fuerint vel officiosa mendacia. quid in

eis remanebit autoritas. que tandē de scripturis illis profereat. cuius pondere cōtentiose falsitatis obieretur improbitas. di. ix. In decretis Idem beatus Augustinus. di. eadem. Quis nesciat sacram scripturam canonicam. tam in veteris q̄ noui testamenti certis terminis suis contineri eamq̄ posterioribus om̄niū episcoporū literis ita p̄poni. vt de illa dubitari aut disceptari nō possit. vtrum verum vel vtrum rectum sit quicquid in ea constiterit.

Secundum. s. ma. §. II

gnauilitas scripture sacre p̄t et effectu. qz̄ illū luminat. Ad qd̄ etiaz̄ facit qd̄ idem. p̄s. ait. p̄s. cxv. Lucerna pedib̄ meis verbū tuū et lumē semitis meis. Et petrus in canonica sua. Dabitis p̄phetiā symonē. cui benefacietis attendentes q̄si lucerne lucenti in caliginoso loco. Et licet scie seclares etiā illuminant in multis. Aliiter tñ̄ et aliter. Ille quidē vt nocti lucent in nocte. et interpellant. Dec̄ autē sacra doctrina vt radius a sole iusticie p̄cedens dño deo semp̄ et totū orlem. Illuminatio siquidē illaz̄ sciarū defecibilis est. qz̄ siue speculatiue siue sint p̄ctice vel morales. tñ̄ ordinant hoīem ad felicitatem. q̄ in p̄nti h̄m̄i p̄t politica vel speculatiuam nō aut̄ futurā quā nō nouerūt auctores illarū. Dñ̄. b. Hiero. tractans illud Eccl̄. r. c. Labor stultorū p̄dere eos. qz̄ nescierūt p̄gere in ciuitatē. Nominat ibi plures p̄bos. platonē. aristotelē permenidē et alios. q̄s stultos appellat. qz̄ non habuerūt rectū iudiciū de vltimo fine deo. Nā et si multū laborauerūt in speculando et inq̄ren do veritatē in m̄l̄. tñ̄ ex suo labore nō reportauerūt fructū vite eterne sed p̄ditiois. Et hoc qz̄ nescierūt p̄gere in vltimū sup̄naz. Non. n. eoz̄ doctrinae h̄nt tale lumē. sed sapia q̄ vtiq̄ est sacra scriptura p̄ducit ad claritatē eternā. docens copiosissime de vltimo fine verbo deo et verissimo et mō pueniendi ad eū p̄sequendū. q̄ est lux vera et indeficiens. Vbi notandū q̄ tria debent cōsiderari. Primum est q̄ p̄fectio hominis consistit in imitatione dei. q̄ est p̄ dilectionē. Sc̄m̄ est q̄ dilectio p̄supponit cognitionē. Tertium est q̄ cognitione ordinata et vera de deo et diligēdis h̄ntur p̄ scripture sacre lectionē vel auditionē nō sciaz̄ seculariū. Primo igit̄ sciendū q̄ imitatio dei ad quē p̄ posse h̄m̄i tendere. et p̄fectio eius simpliciter est p̄ dilectionē. Dñ̄ ap̄s ad ep̄. x. Imitatores dei estote sicut filij carissimi. Et q̄si modū docens hui⁹ immediate subdit. Ambulate in dilectōe. sicut et xp̄s dilexit vos. Sicut cū xp̄s dixisset discipulis. Estote p̄fecti sicut et p̄r vester p̄fect⁹ est. Mat. v. Subdidit exemplū de dilectione nō solū amicorū s̄ et inimicorū. exemplo dei q̄ solē suū oriri facit sup̄ bonos et malos in aeternū et spūaliter. Et ap̄s ad Col. iij. Sup̄ oia

Titulus Undecimus

charitatem habere quae est vinculum perfectio. Secundo considerandum quod dilectio presupponit cognitionem seu ex cognitione generat. Nam obiectum voluntatis cuius est dilectio est bonum cognitum. Unde b. Aug. Inuisa diligere possumus, incognita nequaquam. Est. n. in anima nostra quoddam testimonium spirituale. in quo vir est intellectus. uxor uoluntas. quae si in eis permanet. nisi intellectus in ea semetipsum tacet conceptum. s. suum. Unde et christus dicit samaritane. ut apra fieret ad hanc aquam suam promissam. quae salutare facit in vitam eternam. s. gratiam. **Voca uirum tuum et ueni huc** Jo. n. i. representat intellectum suum. ut exponit. b. Aug. ut. s. intelligas uere et spiritualiter non carnaliter. Nam illum hominem in quo cum fornicatione manebat. non erat suus uir. i. legitimus maritus. unde non illum dicit uocare. hic est. n. error seu falsus intellectus qui seminat in carne. ancilla. i. in sensu alitate generat illegitimos filios malorum operum quibus non debet hereditas glorie. cum non sit in eis aqua gratiae. sed de carne meritis. et reportat corruptiones et eternam damnationem. Post quos igitur uiros legitimos. i. post seculam quinquagesimum sensum. s. in quo appetitum operatur homo ante usum rationis et sine peccato. et ideo ut uiri legitimi deo immediate pueniens ad usum rationis uiri uero intellectu non erraneo obumbrato. Et talis intellectus obiecti uoluntati uere conceptum. gignit bonos effectus. et parit filios bonorum operum. **Quod** tertio aduertendum sequitur praecipue dilectio in uoluntate generata ex deo principaliter operante et ipsa assentiens. quod homo hominem generat. et sol ex studio sacre doctrine. Et propterea dicitur uerbum scripture. quod est uerbum dei ignitum et ignis. quod ignem inducit charitatem in anima. ps. c. xvi. Ignitum eloquium tuum uoluntatem. Et dicitur per Hierem. xxiii. c. **Quia** uerba mea non sunt quasi ignis. Exemplum in duobus discipulis euntibus in emaus dicentibus postea. **Nonne** cor nostrum ardens erat in nobis. duos nobis loqueretur in uia. Lu. xl. **Et** de uero. xxiii. c. **In** tertia eius ignea lex. i. in christo lex charitatis. **Uidemus** enim per experientiam quod discipulus ad magistram et doctrinam eius multum afficitur. et in eius doctrina delectatur et firmatur. et quasi unitur spiritus eius ad eum. Sic ad propositum. **Cum** scriptura sacra sit de deo sine aliquo errore. et plenissime de eo quod potest sciri de ipso in presenti tractet de dilectione et aliis uirtutibus. **Alie** autem scientie diminute et cum erroribus. et doctores et autores earum fuerint contra uirtuosos. et multa etiam friuola et uania habeant in talibus doctrinis lasciuia et contra fides. **Ideo** studendo in eis afficitur mens studentis ad tales et reueretur. et de ueritate fidei vacillat. **Sed** ex studio sacre scripture afficitur ad deum et ad sanctos qui ediderunt libros. et charitate inflammatur ex illuminatione de deo et ipsa habita. **Unde** dicitur de sapientia quod dicitur est praecipue in scriptura sacra in finitum thesaurus est hominibus. quo quod uis sunt participes facti sunt amicitie dei

Declaratio ergo sermonum illuminat intellectum etiam de altissimis. Sicut autem intellectus est nobilissima potentia. ita et operatio eius et illuminatio perfectissimum opus. hinc nobilissimum intellectum non uoluntate per prius non re sed natura. uerbum eternum. ait Jo. dicitur cardinalis in quibusdam opere suo. quod appellat nocticula. intellectu uero actu procedens a parte. lumine de lumine in homine nasciturus assumptus id apertius ceteris tradentibus. b. Aug. et magister sententiarum. **In** huius potentie actu ueritas prima partem uite praeter et future. uno eodemque sermone determinauit ultimam felicitatem consistere. dicitur Jo. xvii. **Hec** est uita eterna ut uideat te solum deum et quem misisti iesum christum. **Hic** primum et supremum doctorum post iocundam et longam de uita beata inquisitionem. in uita. de cuius. de. be. Aug. securus inquit. **Uisio** est tota merces. **Hec** etiam ueritas per se non latuit. **Nam** eorum praecipuum plato beatitudinem locauit in participatione diuini luminis. teste. b. Aug. in. xix. de uita. de. cuius ipse assentit. **Utra** enim lumine diuini quod tantum doctorum pollebat. non ignorabat ab Aristotele iam fore validissimis rationibus demonstratum. uoluntati anteposendum esse nobilitate et opere humanum intellectum.

Sequendo igitur an. §. III

triquorum doctorum gymnasia probata et uera fateamur oportet in parte intellectiva tanquam in sublimiori fastigio. culmine felicitatis uia tori possibilis et pro praes naturalibus consequente certius obseruari. **Sic** lego in Genesis principio. felix Adam positus in paradiso ut operaretur. s. speculando uirtutes non qualibet creatura sistens in ea. sed sic ex tota mole tendens in deum. ut non solum clamaret. quod iam per fidem inspiratam tenebat. **Unde** ergo princeps. sed ultra progressus nosceret attributa. et forsitan notiones illud apostolicum probaturus. **Inuisibilia** dei a creatura per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. **Uiraciter** ergo et copiosissime sacra scriptura de omnibus illuminat. **Unde** b. Aug. qui prius ipsi uelatum uilipendebat aspectum. postmodum intellectus sui detecta caligie ad **Dolusianum** scribens. dicebat de ea. **Tanta** est latinorum profunditas literarum ut in eis quotidie proficerem. si eas solas ab in eunte ueritate usque ad decrepita senectutem. maximo otio. summo studio. meliori ingenio conarer addiscere. **In** quibus latet altitudo sapientiae. ut in nouissimis. acutissimis. fragrantissimis. cupiditate discendi stringat. quod eadem scriptura quodam loco habet. **Cum** summauerit homo. tunc incipit. **Item** in lib. de doctrina christiana. **Quis** quod homo extra didicerit. si notius est. hic dicitur natur. **Si** uile est. hic inuenitur. **Et** cum ibi quisque inuenit omnia quae ueriliter alibi didicit. multo abundantius inuenit in ea. quae nusquam alibi inuenit

Capitulū Secundū

ponit. Hieronymus cui prius post leas ciceronis sermo huiusmodi horrebat incultus, verberat ab angelo et illuminatus aiebat. Si iuxta paulum apostolum christus est dei verus et dei sapia, ignorantia scripturarum est ignorantia christi. di. xxxviii. legitur. Et in multis ca. p. totū. Hinc et Gregorius in moral. Sacra scriptura omnes scientias locutionis sue more transcendit, quia in vno eodemque sermone, dum narrat gestū prodit mysteriū. Et sicut sapientes mysteriis exercet, sic superficie simplices refouet. Habet enim in publico vno puulos nutriat et seruat, et in secreto vno mētes sublimiū admiratio ne suspendat. Verū quia aliquid huic vere asserti omni obfistunt, asserētes voluntatē et actus eius intellectuē potētiē cū opationibz eius antefert, cōtra quos bellat scriptis doctor, b. l. in. iij. contra gentiles, cū palma etiā, si hoc esset verum, nulla scriptura iā doceret recte amare, et voluntatē in oibus dirigere sicut sacra doctrina, ut patet in libris sapientialibz, precipue salomonis. **De Hieronymo ad demetriādē.** Diuinas scripturas sepius legimus, nunc quae de manibus tuis sacra lectio deponatur. Scio in scripturis diuinis per quos solas dei potes cognoscere voluntatē, prohiberi quedam, precipi quedam, concedi quedam, suaderi nonnulla. Prohibent in mala, precipiunt bona, concedunt mercedia, persuadent perfecta. **Ad idē Crisostomum sup. Mat.** In scripturis sacris ignorans inuenit quid discat, cōtumar quod timeat. Laborans prima, pusillanimitas mediocrius iusticie cibos, qui si pingue non faciunt animā, mori tamen non permittunt. Qui autē magni animi est, inuenit ibi spiritalia esca, quae ducant eum prope ad angelorum naturā. Qui vero est a dyabolo vulneratus, inuenit sibi cibos medicinalis et salutē per penitentiam. **Ite Hugo in lib. de anima ait.** Nihil in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumit, nil ita mentem ab amore mundi separat, nil ita contra temptaciones animarum roborat, nil ita huiusmodi exercitat et adiuuat ad omne opus et ad omnem laborem, sicut studium sacre scripture. **Hec ergo doctrina et illuminat intellectus, et inflammatur affectus.** **De Hieronymo in li. de summo bono.** Lectio sanctarum scripturarum geminū cōfert tonum, quia mentis intellectū erudit, et a mundi vanitatibus abstractū huiusmodi ad dei amorē perducit. Quid ergo prodest in mundanis proficere doctrinis et inanescere in diuinis, caduca sequi figmentat, et celestia fastidire. **Hec omnia Iohannes dicit ubi sup.** Ad hoc facit quod ait Aristoteles in li. de vegetabilibus. Tria sunt, ut ait Empedocles, in tota rebus varietate precipua, scilicet nobilis affluentie cōtempus, future felicitatis appetit, et mētis illustratio, quorum primo nihil honestius, secundo nihil felicius, tertio ad amplexu adeptionem nihil efficacius. Sed nulla doctrina ita illustrat.

Erigitur autē ad .ij. III

noticiā huius sacre doctrine humilitas. **De subdit.** Intellectū dat puulis, scilicet propria extirpatione. **Et hoc est quod ait christus Mat. xi.** Absconditi haec a sapientibus et prudentibus, scilicet fin seculi sapientibus qui ad scias naturales, prudentibus qui ad morales. **Et reuelasti ea puulis, scilicet humilibus.** **De ei dicit Gregorius.** Nullū maius obstaculū veritati sicut superbia. **Et Prologus ait.** Quia inter sapientes ille sapientior, qui et humilior. **Et in puer. xvi. c.** Vbi humilitas ibi et sapia. **Et quia auctores sciarum secularium fuerunt superbi, ut patet ad Ro. i.** Dicentes se sapientes stulti facti sunt, in multum errantes. **Et hinc est quod scientia inflat ab inflatis tradita.** **Sed charitas quae incaluerit auctores sacrorum librorum, cū expositionibus eorum sanctis doctoribus edificat, fundamentū iaciens in humilitate ad omnem veritatē.** **Et sic deo emittit fontes virtutum in cōuallibus humilitatis.** **Hinc et Hieronymus damianus.** Plurimum latens necesse secreta rimantē respicio, planetarū circulis metas, astrologūq; meanibus calculos affigentē, cuncta etiā sperici orbis climata radio distinguentē Pythagoraz percipendo. **Nichomachus cū quoque tritum ephemeridibus digitos abduco.** **Et eidem propter geometricalium figurarum studium incuruumque declino.** **Quos sane rixtores cū suis coloribus et entimematibus distincte pretereo.** **Omnes dyalecticos cū suis sillogismis et sophisticis cauillationibus indignos hac questione tereno.** **Tremant cynici suā iugiter amare sapientie nuditatē.** **Querant peripatetici latentes in profundo putei veritatē.** **Ego summā a te veritatē quero, illā videlicet quae de terra orta est, non in puteo ignobiliter latitantē, sed de omni mundi parte regnantē.** **Quid mihi insipientium fabulosa cōmentra.** **Quid mihi tumentium tragediarum cōstruata vel turbata discrimina.** **Defināt comicorum turbe, venena libidinum crepantibus buccis effluere.** **Lesset satyrorum vulgus, suos exclamatorie denūciationis amaros dapibus onerare.** **Non mihi Tulliani oratoris accurati lapide urbanitatis trutinant verba.** **Non demosthenici rixtores captiose suadere argumenta verisus componant.** **Edant in suas tenebras omnes terrene sapientie fecibus delibuti.** **Nihil mihi cōferat sulphureo caliginose doctrine splendore togati, christi me simplicitas doceat, verba sapientum rusticitas ambiguitatis mee vinculus soluat, quia iuxta Pauli vocē placuit deo per stultitiam predicatiōis saluos facere credentes.** **Litera que occidit, abscedat, spiritus viuificator affluat.** **Hec ille.** **Hinc et Augustinus ad Dioscorum.** **Humilitati saluberrime, quam cominus noster iesus christus, ut vocem humiliatus esset, maxime aduersatur, quedam ita dixerim imperitissima scientia, vni nos scire gaudemus, quid Anaximenes, quid Anaxagoras, quid Democritus sentiat, et ceteri, ut docti et eruditi videamur.**

Titulus Undecimus

Que necessarium fuit .§.V.

ad humanam salutem esse quaedam doctrinam sicut diuinam reuelationem, quod dicit scriptura sacra, scilicet veteris et noui testamenti, per prophetas et discipulos que ratione humana inuestigant, probat, b. **Cl.** in prima parte summe, q. 1. arti. 1. Et sic tripliciter. Primo quod homo ordinatur a deo ad quaedam finem, quod excedit comprehensionem humane rationis, sicut illud **Isa.** **Ir.** **Oculus non vidit deus absque te qui preparasti diligenter te.** Finem autem oportet esse proprium tum hominibus, qui suas et intentiones et actiones debent ordinare in finem. Unde necessarium fuit homini ad salutem, quod nota fieret ei quodam reuelatione diuina, que rationem humanam excedit. **Secundo**, quod ad ea que etiam ratione humane deo inuestigari possunt, fuit necessarium hominem instrui reuelatione diuina, ex eo quod veritas de deo per rationem inuestigata a paucis et per longum tempus haberi potest. Nam pauci sunt qui vacent studio literarum, siue propter paupertatem, siue propter occupationes in aliis siue propter ebrietatem ingenii. Qui etiam vacant in his, oportet per longum tempus studio intendere. Nam metaphysica que de deo docet et probat rationibus, est vltima philosopharum doctrinarum, et presupponit alias scientias prius per tempus acquiras, ut ergo citius et communius habeat noticia de deo et alijs necessarijs ad salutem, necessarium fuit dari doctrinam sacre scripture, cuius omnes sunt capaces et cito, de his que scire oportet de deo et agendis. Unde christus dixit apostolis, Euntes in mundum vniuersum, predicare euangelium omni creature. **Marci** vln, quia omne genus hominum est capax talis doctrine et cito. **Tertio** quod alie doctrine per rationem habent, et si multas veritates de deo et creaturis contineant, omnes habent admixtos errores, iuxta illud, **Omnis homo mendax**, ex eo quod ratione naturali innunt, que deficit sepe et precipue circa diuina. Unde et omnes philosophi inueniunt errasse circa ea que sunt necessaria ad sciendum seu credendum. Et ideo oportuit tradi doctrinam in qua esset omnimoda veritas sine admixtione alicuius erroris, in cuius veritatis cognitione dependet tota salus hominis, que est in deo. **Hec** est autem scriptura sacra, que est a deo reuelata, qui mentiri non potest nec falli. Unde secure et sine aliquo dubio falsitatis ei inheret, et sicut veritatem eius se dirigit circa diuina et humana. Et sic patet quod propter scientias philosophicas, fuit necessarium et utile haberi doctrinas sacre scripture, ut citius communius et certi habeatur noticia de deo, et alijs necessarijs ad salutem. **Unde**, q. ad **Thimo.** iij, dicit apostolus, **Omnis doctrina diuinitus reuelata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum ad erudiendum ad iusticiam.** Et quibus ea que tractantur in scriptura sacra, sine supra hominis rati-

onem, non tamen ea querendo fit contra illud **Eccl.** iij, **Altiora te ne quesieris, quod non queruntur ratione demonstratiua ut in metaphysica inuestigando, sed fide humiliter suscipiendo.**

Que sacra doctrina .§.VI

est scientia et vna et speculatiua et practica. **Primo** sic declarat, b. **Cl.** in prima parte, q. i. **Duplex** est genus scientiarum. **Quaedam** enim sunt que procedunt ex principijs notis lumine naturali intellectus, sicut arithmetica et geometria et huiusmodi. **Quaedam** sunt que procedunt ex principijs notis lumine superioris scientie, sicut musica, procedit ex principijs notificatis per arithmeticas. **Et** hoc secundo modo doctrina sacra est scientia, procedens ex principijs notificatis per arithmeticas lumine superioris scientie que est dei et beatorum. **Unde** sicut musica credit non probat principia sibi tradita ab arithmetica, et ex illis procedit ad argumentandum, ita sacra doctrina credit principia a deo reuelata, ut sunt articuli fidei, ex quibus argumentatur et probat pertinentia ad christianam religionem. **Et** cum scientie non sint singularium sed vniuersalium, in sacra doctrina multa singularia ponunt, ut de gestis abraam, ysaac et aliorum, non quia de eis principaliter tractetur, sed introducuntur in exemplum vite, sicut in scientijs moralibus, ac etiam ad ostendendam auctoritatem virorum per quos reuelatio a deo ad nos processit. **Hec** est illa scientia de qua dicitur in libro sapientie, viij, ca. **Dani** sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei. **Est** autem vna scientia hęc doctrina, sicut vna formalem rationem obiecti, quod quęcumque considerat in ea tradita, considerat sub hac vna ratione, in quantum sunt diuinitus reuelata. **Quamuis** enim hęc doctrina tractet de deo et creaturis, non tamen ex quo, sed principaliter de deo, de creaturis autem sicut quod referunt in deum ut ad principium vel finem. **Unde** sapientia, singulariter dicit, **dedit illi scientiam sanctorum.** **Licet** autem in alijs scientijs alia sit speculatiua, alia practica scientia, tamen sacra doctrina comprehendit sub se vtrumque, sicut et deus, cuius scientia est eadem scientia qua se cognoscit, et ea que facit. **Magis** tamen est speculatiua quam practica, quod principaliter agit de rebus diuinis quam de actibus humanis, de quibus agit sicut quod homo ordinatur per eos ad perfectam dei cognitionem in qua beatitudo eterna consistit.

Que huius scientie .§.VII

subiectum sit deus, sic declarat, b. **Cl.** ubi supra articulo, vij. **Sic** se habet subiectum ad scientias, sicut obiectum ad potentiam vel habitum. **Proprie** autem assignatur obiectum alicuius potentie vel habitus illud, sub cuius ratione omnia referuntur ad illam potentiam vel habitum, sicut homo et lapis referuntur ad potentiam visus in

Capitulum Secundum

Quantum sunt colorata. Unde coloratum est obiectum visus. Omnia autem que tractantur in sacra scriptura tractantur sub ratione dei. vel quod sunt ipse deus. vel quia habent ordinem ad deum vel principium et finem. Unde sequitur quod prout deus sit subiectum in hac scientia. Et hoc etiam patet ex principijs huius scientie. que sunt articuli fidei. que est de deo. Idem autem est subiectum principiorum et totius scientie. cum tota scientia virtute orineatur in principijs. Patet etiam hoc ex nomine. Dicitur enim ista scientia theologia. a theos quod est deus et logos quod est sermo. quasi sermo de deo. Et quibus in qualibet scientia supponatur de subiecto quid est. In sacra autem doctrina hoc non supponitur. quod non potest finiri. De deo sciri quid est in presenti. tamen virtus in hac doctrina effectu eius. vel nature vel gratie loco diffinitionis ad ea que de deo in hac doctrina considerantur. sicut in aliquibus scientijs philosophicis demonstratur aliquid de causa per effectum. accipiendo effectum loco diffinitionis cause.

Hec doctrina non .§.viii

bilibior est ceteris scientijs. et sapientia primarie dicitur. Quod sit nobilior alijs scientijs sic probatur. Et hoc ubi supra art. v. Cum ista scientia sit speculativa et practica. quantum ad aliquid transcendit omnes alias scientias tam speculativas quam practicas. Scientiarum enim speculativarum una est altera dignior. tum propter certitudinem. tum propter dignitatem materie. Et quantum ad utriusque hec scientia omnes speculativas scientias excedit. Et secundum certitudinem quidem. quod alie scientie habent certitudinem ex lumine naturali rationis humane que potest errare. Hec autem ex lumine diuine scientie que recipi non potest. Secundum autem dignitatem materie. quod ista scientia est de his principaliter que sua altitudine rationem transcendunt. Alie vero scientie considerantur tantum ea que rationi humane subduntur. Quantum autem ad practicas scientias illa est dignior que ad vtiliorem finem ordinatur sicut civilis militari. Nam bonum exercitum ad bonum civitatis ordinatur. Finitis autem huius doctrine in quantum est practica est beatitudo eterna ad quam sicut ad vltimum finem ordinantur omnes fines aliarum scientiarum practicarum. Et sic secundum omnem modum est omnibus dignior. Unde alie scientie dicuntur ancille eius. hoc autem est comina. Iuxta illud proverbio. ix. Sapientia edificavit sibi domum et misit ancillas suas vocare ad mensam civitatis. Et quibus de principijs aliarum scientiarum dubitari non possit. sed de principijs huius scientie que sunt articuli fidei ab aliquibus dubitet. non propter hoc est minus digna alijs. Nam nihil prohibet quod est certius secundum naturam esse minus certum quo ad nos. quod contingit propter debilitatem intellectus nostri. qui se habet ad manifestissima rerum. sicut oculus nocturne ad

lumen solis. ut dicitur in .iij. metaphysice. Unde dubitatio que accidit aliquibus circa articulos fidei. non est propter incertitudinem rei de qua est. sed propter debilitatem intellectus nostri. et tamen minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum. est desiderabilius quam certissima cognitio que habetur de infimis rebus. ut dicitur in .xi. de animalibus. Quod etiam hec scientia accipiat aliqua a philosophicis disciplinis. ut patet in libris sanctorum doctorum. beati Augustini. beati Hieronymi. et aliorum. qui multa inducunt testimonia et declarationes et philosophis ethnicis. hoc non est quasi necessario eis indigeant. sed ad maiorem manifestationem eorum que in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia ab alijs scientijs sed immediate a deo per revelationes. Et ideo non accipit ab alijs scientijs tanquam a superioribus. sed virtute eis tanquam inferioribus et ancillis. sicut architectos videntur subministrantibus. et civilis militari. Et hoc ipsum quod sic virtute eis. non est propter defectum vel insufficientiam eius. sed propter defectum intellectus nostri. qui ex eis que per naturalem rationem ex qua procedunt alie scientie cognoscunt. facilius manuducit in ea que sunt supra rationem que traduntur in sacra scriptura.

Doctrina sacre scri .§.ix.

pture primarie dicitur sapientia. Unde Deuteronomio. n. in principio legis dicitur. Hec est vna sapientia et intellectus coram populis. Et ut dicit beatus Thomas in prima parte. q. i. art. vi. Inter omnes sapientias humanas non solum in aliquo genere tantum. sed simpliciter est maxima sapientia. huius ratio est. Cum sapientis sit ordinare et iudicare. Iudicium autem per aliorum causam de inferioribus habetur. Ille sapiens dicitur in vnoquoque genere qui altissimam causam iudicat illius generis. Sicut in genere edificij. artifex qui disponit formam edificij totius. dicitur sapiens architectus. respectu inferiorum artificum qui tollant lapides et parant cementum. Unde dicitur .i. Corinth. .iij. ut sapiens architectus fundamentum posuit. Et in genere totius humane vite prudens dicitur sapiens. in quantum ordinat humanos actus ad debitum finem. Unde dicitur proverbio. x. Sapientia est viro prudentia. Ille igitur qui considerat simpliciter altissimam causam totius uniuersi que deus est. maxime sapiens dicitur. unde et sapientia dicitur esse dignior cognitio que habetur secundum beati Augustini. r. de trinitate. Sacra autem doctrina propter istam me determinat de deo. secundum quod est altissima causa quia non solum quantum ad id quod est per creaturas cognoscibile. quod philosophi cognouerunt. secundum illud ad Romanos. i. Quod notum est dei manifestum est in illis. id est quod cognosci potest

Titulus Undecimus

de deo per naturalem rationem fuit illis notum. Sed etiam quantum ad id quod est notum sibi soli de seipso et alijs per revelationem communicatum. sicut illud. i. Corinth. xi. Quod oculus non vidit. nec auris audit. nec in cor hominis ascendit. que preparavit deus diligentibus se. nobis revelavit deus per spiritum suum. Unde hec doctrina sacra non supponit sua principia ab aliqua scientia humana ut dictum est supra. sed a scientia divina a qua sicut a summa sapientia omnis nostra cognitio ordinetur. Nec ad ea pertinet probare principia aliarum scientiarum. sed solum iudicare de eis. Quicquid enim in alijs scientijs invenitur contrarium huic doctrinae. totum condemnatur ut falsum. sicut illud. ii. Cor. x. Arma nostra scilicet scripture sacre non sunt carnalia. sed spiritualia deo. consilia destruunt. et omnem altitudinem extollentes se adversus scientiam dei. Et ut agnoscatur differentia huius sapientie. id est doctrine. a sapientia que est donum spiritus sancti. Sciendum est quod cum iudicium ad sapientem pertineat sicut duplicem modum iudicandi. Sic dupliciter dicitur sapientia. Uno enim modo contingit aliquem iudicare per modum inclinationis. sicut qui habet habitum virtutis recte iudicat de his que agenda sunt sicut illam virtutem. in quantum ad illa inclinatur. Alio modo contingit aliquem iudicare per modum cognitionis. sicut aliquis bene instructus in scientia moralis bene iudicare potest de actibus virtutum. etiam non si habeat habitum earum. Primum ergo modus iudicandi de divinis pertinet ad sapientiam que est donum. sicut illud. i. Cor. ii. Spiritualis omnia iudicat. Sed secundus modus iudicandi de divinis pertinet ad hanc doctrinam que sapientia dicitur. sicut quod per studium habet licet eius principia per revelationem sint.

Doctrina sacre scri. s. r. pture est argumentativa. Unde dicit apostolus ad Thimothee. i. Amplectentem eum qui sicut doctrinam et fidelem sermonem ut potens sit exhortare in sana doctrina. ut eos qui contradicunt arguere. Pro cuius declaratione sciendum sicut beatus Thomas in prima parte. q. i. artic. viii. Sicut alie scientie non argumentantur ad sua principia probanda. sed ex ipsis principijs argumentantur ad aliqua alia ostendenda in ipsis scientijs. Ita hec doctrina non argumentatur ad sua principia probanda que sunt articuli fidei sed ex eis procedit ad aliquid aliud ostendendum. Sicut apostolus. i. ad Corinth. xv. Ex resurrectione christi argumentatur ad resurrectionem communem probandam. Sed tamen considerandum quod in scientijs philosophicis inferiores scientie nec probant sua principia. nec contra negantes sua principia disputant. imo hoc relinquunt superiori scientie

Suprema vero inter eas que est metaphysica disputat contra negantes sua principia. si aduersarius aliquid concedat. Si autem nihil concedit. non potest cum eo disputare. potest tamen solvere rationes ipsius. Unde cum sacra doctrina non habeat superiorem scientiam. disputat cum negante sua principia. arguendo quidem si aduersarius aliquid concedat eorum que per divinam revelationem habentur. sicut per autoritates sacre scripture disputatur contra hereticos. Et per unum articulum disputamus contra negantem alium. Si vero aduersarius nihil concedat eorum que sunt divinitus revelata in sacra scriptura ut pagani. non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes. sed ad solvendum rationes si quas inducit contra fidem. Cum enim fides infallibiliter veritas immutetur. Impossibile autem sit verum demonstrari contrarium. manifestum est probationes que contra fidem inducuntur. non esse demonstrativas. sed argumenta solubilia. Non ergo ex argumentis humane rationis proceditur ad probandum que sunt fidei. sed ex articulis fidei argumentatur per hanc doctrinam ad alia probanda. Et sic non est contra quod ait beatus Ambrosius. Colle argumenta ubi fides queritur. quia loquitur de argumentis rationis humane ad probandum fidem. Et notandum diligenter sicut beatus Thomas ubi supra. quod argumentari ex autoritate. est maxime proprium huius doctrine. eo quod principia huius doctrine ex revelatione habentur. et sic oportet quod credatur autoritati eorum in quibus revelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati huius doctrine. Nam licet locus ab autoritate qui fundatur super revelatione humana sit infirmissimus. ut de hoc loquitur Boetius dum dicit. locum ab autoritate debilissimum. Locus tamen ab autoritate que fundatur super revelatione divina. cuiusmodi est autoritas sacre scripture. est efficacissimus. Dicitur tamen doctrina sacra ratione humana non quidem ad probandum fidem. quia per hoc tolleretur meritum fidei. sed ad manifestandum ea que traduntur in hac doctrina. Cum enim gratia non tollat naturam sed perficiat. oportet quod naturalis ratio subserviat fidei. sicut et naturalis inclinatio voluntatis charitati obsequitur. Unde apostolus. ii. Corinth. x. In captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium christi. Et inde est quod etiam autoritate philosophorum sacra doctrina utitur. qui per rationem naturalem veritates cognoscere poterunt. Sicut paulus Actu. xvii. inducit verbum arati dicentis. Sicut et quidam poetarum vestrorum dixerunt. genus dei sumus. Sed tamen sacra doctrina his argumentis utitur quasi extraneis argumentis et probabilibus. Autoritatibus autem sanctorum doctorum utitur. quasi arguendo ex

Capitulū Secundum

propria sed pbabiliter. Innuitur enim fides nostra reuelationi aplis et pphris facte, qui canonicos libros scripserunt, non autē reuelationi siqua fuit alijs doctozibus facta. Unde dicit bea. Aug. in epistola ad hieronymū. Ego solis eis scriptozibus qui iam canonici appellantur didici hunc timorem honorēque referre, ut nullum eoz scribendo errasse audeam credere. Aut si in eis aliquid offendero, qd videatur contrariū veritati, nihil aliud q̄ vel mendosum esse codicē, vel non esse assecutum interpretem quod dictū est vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autē ita lego ut quātalibet sanctitate quāra de doctrina polleant, nō ideo verum putem, qz ita ipsi senserint, sed quia mihi per alios auctores vel canonicas vel pbabiles rationes q̄ a vero nō abhorreant persuadere poterunt. **De ille** Et habetur di. ix. Ego. Idem in tertio de trini. in prologo. Noli meis literis quasi canonicis scripturis inferuire, sed in illis quodcumq̄ credebas, cum inueneris incunctanter crede. In istis autem quod certum habebas nisi certū intellexeris noli firme tenere. d. e.

Doctrina sacra uti. §. xi.

ut metaphozis. Unde dñs dicit Osee. xij. Ego visionem multiplicavi eis, et in manibz prophetarum assimilatus sum. Tradere autē aliquid sub similitudine, p̄inet ad metaphozam. Qd autē sit cōueniens sacre scripture tradere diuina et spiritualia sub corporalium metaphozis sic probat bea. Th. in prima pte. q. i. arti. ix. Deus omnibz prouidet. s̄m q̄ competit eozū nature. Est autē naturale homini, ut p̄ sensibilia ad intelligibilia deueniat, quia omnis nostra cognitio a sensu habet initium. Unde cōuenienter nobis in sacra scriptura sub metaphozis tradunt diuina et spiritualia. Et hoc est quod dicit Dionysius in li. cele. hierarchie. Impossibile est nobis aliter lucere radium diuinū, nisi veritate sacrorum velaminum circūuelatum. Conuenit etiam hoc sacre scripture, quia cōmuniter ipsa ponitur tam rudibz q̄ doctis, s̄m illud Ro. i. Sapientibus et insipientibz debitor sum, ut ergo saltem vel sic rudes capiant diuina et spiritualia, qui ad intelligibilia s̄m se capiēda nō sunt idonei, cōuenienter sub similitudinibz rerum corporalium, spiritualia in scriptura sacra traduntur. Et quibus poetica que est infima scientiarū utatur metaphozis, non tamen eadem ratione qua et sacra doctrina que est maxime digna super alias. Triplici autem ex causa utitur q̄s metaphozica locutione, videlicet propter representationem, p̄pter necessitatem, et p̄pter utilitates. Propter primam causam utitur poetica metaphozis scilicet, p̄pter representationes, ut delectet. Representatio enim est homini delectabilis, vñ

te et metricule dicuntur precipue poetica, quia de mulcent aures, et delectant legentes. Propter scōdam autem causam et tertiam sacra doctrina utitur metaphozis principaliter, et si hoc etiā delectet p̄pter necessitatem, videlicet, quia ut dictum est aliter non possent homines precipue rudes capere spiritualia, nisi per similitudines rerum materialium. Nec ex hoc radius diuine reuelationis destruitur propter figuras sensibiles quibus circūuelatur, ut dicit Dionysius, sed remanet in sua veritate ut mentes quibus reuelatio fit nō permittat in similitudinibz remanere, sed eleuet eas ad cognitionē intelligibiliū. Et p̄ eos quibus reuelatio facta est, alij etiam circa hoc instruantur. Unde ea que in vno loco traduntur sub metaphozis, in alio loco expressius exponuntur. Propter utilitatem etiam quod est tertia causa metaphozarum, sacra doctrina utitur metaphozis, ut quia ipsa occultatio veritatis sub figuris est utilis ad exercitium studiosorum, ut manibus fricantes spicas laborando ad latentia grana proueniant more discipulozū. Unde reficiantur, et de obrutis fauozū cellulis mel educentes, spiritū super mel dulcem degustent fideles, qui forte de apertis locutionibz fastidirent. Tum etiā quia per hoc occultatur veritas infidelibus, ne ea que sunt fidei irrideant, vñ et christus ait Mat. vii. Nolite sanctum dare canibus neq̄ mittatis margaritas vestras ante porcos, quia scilicet secreta fidei infidelibus non sunt pandenda, ut exponit Origenes, di. xliij. In mandatis. Notandū etiā sicut docet Dionysius in. ij. cap. cele. hierarchie q̄ magis cōueniens q̄ diuina nobis tradantur sub similitudinibz vilium corporū q̄ nobiliorū triplici ex causa. Primo quia per hoc magis liberat animus nosster ab errore. Manifestum enim apparet, quia hoc s̄m proprietates nō dicuntur de diuinis, qd posset esse dubium, si sub figuris nobiliorū corporū diuina traderentur, maxime apud illos qui nihil aliud a corporibz nobilibz excogitare nouerunt. Secūdo quia hic modus est cōuenientior cognitiōni quā de deo habemus in hac vita. Magis enim manifestatur nobis in vita ista quid nō est, q̄ quid est. Et ideo similitudines illoz que magis elongant a deo veriorē in nob faciūt extirpationem de deo q̄ sit supra id quod de eo didicimus vel cogitamus. Tertio p̄ huiusmodi vilia magis occultantur indignis.

De quadruplici §. xii.

sensu seu modo exponendi sacre scripture scilicet literali, allegorico, tropologico et anagogico. Unde versus. Litera gesta docet quid credas allegorica. Moralitatis quid agas, quo tēdas anagogica. Sicut verbi gratia. Hierusalem s̄m literalē sensum cum de ea agitur in scriptura.

Titulus Undecimus

significat civitatem quandam que destructa fuit a romanis principibus. **S**ecundum allegoricum sensum significat ecclesiam. **S**ecundum tropologicum significat animam. **S**ecundum anagogicum insinuat supernam patriam. **U**nde **G**regorius dicit in xv. moral. quod sacra scriptura omnes scientias ipso locutionis sue more transcendit. quia vno eodemque sermone dum narrat gestum prodit mysterium. id est in nuntiat spirituale intellectum ut dicitur. **P**ro cuius declaratione dicit beatus **A**ugustinus in prima parte. q. i. articulo. x. quod auctor sacre scripture deus est. in cuius potestate est. ut non solum voces accommodet ad significandum. quod etiam homo facere potest. sed etiam res ipsas. **E**t ideo cum in omnibus scientiis voces significant. hoc habet proprius ista scientia. quod res significant per voces etiam aliquid significant. **I**lla ergo significatio prima qua voces significant res pertinet ad primum sensum qui est sensus historicus seu literalis. **I**lla vero significatio qua res significant per voces significant alias res. dicitur sensus spiritualis qui fundatur super literalem. et eum supponit. **H**ic autem sensus spiritualis triphariam divinitur. **S**icut enim dicit apostolus. **L**ex vetus figura est nove legis. **E**t ipsa nova lex est figura future glorie. ut dicitur **1** Cor. x. **I**n nova etiam lege ea que in capite sunt gesta. sunt signa eorum que nos rogare debemus. **S**ecundum ergo ea que sunt teris legis significant ea que sunt nove legis. est sensus allegoricus. **S**ecundum vero ea que facta sunt in christo. vel significant christum. sunt signa eorum que nos agere debemus. est sensus moralis. **P**ro ut vero significant que in futura gloria. est sensus anagogicus. **Q**uia vero sensus literalis est ille quem auctor intendit. auctor autem sacre scripture deus est. qui omnia simul suo intellectu comprehendit. non est inconveniens ut beatus **A**ugustinus dicit in xij. confes. si etiam secundum sensum literalem in vna litera sacre scripture plures sensus reperiuntur. **S**icut verbi gratia. **I**llud quod a deo dicitur. **q**. **R**egum. viij. de filio dauid salomone. **E**go ero illi in patre. ipse erit mihi in filium etc. dupliciter exponitur secundum literas. **U**no modo de christo id est dei filio incarnato. **E**t ad istum intellectum inducit apostolus ad **H**ebreos. id est auctoritatem ad probandum christum dei filium. procedendo secundum sensum literalem dicente auctoritatis. **P**am allegoricus non est argumentarius. **E**t quod sequitur in textu. **S**i quis deliquerit arguam eum in virga virorum. si referatur ad christum. intelligitur de corpore eius mystico. **N**el referetur solus ad salomonem. **A**lio modo ad literas exponitur de salomone. qui fuit filius dei per adoptionem dum bonus fuit. **E**t ex verbis sequentibus arguunt aliqui salomonem et si a deo auersum propter amorem mulierum tandem ad eum reuertum per penitentiam. et

punitum in virga virorum insurgentium contra eum. **U**nde subditur. **M**isericordiam autem non auferam ab eo. **N**otandum etiam quod cum beatus **A**ugustinus dicat. quod illud quod vetus testamentum continet. traditur quadripartitum. scilicet secundum historiam. secundum etymologiam. secundum anagogiam. et secundum allegoriam. ut dicit beatus **T**omas **P**rima tria pertinent ad sensum literalem. **H**istoria est ut dicit beatus **A**ugustinus. cuius simpliciter aliquid proponitur. **E**tymologia. cuius causa dicitur assignatur. sicut cum **T**ominus assignavit causam quare mox permisit dari libellum repudii. scilicet propter duriciam cordis eorum. **S**ecundum **S**aturnum. **S**ynagoga vero est. cum veritas vnius scripture ostenditur veritati alterius non repugnare. **A**llegoria autem quam quarto loco ponit. comprehendit alios tres sensus scripture. scilicet moralis. anagogicum. et allegoriam. **I**tem sensus parabolicus sub literalis sensu continetur. **P**am per voces significatur aliud proprie. aliud figurate. nec est literalis sensus ipsa figura. sed significatus per figuram. **N**on enim scriptura nominat brachium dei. est sensus literalis de membro corporali eius. sed de virtute operatiua sua. **E**t simili quod christus in parabolis ait de vinea culta. et agro sato et nuptiis et hinc. ad sensum literalem pertinet id quod christus intendebar per illas parabolas. ut de ecclesia vel verbo predicato et hinc. **S**i quis autem exponeret parabolam de vinea de anima in particulari. iam ille esset sensus tropologicus seu moralis. **N**ec oportet omnem auctoritatem scripture aut etiam historiam exponere secundum istum quadruplicem sensum sed modo secundum unum. modo secundum alium. ut dicit **O**rigenes. tractans illud de archa noe. quod erat bicamerata et tricamerata. **E**t quod dicit beatus **G**regorius in moralibus. vel alij doctores quod aliquam scripturam non potest intelligi secundum literas intelligitur secundum superficiem seu corticem literarum. non quod scriptura in omni parte sua habeat intellectum verum literalem. qui non occidit sed viuificat. **S**icut verbi gratia. cum ait psalmus. **L**oquimur iacob etc. secundum literam id est corticem literarum nusquam inuenitur iacob comestus. et ideo non potest intelligi hoc secundum literam id est corticem literarum. **S**ed sensus literalis est. quod populus ille in deorum dicitur iacob. quoniam ab eo descendit. fuit plures propter peccata sua quasi ad nihilum deductus diuersis flagellis. sicut id quod comeditur ad nihilum deducitur. **I**tem ex multiplicitate horum sensuum non sequitur aliqua confusio in sacra scriptura. cum omnes sensus fundentur vnum scilicet literales. **E**x quo solo potest trahi argumentum. **N**on autem ex his que secundum alium triplicem sensum dicuntur. ut dicit beatus **A**ugustinus ad **V**incetium conanistam. **N**ec tamen ex hoc reperit aliquid sacre scripture

Capitulū Secundum

re. qz nihil sub spirituali sensu cōtinet fidei necessarium. qd scriptura alibi p literalem sensum nō tradat. Sicut verbi gratia. ad ostendendum qz christus volūtarius accessit ad passionē. est figura. qz ysaac pmissit se sponte ligari ab abraaz ad victimandū. sed istud expisse habet Esa. liij. vbi dicit. Oblatus est qz ipse voluit etc. Et qd Hiero. ait ad paulmū. qz viciosissimū genus dicens est deprauiare scripturas. et ad sensus suos scripturam trahere etiā repugnantē. videtur intelligendū quo ad expositionē scripturę literalem. nam qd ad sensum spūales omis expositio scripturę fundata in veritate fidei. et congruenter aptata bona est. et oēs doctores talibz vtuntur. Quis etiā id qd male gestū est fm lram seu historiam. significat spūaliter aliqd bene factū. vt dicit. b. Grego. in moral. Quid enī scelestū dauid in adulterio et occisione vrie. Et qd fidelius vria. et tñ vt ipse expōit dauid significat deum. et vrias pplm iudeoz reprobatum.

De septē regulis .i. xliiij.

que ab aliqbus dicuntur clauē. qz p eas aperit intellectus in multis. ad intelligendū scripturas factas qz ponit fido. in pzo li. de summo bono. Et. b. Aug. in li. de doctrina christiana Et dicit eas fuisse ryonū. vt refert Hiero. de lira in plogo sup penthateuchon. Qui etiā dicit qz volenti pficere in studio sacre scripture. necessariū est incipere a sensu literali. qz ille est fundamentū. et ex solo illo argumentari pōt circa dubia fidei et mor. nō ex sensibz spūalibz. Est g prima regla seu clauis sapie de dño iesu christo et ei' corpe mystico qd est ecclia. qz p cōnexionē capitis ad corpe sacra scriptura sub vno oertextu qsi sub eadē psona. aliqñ loqitur dvtroqz. de vno transiens ad aliud. Verbi grā Esa. lxi. Induit me vestimētis saluē. et indumēto iusticie circū dedit me qsi sponsus decozatū corona. et qsi sponsam ornatā monilibz suis. Ex enī dicit qsi sponsam loquit de christo. Et qd sequitur qsi sponsam ornatā monilibz suis. intelligit de ecclia. Sicut qd dicit Lanf. i. Osculet me osculo oris sui. qz meliora sunt vlera ei' vino. Qd dicit osculetur me osculo oris sui. verbū est sponse frui sponso desiderantis. Qd aurez subdit. qz meliora sunt vlera ei' vino. verbū est sponsi eccliam cōmendantis. siue de duobz pceptis dilectiōis. e qbz elicif lac refectiōis pure. supantis vinū mūdane delectatiōis. Siue intelligat de duobz testamētis scripture. Vnde exprimit lac doctrine excedentis secularē oēm scientiā. Scda regula est de corpe dñi mystico vero et simulato. Ecclia enī est sagena nondū tracta ad litus. cōtinens pisces bonos et malos pmixtos. sed separandos ab inuicē in fine mūdi. vt dicit parabolice Math. xliij. Et iō in sacra scriptura mali cō

mendant cum bonis quibus sunt pmixti. sicut Osee. xi. Israel et dilexi eam. Et econuerso. aliqn boni vitupant cū malis. sicut Esa. i. Cognouit vos possessore suum. et asinus psepe dñi sui. Israel aut non cognouit me. Aliqn in eodēz cōtextu exprimit quid ad bonos p̄ineat quid ad malos. sicut Lanf. i. Nigra sum sed formosa sicut tabernacula cedar. sicut pelles salomonis. Verba sunt sponse ecclie. q̄ ratioe maloz dicit nigra. et ratioe bonoz formosa. Et qd subdit pro exemplo. Sicut tabernacula cedar. b̄ refert ad malos. Et cedat enī descenderūt saraceni nigri vitūs. Qd addit. sicut pelles salomonis. applicatur ad bonos. Salomon significat hic teū. Pelles tabernaculi qd postea transfuit in templuz. qbz coopiebat iacinctine et rubricate sunt virtutes sapie et charitat. q̄ operit multitudinem peccatoz. Tertia regula est de spiritu et litera fm qz accipit sub eadēz litera sensus hystoricus et mysticus. qz veritas historie est tenenda. et ad spūalem sensum referenda. Sicut apls loquēs ad Gal. nū. dicit. Is q̄ fm carnem nat' est. i. ismael. psequēbat eum q̄ fm spūz nat' est. i. isaac. trahendo eū seu alliciendo ad malū. Et figurat spūaliter malos in ecclia psequi bonos. saltem moribz prauis. Potest etiam aliter exponi dicta regula. vt referat vtrūqz ad sensus literalem tm. qui q̄qz est duplex. Sicut illud qz dñs dicit. i. paralip. xvij. Ego ero illi in patre et ipse erit mihi in filio. hoc intelligit fm literā de salomone et de christo. vt dictū est supra. Sed prout intelligit de christo. potest esse sensus spūalis. fm quid. in q̄ntū scz christus fuit figurat' in salomone. Quarta regula est de specie et genere seu de pte et toto. cuz de vno transit ad aliud. Sicut Esa. xliij. Primo loquit cōtra babylonez spūaliter cū dicit. Onus babylonis. i. flagellum et malū inducendū sup talem ciuitatē. et transit ad intelligendū verbuz de toto mūdo generalit' p hoc qd subdit. A summitate celi dñs et vasa furoris eius. vt disperdat oēm terrā. Postea reuertitur ad loquēdū de ciuitate illa babylone specialiter cū dicit. Ego suscitabo super vos metos. qui argentū non q̄rant. qz scz dan' medus cum nepote suo cyro cepit babylonez. et interfecit balthasar regem eius. Dan. v. Quinta regula est de tempibz. que cōtingit q̄drupliciter. Vno mō per synodocē qn ponit pars t̄pis p toto. sicut in euangelio. cū christus dicit fuisse in sepulcro tribz diebz. et tamē prima dies et vltima non fuerūt completi. Scdo modo ppter minutias tempis que aliquādo cōputant. aliquādo omittunt. Et fm scripturam loquēs de aliquo numero annozū in pluribz locis. aliquāto ponit plures annos predictas minutias ponens. Alio loco pauciores predictas minutias omittendo. Tertio modo contingit eo qz com

Titulus Undecimus

curatio annoꝝ incipit in vno loco scripture a priori tpe in alio loco a posteriori. Sicut Gen. xv. dictu fuit abrae. Semen tuu futuru est peregrinum qdringentis annis. Et Exo. xij. dicitur q mansio filioꝝ israel i egypto fuit quadringentis triginta annis. quia coputatio hmoi maioris numeri incipit a tempore q dictum fuit abrae Gen. xij. Egredere de terra tua. Coputatio vero minoris tempis incipit a natiuitate ysaac. que fuit. xxx. annis post egressum abrae de ara. Quarto modo ptingit eo q scriptura loquitur de futuro per modu preteriti. vt illud Esaie. ix. Partulus natus est nobis. Et hoc est ad notandum certitudinē pphie cuius euentus de futuro est ita certus. sicut si iam preterisset. Et hoc est ppter certitudinem diuine prescientie. ex qua fit reuelatio pphie. Aduertendu tamē q predictus modus locutionis habet locu in pphia pdestinationis seu prescientie. nō in pphia cōminationis que frequēter mutatur. vt patet in exemplo Ezechie. cui dictum fuit. Dispone tomui tue. quia morietis et nō viues. Esaie xxxvi. Et in minuitis. Sexta regula est de recapitulatione et anticipatione. In sacra enī scriptura nō semper eodeꝝ ordine gesta et facta scribuntur q fiunt. et iō qn preponuntur posteriora dicitur anticipatio. qn vero fit eōuerso. i. priora postponuntur dicitur recapitulatio. sicut Genes. x. dicit. Ab his diuise sunt insule gentium in regionibꝝ suis. vnusquisqꝝ fm linguam suā. Et postea ca. xi. dicit. Erat autē terra labu vni et sermonu eorūdez. Et quo patet q illud qd dicitur. in. x. c. de diuisione linguarū. dicitur per anticipationem. Similiter Gen. ij. postq moyses descripserat creatiōem celi et terre et ornatu eorum. postea subdit. Iste sunt generatiōes celi et terre. qd est per recapitulatiōem. Septima regula est de demone et eius corpore. vt dicit beatus Grego. in Omel. Lette omnium maloz hominum caput diabolus est. et omnes iniqui sunt membra eius. Et iō ppter cōneriōem capiti ad membra scriptura loquens de vno. in eodeꝝ cōtextu transit ad loquendu de alio. Sicut Esa. xij. loquēs de rege bābilonis scilicet nabuchodonosor. qui erat diaboli membrum transit ad loquendu de principe demonū cui subdit. Quō cecidisti lucifer q mane oriebaris. Et Ezechiel loquens de principe tyri qdam tyranno malo transit ad loquendu de diabolo cui subdit. Tu signaculū similitudis plen⁹ sapia et pfect⁹ decore. De multiplici vtilitate sacre doctrine. Cap. iij.

Quod erit tāquā lignū quod plantatū est secus decursus aquarum. qd fructum suum dabit in tempore suo. loquens ppheta siue dauid siue Edras fm Hierico. de lira in hoc ps primo pro

logo psalmoz de viro iusto et spe beato. pprietas eius de scribit assimilans eum arbori iuxta aquas velociter currentes existenti tempore congnuo fructificanti. vt humilitas eius infinueat. quia in terra radicata. Studio sitas indicet. qz iuxta aquas situata. Operositas sancta manifestetur in fructificatiōe declarata. Neqꝝ enim timidi penetrare valent pfunda scripturarū sanctarū. Sed vbi fuerit humilitas ibi et sapientia. Teste sapientissimo Salomone. q humilitas ab humo tenuata se recognoscere facit puluerem et limū. ibi figens radices cogitationū. Quāuis enī allophili demonū obstruere nitentur. qz fodiebat puteos iustos ysaac per seruos suos. s. cogitatiōes suggerendo. errores et elationes. nō in preualuerit qn pseterans perueniret ad aquā viuā quā vocant abundantia scz virtutū q maxime in sacris scripturis reperitur. Et iō iuxta has aquas plantat mens eius vt assidue has hauriat in gaudio de fontibꝝ saluatoris. Quis vnqꝝ narrare poterit pfunditatē vtilitatem. multiplicitatē. suauitatē harū aquarū. Si quidē attestante Cassiodoro super ps. Omnis splendor rhetorice eloquentie. omni modo perice locutionis. qlibet varietas decore pnticiationis. a diuinis scriptoribꝝ sumpsit exordium. vno et moꝝ populi illius doctor et rector. cui in figura omnia cōtingebant. eductus de aquis egyptioꝝ doctrinaꝝ quibꝝ fuerat imbuit⁹. ebullientes ranas garrulas dyalecticoꝝ. fm Orige. cōuersis etiam in sanguine incentiuoz libidinum et errorū in deserto ecclie populus sicutem ad aquas salutes adduxit. que et si amare prius fuerant et impotabiles in superficie litte occidentis suaves facte sunt misso in eis ligno crucis. ita vt omnis populus sapientū biberet et iumenta simpliciu. Ad has suauissimas inuitabat Esa. dicens. Omnes sapientes exnite ad aquas. Quō christus ardentius agens clamabat in templo dicens. Si quis sitit veniat ad me et bibat Jo. vi. nam q biberit ex aqꝝ quaz ego dabo ei. doctrina scz euangelica gratia cōtinente. nō sitiet in eternū. ait idem samaritano Jo. nū. Pre suauitate eius mundatorū sit eruncta. Multiplicitas sensuum eius significatur in fluuio paradyfi voluptatis irrigandi. lingua eius qui ad nos descendens diuidit in capita. Ipa enī sapientia diuinorū que beatos continue erigat nobis reuelata in scripturis i quattuor sensus distinguitur. literalem. allegoricum. moralem et anagogicum. qbus inxrentes si in nram tempem. Et sic. spūs dñi ferebatur sup aquas. Gen. i. ad vanandum inelle cruz eaz. In his aquis iacob mittebat virgas populeas et amgdalinas partim tecorticas. vt in aspectu eaz oues potantes conciperent et parterent fruct⁹ varū veller⁹ resperfos. qz doctora

Capitulum Tertium

ecclesie sententias in scripturis positas. partim
fm litera. partim remoto cortice sensus mysti
cos ppis sibi subditis debent ppinare. vt fructus
bonorum operum varios dant tempore suo. Per
hanc aqua sapientie ductus in spiritu ezechiel
ppha. ad insinuandum in ea successiuos pfectus.
Primo ipa opere sunt plante eius. scdo genua
vltra pcedenti. exinde renes. **Demum** tanta in
uenta est pfunditas vt trasuadari no possit.

Utilitatem earum et §. I.

quot fructus ex ipis ppinatis et haustis nullus
poterit sufficienter enarrare. **Iuxta** aquarum fon
tes none patriarcharum. ysaac. iacob. moysi. sps
salia cum rebecca. Rachel et sephora habuerunt in
iria. vt intelligimus fm Origenem. illud impleri
Osee. **Responsabo** te mihi in fide iuxta aquas
scripturarum sacrarum. **Fides** enim ex auditu. **Au**
ditus autem per verbum dei quod in omnem terram ex
iuit Ro. x. **In** aquis maris submerso pharaone
cum exercitu suo. transit populus dei liberatus ab
eo. dno decantans Exo. xvi. **Omnia** quidem flu
mina doctrinarum in mare scripture intrant. et
ipm mare non redundat. vt dicit Eccles. i. in ali
quid superfluitatis. **Et** in aquis huius maris
cogitavit deus capita draconis infernalis. teste
david. **In** cuius figuram ipse cum lapidibus sumptis
de torrente aquarum funda iactatis immanem So
liarum ad solum pstravit. i. Regum. xvij. **Quod** im
plerum est quando christus fortis robore et tecu
rus aspectu satanarum temptacionibus pugnantem
autoritatibus sacre pagine deuicit ad plenum.
Mat. iij. **In** iordanicis aquis huius sacre so
phie mundatus est a lepra errorum et vitiorum.
Naaman populi gentilis. non in fluuijs dama
scenis abana et pharphar ethnicorum doctrinis
vt arbitrabatur. **Reg. v.** **Iam** vos mundi estis
ppter sermonem quem locutus sum vobis. inquit
veritatis magister Jo. xij. **Hec** est piscina
in pomerio mundiali. ad quam descendens susan
na pulchra nimis sacrosancta videlicet ecclesia.
non habens maculam neque rugam. se refrigerat co
tra estus laborum et temptationum. **Sed** duo fal
si senes pleni mutua cogitacione. scribe et phari
sei. quod noluit misceri cum eis. pfidie eorum assen
tendo. eam de adulterio accusant spirituali. quod
christo adhaesit quem comprehendere non dum value
runt. et morte eterna iudicant condemnandam.
Daniel autem puer qui natus est nobis demum
conuincit in fine de testimonij falsitate. **Sepe**
ne applicandos Daniel. xij. **In** hanc piscinam
hierosolimitanam post descensionem in ea. a magni
consilij angelo mysteria eius per incarnationem im
plendo. quoniam descendit in vnitatem fidei et dile
ctionis. sanatur a quacumque detineatur anie in
firmitate Jo. v. **Et** non solum contractus. sed et ce
cus natus ad sanatoria filoe illuminatus est. Jo

an. ix. **Inuenit** onam aqua calidas in deserto a
finas pascens. **Gen. xxvi.** quod dum simplices et
humiles cogitaciones non elatas fouet in solitu
dine exteriori et interiori. secum meditando totri
nam ipsam. experit dilectione frequenter. **Ad** hu
ius humorem inmittit deus radicem fidei in
homine. quod paruit in eunuchis candacis regine
ethiopum. **In** curru enim suo per desertum tran
siens et legens **Esaiam** propheta. tenuit ad aquam
ueniens credens baptizatus est. et iuit vias su
as gaudens. **Eccles. i.** **Donec** et aque multiplicatae in
expositionibus eleuentur archam ecclesie. seu anie
in sublimi contemplacionis et spei. **Benef. vij.** vt
finit ad deum viuum sicut desiderat ceruus ad fon
tes aquarum. **Et** sicut audiuit ira et videat in ciui
tate tomimi virtutum. **Demum** aqua sapientie sa
lutaris potauit dominus electos suos. que tocet so
brietatem. prudentiam. iusticiam et virtutem quibus
nil melius in vita hominibus. **Sap. ix.** **Pute**
us est aquarum viuentium iste liber vite. que fluunt
imperu de libano superne scientie. quod recreatus
heliassubmericio pane viriliter ambulauit vs
que ad montem dei. iij. **Regum. xix.** **Bile** ergo aquarum
de cisterna tua. vt prestatur et horatur sapientis
simus salomon puerbi. v. que de celo descendit
Hanc fontem sapientie verbum tomimi in excelsis
Eccles. i. **Et** fluentia putei tui que sunt gloriose san
ctorum doctorum doctrine. deriuent fontes tui fo
ris. quod hec est que sparsa colligitur. erogata reuertit
tur. et publicata suscipit incrementum. **Et** in pla
teis quo vniuersi concurrunt aquas tuas diuide
que arida loca non capiunt. habeto eas solus ne sit
tecu socrates. plato. aristoteles. homerus. virgil
lius vel naso. tullius. varro et amneus. **Si** enim
sunt alieni qui non debent esse principes tui. **Ira**
exponit Joan. tomimi. cardi. vel habeto eas solus
ruminando et operando. **Nec** comunicet alienus
lucra vel honorem. et gloriam seculi inde expe
ctando.

Quot fructus arbor. §. II

rationalis plantata iuxta aquas scripturarum scripturam
faciat. pulcherrime ostendit Hiero. in prologo
psalmoz dicens. **Hic** habet infans quid lactet
Puer quid laudet. **Adolescens** quid corrigat.
Iuuenis quid sequatur. **Senior** quid pteratur.
Hic discunt femine pudiciam. **Populi** inue
niunt pietatem. **Didne** iudice. **Paupes** prote
ctorem. **Aduene** custodem. **Hinc** inueniant re
ges quid audiant. **Judices** quid timeant. **Hec**
tristem consolatur. **Letum** temperet. **Fratum** miti
gat. **Paupem** recreat. **Diuitem** vt se agnoscat
inrepat. **Omibus** se suscipientibus apra medi
camenta tribuit. nec peccatorem respicit. sed per pe
nitentiam remedium ei ingerit. **Post** hec de ostendit
ditur. **Simulacra** irrident. **Fides** asserit. **Peri**
fidiarepudiat. **Iusticia** ingredit. **Prohibetur**

Titulus Undecimus

iniquitas. Misericordia laudatur. crudelitas abdicatur. Veritas requiritur. Mendacium damnatur. Dolus accusatur. Predicatur penitentia. Pax sequenda promittitur. Spes certa nutritur. Sed quod his omnibus est excellentius. christi sacramenta laudantur. **hxc Hiero.** In ea reperiuntur perfectiones ex ibi narratis ut omnipotentiam in Beneficiis mundi creatione. Dei clementiam in Exodo. ex liberatione in exitu israel de egypto Reuerentiam et maiestatem in Levitico. ex sacrificiis et ceremoniis. Eius patientiam in libro Numeri. Fortitudinem in bellis Josue. Longanimitatem et misericordiam in volumine Iudicium. Providentiam in libris Regum et hmoi. Et sic de alijs etc. Imo etiam quecumque ibi scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. ut per exempla et dicta illorum qui ibi laudantur. curramus per viam virtutum ad bravium sapientie vocatioms. Respice ibi et inuenies alios deuotionem. Enoch contemplationem. Noe credulitatem. Ebrae fidelitatem. Isaac patientiam. Iacob prudentiam. Ioseph castitatem. Moyse charitatem. Pharaones sanctam emulationem. Aaron deuota oblationem. Iude audaciam. Josue confidentiam. Dathanis recititudinem. Samsonis fortitudinem. Dathan equanimitatem. Samuelis integritatem. Iob redargutiones. Iobie correctiones seu monitiones. David misericordiam. Salomonis penitentiam in ecclesiasten. Helie zelum pie aq Helisei telum equitatis. Eliae stabilitatem. Ezerie magnanimitatem. Ezechielis rigorem. Danielis feruorem. Ieremie singultum. Iudithis machabei cultus. Elezari amorem patrie. Hazie virore patrie. In nouo testamento christi homini obedientiam. Petri eius innocentiam. Petri longanimitatem. Angelorum exultationem. Pauli sublimitatem. Baptiste confessionem. Andree magistrum in cruce. Jacobi desiderium in luce. Joannis sapientiam. et hinc scientiam. Aliphis iusticiam. Philippi refulgentiam. Bartholomei nobilitatem. Matthei veram sanctitatem. Symonis constantiam. Iudei reuerentiam. Matthei humilitatem. Marci sinceritatem. Luce vigiliantiam. Barnabe eminentiam. Cum innumeris virtutibus legendis et tangendis in sola pbia quam deus pro salute nostra dignatus est mundo misericorditer reuelare. **hxc Jo. to. card. in noctilucis.** Sed conqueritur dominus per hieremiam dicens Duo mala fecit populus meus. Quod dereliquerunt fontem aque viue. cum. scilicet. sacram doctrinam diuinam maiestatem. gratiam virtutum. gloriam beatorum. docentem et inducentem. et foderunt sibi cisternas dissipatas. pro aquis doctrinam infidelium. que continere non valent aquas. In terra scilicet mentis sue curiositate destruente. in qua colligant aquas errorum a potestantibus aeris descendentium. que continere non valent eas. quia in

satiabilis est curiositas humana. nota quere et nunquam dicens sufficit. Semp enim tales sunt ad discendum. et nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. ut ait apostolus. Et sicut filiquis porcorum satiari nequibat prodigus adolescens. qui substantiam suam dissipauerat scilicet doctrinis ethincorum que instant non nutriunt. ut exponit Hiero. Et habetur di. xxxv. Ita nec fitim extinguunt seu extinguere possunt his turbidis aquis.

Doctrina gentium philosophorum vel poetarum non profluit ad salutem. // **Capitulum. iiii.**

Ueruntamen in diluuiio aquarum multarum ad deum non appropinquabunt. ps. xxxi. Et scribitur Gen. i. diuisit deus aquas que sunt sub firmamento. ab his que sunt super firmamentum. Et super firmamentum aque que sunt super celos consistunt. diuina scilicet oracula veteris et noui testamenti. diuise sunt ab aquis doctrinarum mundanarum que in terra obscura miscentur. Nam aque ille superiores. pagine sacre limpidiissime sunt. quia preceptum domini lucidum illuminans oculos solidissime sunt et vnite. quia verba mea non transibunt ait dominus Luce. xxi. Aque que sunt super celos sunt. celum cristallinum nuncupate. commendant. eius magnitudinem infinitantes. Scrutamini scripturas et sunt que perhibent testimonium de me. Jo. vi. dixit deus hominibus in terris. Aque vero inferiores doctrine scilicet gentium perfidorum. iudeorum aut hereticorum obscure sunt et turbide erroribus immixte. ps. cxv. Omnis homo mendax. Non stabiles. sed confutatae. Iuxta illud Matthei. xv. Omnis plantatio sceleris doctrine quam non plantauit pater meus celestis eradicabitur. et non solum ab vnitate vere fidei recedunt. sed etiam a se inuicem diuise sibi contrariantur. Non laudant dominum hmoi aque verum. sed falsos deos et eorum scelera. querentibus eorum auctoritatibus non gloriam dei. sed propriam. Nec ergo quia aque multe non vnice. de veritate tractantes sed multe. in erroribus diuuium generant. dissipans terram. quod omnes extinguit viuentes. nisi in archa ecclesiastice doctrine saluatos. Non ergo homines appropinquabunt ad deum vere intelligendum. aut diligendum. aut possidendum in diluuium aquarum multarum. **Unde. b. Augustinus. in Omel. sup. Jo. ait. Fuerit quidam pbi de virtutibus et virtutibus subtilia multa tractantes. diuidentes. diffiniens rationes acutissimas occultantes. liberos implentes. sapiam suam buccis crepantibus ventilantes. qui etiam auderent dicere hominibus nos sequimini. sectam nostram tenere si vultis bene viuere. Sed quod non intrabant per hostium. perdere volebant. fractare et occidere. Dicant ergo pagani. Bene viuimus. Si postquam non intrat quid eis prodest unde gloriantur.**

Capitulum Quartum

Ad hoc enim debet unicuique prodesse bene vivere, ut ei deus semper viuat. **N**ec bene vivere dicendi sunt, qui finem bene viuendi vel cecitate nesciunt vel inflatōe stemunt. **N**on est autē cuius spes vera et certa semper viuendi, nisi agnoscat vitam que est christi, et per ianuam, id est fidem christi intrat in ouile scilicet ecclesie. **Q**uerunt ergo plerumque tales persuadere hominibus, ut bene viuant et christiani non sint, per aliam partem volunt ascendere et maculare et perdere, non ut pastores seruare. **I**uxta beati Augustini. **Q**uā autē in proverbijs. **A**que furtive dulciores sunt doctrine, scilicet ethnicorum vel hereticorum, que molles sunt non solide, ut qui super celos sunt, quia mollem faciunt animū, et ad delicias et lasciuas inducentes, qui furtive dicunt, quia preciosam viri aniam rapiunt his poratam. **D**el quod si qua vera illi dixerit, furati sunt ab alijs, sibi gloriā non deo ascribentes, vel quod legi veritate committere sunt di. **I**uxta epistolam. **I**deo dulciores videntur propter ornamentum earum delectantem, tum quod nititur in veritatem semper cupimusque negata. **S**ed nouissima eius amara quasi absinthium ad perditionem ducendo. **P**ropter hoc enim gigantes qui fuerunt magni munda sapientia, genuerunt sub aquis, ut scribit Job gemitu sempiterno. **E**t si igitur omnis sanctus christi sanguine tinctus orat in tempore oportuno, scilicet huius seculi per hac remissione peccatorum obtinenda de qua per dixerat, verum in diluuiū aquarum huius temporum doctrinarum fallacium non appropinquabit eam obtinendo, quod per ea non erodant deum penitentiam ignorantantes. **D**e per his ethnicis loquens apostolus ad Romanos, i. dicit, obscuratum fuisse cor eorum et traditos in reprobum sensum. **R**epletos cum sectatoribus suarum doctrinarum omni iniquitate, subdens ex illa generalitate, xxi. species eius, concludens propter hoc dignos morte, scilicet eterna. **E**t Polycratus li. vii. c. ix. **C**um dixisset poetas, historicos, oratores, mathematicos esse legendos, nocentem ex inde sequens exprimit dicens. **C**um hi in ius suū dicant animū, si polliceantur noticiam rerum, virtutem tamen deducunt et submouent cultum. **D**icit et Cicero cum de poetis ageret ut diligentius audiat ex clamat, **C**lamor et approbatio populi, quasi magni et cuiusdam sapientis magistri, et qui ad commendationem sufficiat plausu suo quos vult facit autenticos. **E**t illi qui tantis efferunt quantas obducunt tenebras quasi metus inuehunt, quasi inflammant cupiditates. **S**i stupra adulteriaque conciliant, varias tibi reparant artes, furta, rapinas, incendia docent. **Q**ue sunt vel fiunt aut fingi possunt, mala exempla proponunt oculis multitudinis imperite. **Q**ue incendia celi succensi, aut maris inundatio, aut terre hyar tantas fecit populorum strages, quantas isti faciunt mortiones etc. **I**sidus, etiam in libro de summo bono ait. **I**deo prohibet christianus fragmenta legere poetarum, quia nimirum mentem excitant ad incen-

trua libidinum. **E**t non solum thura offerendo de monibus immolant, sed eorum dicta libenter capiendo. di. **I**uxta xvij. **P**arrauerunt mihi iniqui fabulationes, inquit psalmista, sed non ut lex tua, vide te ne decipiamini per philosophiam ait apostolus, et inanem fallaciam.

Nota secundum Jo. do. §. I

minici cardina. ubi supra. quod vera philosophia in tribus consistit scilicet, in religione, moribus et doctrina. **S**i enim philosophia est diuinarum humanarumque res cognitio seu creaturarum creatorisque utilis inquisitio, constat quod iuxta platonis sententiam in tres partes diuiditur scilicet, diuinalem, moralem et rationalem. **P**rima dixerit theologica. **S**ecunda ethica. **T**ertiam rationalem logicam. **P**rima spiritum accendit secunda dirigit vitam, tertia perficit naturaliter intellectum. **P**rima tradit in metaphysica, secunda in ethica, tertia in physica peripateticorum doctorum. **P**rima parte nouimus cultorem platonem vel potius hermetem. **S**ecunda magni socratem veneratur patronum. **T**ertia summe ampliauit aristoteles. **P**lotinus vero per singulis partibus insudauit. **E**t idem est quod apud platonem philosophia diuidi. **I**n moralem que in actione versat. **I**n naturalem que contemplationi deputatur, vnde sub ea theologica comprehenditur, prout ex natura et proprieitate creature cognoscitur creator. **E**t rationali qua verum a falso discernitur, ut testatur beatus Augustinus, de ciui. dei. **E**t sub rationali comprehenditur trivium et quadrivium, id est artes liberales. **S**ub morali, scientia iuris comprehenditur. **S**ub medicina sub naturali. **A**lii tamen distinguunt naturalem, que est de naturis rerum, que spectat ad physicam, theologiam, que agit de deo, angelis, de monibus et huiusmodi, que tangere videtur metaphysica.

Philosophia moralis §. II

ralis gentilium non sit vera philosophia, et ipsi philosophie autores non fuerunt veri philosophi. **P**robat Iohannes comi. in noctiluca sic. **E**thica est virtus moralis aut eius peritia, et ethicus moraliter virtuosus existit. **A** virtute vero et peritia eius omnis error excluditur, vitium namque nascitur de errore hinc patet dictum in ethica mundi. **O**mnis malus ignorans. **A**d ethicum autem pertinet non solum finem propter quem omnia extimantur fienda inquirere, sed etiam inuenire, et circa inuentum non errare. **N**ullibi enim periculosius errat quam cum de ultimo fine tractatur. **P**aruum enim error in principio maximus est in fine. **E**thice enim principium est ultimi finis rimatio, finis verovirtutis inductio. **O**mnes autem illos ethnicos philosophos et poetas et rhetores, circa diuinitatem multipliciter errasse non est dubium, quibus ultimam finem descriperint. **S**imili modo dici potest omnis

Titulus Undecimus

illius ethice scriptores philosophos dici non posse, qui a noticia veri dei fuerint extranei aut plurimum errauerunt. **P**reterea morale philosophum omnis dixerunt, cuius vita doctrine concordat et eam morti necessario discrimini parat. **S**ed apud Macrobius de somno Scipionis Pythagoras et Plato dixerunt philosophiam meditationem esse mortis, quotidie de carcere mortis intentam anie educere libertatem. **L**ota philosophia Cicerone referente, ait Catulo, siue philosophorum vita commendatio mortis est, nam quid aliud agimus, cum a voluptatibus corporis ait Tullius, et a re familiari que est ministra corporis, et a republica animus renouamus, maximeque a corpore abducimus, secumque esse cogimus animum a corpore secernere, nil est aliud quam mori discere. **L**urra huc moralis Seneca dicens, Facere docet philosophia non dicere. **E**t hoc exigit ut ad legem suam quisque viuatur, ne orationi vita dissentiat. **E**uic iungatur beatus Gregorius, philosophus Nazianse, grecus in apologetico dicens, Prima sapientia vita laudabilis est. **I**lle mihi sapiens videtur, qui pauca de virtute animi proloquitur, plura autem in suis operibus ostendit. **E**t Tullius in primo de officiis ait, Virtutis omnis laus in actione consistit. **A**ddiciatur ad hoc quod virtutes omnes sunt conexas, ut qui vna caret, oibus sit vacuus, secundum magistrum Seneca in octavo. **O**mnisque virtus vni alicui vitio contraria est. **L**ungue contraria simul inesse non valeant, qui in vno offendit multa perdet, ut dicit Ecclesiastes, quod virtutem illam vitio contraria est, et persequens alias propter conuersionem. **E**t datur et illud, quia secundum beatum Augustinum, vbi dicitur cognitio eterne et incommutabilis veritatis scilicet per fidei, falsa est virtus in optimis moribus, xviii. q. i. **S**ed omnes gentiles philosophi ethice caruerunt fide, spe et charitate. **E**t si virtutes morales et pulcre depinxerunt, multa tamen eis contraria preceperunt, ut eas vere non haberent. **P**ar et superbie, iactantie, inani glorie, cupiditati lasciuie mendacis, detractionibus, adulationibus, idolatrie, nigromantie reperiuntur vitia, vitia ipsa in libris suis detestabantur, sed operibus eorum insitebant. **N**am Aristoteles suorum antecessorum glorie et laudis cupidus, libros aliorum ante se scribentium excerptis floribus dicitur comburi fecisse, opera sui discipuli magni alexandri ut solus nomen suum vocaretur in terris. **D**e demosthene mario oratore dicit Tullius, Leuiculus sane non fuit demosthenes, qui ille si furro delectari se dicebat contentus muliercule, ut mos est in grecia. **D**ic est ille demosthenes. **Q**uid hoc leuius, **I**tem dicendus ne est philosophus demosthenes, qui plus dicebat se lucratum fuisse tacendo quam aliquid perorando, et ita auaricie deditum, ut per philosophas et nephas magnatis pareret. **B**orgia grecis de pace scribens et porans comi sicut leo rugiens morabatur, ut dicit Hieronymus, contra iouinianum.

Quid de mirabili apuleio dicitur, qui cum de demonibus vera sentiret quod essent iniqui et haec scribere renuit ne offenderet eorum cultores. **L**ymicos quoque a caninos patre illo nobili diogene nemo negabit inter sancte philosophie nomine venerandos, quos gentiles philosophos vocant in hoc precipue distinctos a ceteris, quo omni pudore deposito, cum quodam absalone patrici da et quibusdam modernis hypocritis, palam et proterea cognoscendas dicebant. **I**sti vero concubinas siue deoras pretulere verbis, homines illi modestiam, continentiam, patientiamque sermone multis atque politis, quam si factis impugnant philosophi non fuerunt. **D**ereor hic aristotelem in asellum mutatum subdere femine et sarcinam talem portare. **S**ultatum turbatum video mihi imminere certamen, si dixerero intemperatum virgillum, quem iuuenalis de vitio innominando sagillauit. **Q**uid si factus fuero cicerone in multis culpandum, et deprauiatum. **S**alustium audite de eo dicentem, homo leuis, supplex inimicis, amicus contumeliosus, nemini fidus. **S**enator leuissimus, patronus mercenarius, cuius nulla pars corporis a turba inuidine vacat. **L**ingua vana, manus rapacissime, gula immensa, pedes fugaces, et que honeste nominari non possunt in honestissima. **A**udite et vos salustiani, Tullius ei respondente, Non qui irauit ut tu inquit aliter quam tu loqui potes. **N**ecque ita illo te sermone vitur, vita honestior est. **S**epius vidi grauius offendere animos auditorum eorum, eos qui aliena aperte dixerunt, quam eos qui vitia commiserunt. **S**i autem volentes eos excusare a talibus vitis dixerint eos fuisse emulos, et ideo in alterutrum inuerrisse et fuisse mentitos acquiescat eorum sententis. **S**ed quia totius philosophie robur, ut ait Plato patientia est. **U**nde quidam respondendo male dicitis, quibus non parum fuerat mutus, se non esse philosophum apud torquatum prodit. **D**os ego philosophos nego qui infamationibus vel diffamationibus sine rationabili causa proximos lacerauerunt. **S**entuntur hi stoici misericordiam virtutis fore propter passionem tristitiam assistentem, et se licite occidere posse, ut euadant corporis penas. **E**t rant academici incerta cuncta ponentes, et non multo minus peripaterici omnem nostram scientiam a sensibus ortum habere dicentes. **I**ta virgilius platonem aliquid sequens mentitur est, omne vitium a corpore originaliter pullulare, originale peccatum non credens, vbi ait, Ignem est illis vigor et celestis origo. **S**eminibus quantum non noxia corpora tardant. **T**erre inique eleuat artus moribundaque membra. **S**epe falsa scribunt isti hystorici vel morales, fauore, odio vel amore. **H**inc b. Hieronymus, fatetur philosophos et preesse mentitos, vbi scripserunt socratem semper eundem vultum habuisse, ventum est ad tantum er

Capitulū Quartū

rozem. ut christianus palā et impune. imo commendatione stipatus. sequat̄ anulos et magos demonūq; cultores. q̄s omniū parens iussit a terra extirpandos. **M**icromanticus equidem pitagoras fuit. si credimus Augusti. Socrates vero cunctis determinationib; suis demonis preferebat responsa. Iure autē canonico quisquis familiaris demoni infidelis censet. xxvi. q. vii. Non obseruet. Merito ḡ sancta phia abijcit meretricias ab egroro torquato. sola sanatiua eiusdem. Nam pbante. b. Augu. in. vii. q. x. ci. ui. vi. Literē seculares ad bene viuendū nō cōferunt. sed sole diuine. quas et si omēs morales dico precipue tamē demōib; recollectos tractatus in libris sapientialibus editos. quos vtiq; omni exceptiōe semota. veritate. scientiis. facilitate. vtilitate prefero singulis libris et dictis **M**ercurio. pitagora. socrate. aristotele. plonino. varone. tullio. seneca et alijs ethnicis. **U**ndē conclusit q̄ homines in diluuiū aquarū multarū doctrinarū harum. nisi noticiam et fidē habeant sacre philosophiē vtriusq; testamenti. ad deum nō appropinquabunt. Quia regimē p̄loꝝ rectum in spūaliter tempali ad morālē pertinere videtur phiam. qd̄ refert torquatus dixisse platonem. Respublicas fore beatas. si eas sapiētes regerent. vel q̄ sapientia vacarent. hoc verū esse fatendū est de vera sophia. que in diuinis habetur nō in gentiliū libris. Diligite inquit Salomon sap. i. iusticiā qui iudicat terrā. sentite de dño in bonitate. et in simplicitate cordis querite illū. id est sine plica erroris et vitij. quib; ethnici sapientes q̄ respublicas gubernarūt abundabant. **M**erum est cōsiliū. inquit sapiētia ipsa in puerbi. **M**ea est equitas. **M**ea est prudentia. **M**ea est fortitudo. Per me reges regnant et legum conditores iusta decernunt. **I**pe salomon. qui sapientiā petiit a dño ad iudicandū populū et accepit. dum hęc viguit rempublicam dilatauit. spacio virtutib; decorauit. stabiliuit equitate. diuitijs ampliauit. firmavit pace. cultu extulit celeberrimo. sicut Regū hystorie in libro. iij. tradunt. **A**t vbi phie gentium animus dedit. inquirēdo scz doctrinas eorū et eorum cultus. parva longo tempe cuncta in breui cōsumpsit quēadmodū in lib. Ecclesiasten nō ambigimus recitare. **S**i qui ḡ p̄scis t̄pib; vidētur ex ethnicis principib; feliciter respublicas gubernasse et augmētasse. q̄ phie operam dederunt et copiose apprehenderūt. ut alexander magnus aphyricanus. octavianus. iulius cesar primus. tiberius. claudius. nero. et q̄ plures alijs. Sciendū primo. qz nō vere philosophi. i. sapiētes fuerūt nisi quia scientijs mūdi referti. Nam quō sapiētes fuerūt. cum phia principaliter cōsistat in rectitudine vite qua illi caruerūt. Alexandrus namq; auctores referūt furiosum et incōtinentē

Cesarem parem ferre nō posse. marino elatus timore narrat lucanus. Ingluuiem et crudelitatem tiberij refert suetonius. Quis non deficiat recitando impietate cay impudiciā. et viciam supbiā et cetera vitia cū cōmestore. Extitit claudius timidus supra modū et turpissimus ira. Nemo nisi incipiens nerone pessimus fatebitur sapientū necatorē. Inuidentiā galbe et auariciā nō admittit vera sapia. Octavianus q̄ nemo in mundo felicioꝝ vitijs lasciuiē finē cronicas plurib; abundauit. Erinde male sentit q̄ quis extimat reipublice specimē et culmē cōsistere. p̄ phas et nephas rape aliena. sicut p̄facti egerūt q̄s vulgus p̄dicat glōsios. Cedib; enim rapinis et depopulationi orbis diuinitatē ignari illi vacabant. Inuabant etiā eos spūs nequas. quibus multipliciter seruiebāt nutrites hinc inde principum et p̄loꝝ peccata. Quibus mal abstinuerūt successores cognito christo. qd̄ est ad summā rempublicā reducere. viz eam a vitijs purgatā virtutib; decorare. Et si aliqui fideles cū principib; suis ab infidelib; oppressi sunt. B̄ erga eos misericorditer egit diuina clementia exigentib; temerit̄ p̄loꝝ. ne in finē malis eorū reseruat̄. acerbi in futurū seculū cruciarentur. **N**ō enī semp̄ pater osculat̄ filiū. ait. b. Zumbro. sed aliqui castigat. Ergo cū castigat qui diligitur. tunc circa eum pietas exercetur. v. q. v. Sugant ergo adolescentuli iurū vbera. qui rei publice regimini crescūt. videant plene patrū municipalia scripta aduersa patrie vigilāti curā cōsiderent. assideant illā moleste ducentibus. Discant suos ciues amare. et sui p̄li cui expectantur p̄cesse mores cognoscant. ut tandē valeant corp̄ notū nutrire creditū eis. Alioquin his omisissis qd̄ proderit ad moderate regendū scire siderū cursus. vires elementorū. naturas animalū. p̄prietates herbar. tricum seuitiā. duriciā scitar. Saturni originē. amores veneris. victricias marti. Si dicat assuescendū esse istis et illis. nō sufficit eras. debile ingenij. hęc tria fil nō capit leges philosophiā et regimē p̄loꝝum. **S**epe p̄tingit nihil scire enī q̄ vniuersa scire cōtendit. Neq; legim̄ philosophos p̄li p̄fuisse nec populorū p̄fectos philosophiē operam dedisse. Socrates honores et magistratus cōtēpsit. Diogenes principum aulas. turbas hominū. Platonē diuitias. Anaxagoras multi visum. Plotinus ad loca deserta confugit. Neq; oportet principem esse constantē. quem fauor vel odium. amor. spes. aut timor. aut quis cupiditas nō cōcutiant. hęc cōstantia precipue rectores firmat ad hoc vni. ut subditis vniuersis intrēdant. Et ut ait Gregorius nazan. in apologetico. Ne uera mihi videtur ars artium et disciplina disciplinarum regere hominem qui certe est inter omnes animantes. maxime et moribus varijs

Titulus Undecimus

et voluntate diuersus. Cum ergo ut ait magnus Gregorius in pastorali. Sepe dum suscepta cura regimnis cor per diuersa diuerberat. et impar quod inuenitur ad singula. diu confusa mente diuiditur ad multa. patet clarius quod idem non potest simul recte studio philosophie et hominum cure vacare. Totum enim hominem utrunque requirit. Si negligenter homini carere a speculationi celestium rerum affixus populus a deo sibi commissum dixerit. ita ut non corripuerit aliquando paruulum filium suum dicens. quare hoc fecisti. qui tamen erat grana plenus. quomodo dicemus inferiorem quempiam hominem simul duobus actibus disparatis intendere. ut sunt philosophie studium. et sedium sceptrum tenere. Quisquis sane palato contemplationis gustat dulcorem. regiminis nutrit contemptum et eiusdem odium. Quem autem rectore expectas. legibus et consuetudine patrie reple. Si talis laudans mirabilem deum. si videro folium quod a vento rapitur. et nunquam in eodem statu permanet vago flumini iunctus philosophorum curiose doctrine. tali cursu constantem effectum. Hinc petrus rauennas in sermone. Odibilis nihil est subtilitate ubi est sola subtilitas. Quid enim queso prodest in illis expendere dies suos. que nec tomi nec militie. nec in foro nec in claustro. nec in curia nec in ecclesia. nec alicubi profunt nisi in scholis. Scribens Seneca ad Lucillum ait. Quid est inquit acutius arista. et in quo est utilis. Tale est inquit ingenium. sola subtilitate lasciuens. nulla in se residens grauitate. Hec de necessaria quoque est recta conscientia et vitiorum odium. terrarum magistratibus. Unde beatus Gregorius in moralibus. Simus locus bene regitur. et cum is qui preest potius vitis quam hominibus tominatur. Hinc Cassiodorus in psalmos. Publici decoris est mater mens regentis. et quale fuerit tominantis arbitrium. talem parit libertatis aspectum. Facilius quippe si dicere potest errare naturam quam dissimilem princeps potest formare rem publicam. Detusti equidem dictum socratis fuit. Qui multarum rerum potestatem habet primum purgare conscientiam debet. ut qui delicta corrigat aliena non admittat. Non autem tales conscientiam formabit. que deleat fideles urge re ad patriam. diuinas leges humanis antepone re. Spiritui subdere carnem. et opiniones proprias eternis refrenare. ut que est a domino inspirata catholica fides. quam iuxta eloquium Pauli mundi huius principatus non nouit. Ideo quod si alia peritia legibus temptis animos hominum ad regimen nutritorum expedit decorari fide communi. premissa sacra scriptura. horum erit perfecta magistra. que tribuit singulis casibus oportuna remedia. Lauendi sunt ergo libri et heretico-

nicorum. qui exterius nitent eloquentia verborum. et interius vacui virtutis sapientia manent. Ex predictis ergo patet. quod ad debitum regimen requiritur peritia legis. constantia operis. et odium criminis. que eliciuntur ex sacris oraculis. In diluuium autem aquarum multarum ad deum non appropinquabunt ad bene regendum hereticis gentium.

Secunda pars .§. III

philosophie que dicit theologica cedens varo ni inquit Joan. tomi. cardina. ubi supra. distingo in fabulosam seu theatricam naturalem seu speculatiuam. solis philosophis speculantibus. vel in suis scholis disputantibus reseruatam. Et in civilem solis sacerdotibus et sacrificijs commendatam. Prima ludit in theatris in iniuriam deorum. Secunda strepit in gymnasijs aut mentibus tumetium philosophorum. Tertia erit in templis fastu demonijs. Quero nunc ab autoribus eius. Nunquid hec sit illa prophetia que dicitur vera. Nempe poete qui deos carminibus loquebantur ad populum dicit theologum. totius nesciuntur quam sciuntur. quoniam sua turpitudine mores inficiunt veritatem impugnant. euertunt intellectum. Sanctos infamant et fidei fundamenta venissimuma firenarum more auribus prurientes. prouertibus suis molunt extinguere. Nam quo ad primum. Si quis crediderit poetis nondum illo versiculo toctus. Nam miranda canit. sed non credenda poete. mox ut eos libido pertulerit. leuanti ut perius ait tincta veneno. magis inuenitur quid fecerit iupiter. quam quod toctuerit plato. censuerit catho. Hinc apud Terentium flagitiosus adolescens spectat tabulam pictam. damnum acrisim ymbre preciosi metalli a ioue rememorantem corruptam et sine libidini patrocium prestat. dicens. Qui templa celi summo concutit sonitu. ego homuncio id facerem. Ego vero id feci ac libens. Si vero non credunt qui legunt poetas. nonne foculo innate luxurie apponit ligna. stipulam napram parat. perfundit adipem. Flatque folle grandi. ut tandem si nulla detur oportunitas. in seipsum scadescat narcissus. quem inopem copla fecit. aut cum terentiano rya re quam potius insanire contingat. nil aliud volo nisi philomenam. Veritas vero hostes fuisse poetas non tacuit. b. Aug. Vbi eorum fabulas dicit. multa mentientes et viri veri aliquid indicantes vel significantes. Hoc autem precipue verum est et indubitabilis certitudo. ubi de diuina religione loquuntur. in qua theologice omnia summa consistit. Virgilius ipse. b. augu. ait more poetarum fuisse mentium. Puto quidem a puro fidei infense ex his dici posse autore dialolo. mundi vates hos fuisse locutos. qui mendax est pater eius. Sepiusque veris falsa promissis. ut ex fide verorum falsa suggerat. sub quibus mortalium

Capitulum Quartum

mentes laborat detinere captiuas. Satis liqui
toque tertium correlarie patet neque solum puerorum
adolescentium et simplicium intelligentium lectio po
etarum euerit. sed et eorum quos seculum nuncupat
probos. vel etiam quod plus est sapientes. Et sic vi
detur eludendum peras inimicos vere fidei. et
procul a fidelibus abijciendos. Quod autem apertius
ait ad Ro. xiii. Quaecumque scripta sunt ad nostram
doctrinam scripta sunt loquuntur de scriptis in sacra
pagina. Secunda theologia quam philosophicam vel natu
ralem vocant. quod ea venire poterit in notitia
rei veri. ut notum possim amare. amando posside
re. quod secundum veritatem etiam illos cogentem est
theologie irreprehensibilis finis. sub doctoribus
non solum ignorantibus talem. sed maiestatem eius
negantibus. et id defendentibus erecto supercilio et
buccis inflatis. Labia nostra a nobis sunt. quod no
ster dominus est. Inter eorum inexplicabile laborin
tum. reperio diffinitum pecuniam esse deum. quem
credidit animam mundi. quam tamen verus deus
mammonas appellauit. cui nemo potest cum deo
seruire. Videat quisquis vult veritatem impu
gnare. quantum expedit nondum roboratis in fide.
ut sunt communiter adolescentuli studerent et plu
res alij. porphirij videre speculationes sublimes
qui diabolici apollinis fultus oraculo. in dominum
christum et eius cultores. acerrime auisus est blas
phemare. in libris quos elegion prophetias appel
lat. iudeorum sectam et cultum christianis prepo
nens. nec ipse ritum vel sacramentis hebreus. Sic
cum ceteris philosophis. non solum credunt tacentes pre
sentem christi et aliorum factam et futuram resurre
ctionem. sed negant presentem eam fore pos
sibilem. Platonius etiam quidem in eundem re
temporem quod sit incarnatus insurgit et sui ma
gistri frenis auctoritate nequissima scribit nul
lus deus miscetur homini. Si acutissimis dis
putant argumentis deo scientiam futurorum inesse
non posse. contra illud catholicum. Vocat quod non sunt
sicut ea quod sunt. In quorum nequissimum dogma mul
tis sophisticantibus vanis armatur incidit Tullius
qui dum libere arbitrii nititur conservare cum in
sapiente deus negat in corde suo. sicut in libris
eius de natura deorum. et de diuinatione monstra
tur. heresiarcham aristotelem fuisse non dubitatur
quod viderunt eius virulentam doctrinam atque seditio
sam piterque credit. b. Aug. theologorum precipue
qui eum sic appellat li. viij. ca. xij. In his gymnasia
suis dicant an aniarum lupanaribus garrunt Pla
to et platonici. stoici. academici. priores et no
ui. porphirius. et cicero de re publica scribens cum
corporibus animas beatificari non posse. quasi deus qui
celestem animam corporum ergastulis detrusit in ter
re corpora mundata et restituta animabus beatissimis super
terrena locare non possit. Audio hic nobilissimum
illum ut eorum laudibus utar. attonitis auribus in
tonare plonnum et animas prostituere maibus in

fernalibus. hec proferentem. hinc anime sunt demones
et sunt ex his laes si homines meriti sunt.
Lemures vero si mali seu lanquam manesque dum sunt
Tremendum quod isti homines quem iam experunt in
fernum non admittunt. sed tamen purgatorias penas
hic vel in futuro. Quod et illud Varonis plato
nicos imitari. ubi cum dixisset in sexto eneidos de
terrenis corporibus moribundisque membris quod anime
hinc merunt. cupiunt. gaudentque. tolerantque. Nec
auras suscipiunt clausis tenebris et carcere ceco
securus adiunxit. Non tamen omne malum miseris nec
funditus omnes corpore excedunt. penitusque neces
se est. Multa diu concerta modis mollescere mi
ris. Ergo exercent penis veteribus malorum sup
plicia expendunt. Alie pandunt in aues suspense
ad ventos. Aliis sub iurgite vasto infectu elui
tur scelus aut exurit igni etc. Omittamus cum
suis falsitatibus istos. et parumper ad eorumdem
gentilium. urbanam seu civilem theologiae transfe
ramus. armati cum optima fide. Philosophi cum
ipso platone quorum exiit theologia secula. pluri
bus deus sacrificandus sanxerunt. Ipsius de mo
num turbam sacrificijs dicat an sacrilegus hono
rarunt. Si turpia et obscena ad quosdam mysti
cos sensus actum nature reducant. quo simpli
ces ut archana diuina deo iude maiori venera
ri ea studerent. testis est Varo. Hinc est quod tan
dem sapientes romani nume pompilij. libros. le
ges sacrorum tradentes iusserunt cremari. cum tamen ad
huc essent gentiles. sunt libri historiales genti
lium atque poetici his superstitionibus pleni. sed et
Seneca ethnicus in derisionem illorum deorum ait.
Ille viriles partes amputat. Ille lacertos secat
ubi iratos deos timet. que sic proicio merentur
sed et ipse Seneca qui deus illorum deridebat venera
batur. et venerandos estimabat cultu exteriori
eos deos in templis. ut in his concurrerent cum po
pulis in quo erat mendacium perniciosum. unde
mortale fin. b. Ep. se. se. De Gregorio magno
dicit predictus to. 3o. to. car. quod omnes libros quos
potuit habere cinerum comburi fecit. quod ibi multa
narrantur de superstitionibus idolorum.

De philosophia rationali. §. IIII

que videtur comprehendere logicam et philosophicam seu
naturalis philosophiam. quod in contentione versari videtur.
quod non multum expediat moderno tempe precipue
predicatoribus in populis. Sic ait pratus
Jo. to. cardi. Nolo quod aliquis mihi obijciat no
stros theologos etiam. b. Augu. plurimum dispu
tare. ad quod vniuersum necessaria est logica cum philo
sophia. Dicit enim. b. Hiero. Si quis volens dispu
tare contra mathematicos impudens mathematicos ri
sui patebit. di. xxxvij. que de mensura. Nam olim cre
scente fide et mundana philosophia aduersus veritates
se armate. opus fuit contra hereticos sophisticas pru
denter in scholis. in concilijs. in sermoneationibus.

Titulus Undecimus

ne etiam vulgaribus predicationibus. disputatio-
nibus vti. Erant tunc catholicis mixti. arriani
manichæi. sabelliani. tonatiste. et alij quibus plures.
sicut hodie inter catholicos ambulabatur fraticel-
li. usurarij. et ceteri publicani. fatales quibus fatis cre-
dunt. Destini quibus omnia putant de necessitate eue-
nire. Geneologi gubernationem humanam syde-
ribus credentes. Bestiales aliam vitam a presenti
negantes. Et multe alie hereses. quibus pro maiori par-
te non forent. si proba seculi non vociteraret in sco-
lis. non disputaret in templis. maxime in predi-
cando. Sicut igitur tunc temporis fortassis opus erat
scire aliquos sophismatum artem. et illorum hereticorum ex-
tremos preuia theologia veraci. ad reuincendum il-
los prophanos. Sic nunc expedit aliquos fore qui sci-
re laborent sacre scripture medullitus omnem
iura canonica et quidam alia catholica que ad conser-
uationem recte viuendum. ad confirmationem inceden-
tium oblique maxime valent. Vixi autem fortas-
sis. quoniam sicut legitur in ecclesiastica historia. Plus
potuit ad conversionem sophiste verborum et pro arri-
ani. sanctitas viri simplicis. que vera eloquentia
et subtilis argumentatio omnium patrum orthodoxorum
qui ob id erant in concilio congregati. Cum enim pa-
tres sancti doctissimi disputantes in dicto probo
estimassent eum conuictum. rationibus efficacibus eum
rum elabebatur de manibus eorum acutissimis cau-
lacionibus. tamen quidam simplex sed sanctus vir ob-
tulit se a disputandum cum eo in conspectu omnium cumque
ad certamen conuenissent. dixit simplex ille pri-
mo loquens. Audi philosophus. Credis in deum
patrem omnipotentem creatorem celi et terre. Et in iesu-
m christum filium eius etc. Credis hoc philoso-
phus. Ille autem probans stans Attonitus ad verba eius
Respondit. Credo quod dicis. Cumque interrogaretur ab
amicis quomodo ita cessisset simplici verbo illiterati
nullam rationem suorum verborum induceret. Respondit
Cum audiui verba ab hominibus secundum rationes humanas.
tunc verba per verba. Cum autem vidi spiritum sanctum
loqui per os hominum simplicis non valui resistere. spi-
ritui qui loquebatur per os eius. Sicque conuersus est il-
le ad veram fidem relicto errore. Pastor insu-
per summus et alme fidei custos dominus prouidit gre-
gi suo. ut ex lupis exirent. quod canes oues a lu-
pis preseruaurent. Sic contra iudeos ex iudeis vo-
catus est paulus Cyprianus contra magos. Con-
tra platonicos hiero. contra manichæos. b. Aug.
et multi alij. Et vbi que sunt oportuna fidelibus
negligunt. superflua certatim querunt. et sub falso
colore intellectus scriptorum de illis erroribus anti-
quis loquentium vel prepositi inuadendi genti-
les a nobis remotos omnem studium precipue predi-
cacione delentium ad illas metriculas terminatur.
nullus infidelis ex hoc ad catholicam fidem. nul-
lus fidelis ad maiorem dei dilectionem accedit.
quid nisi dum in verbis hereticos absentes feri-
unt. nonnullos ex presentibus credentium hereti-

cos constituunt. Ecce lucrum sophismatum. Fruges
philosophorum disceptationes sunt. velut prestigi-
atorum deceptiones que prius sophismata dico.
Nec ignorantia nocent. nec scientia iuuant. Idem
in alia epistola. Negat cicero si duplicat sibi es-
tas habiturum se tempore quo legat lyricos eodem
modo dyalecticas. Nec ego nego prospiciendo
ista. sed prospicienda tamen et animo salutanda. In
vni ne verba nobis tenent. et aliquid inesse illi ma-
gnum et secreti boni iudicem. Quid te torques et
maceras in illa questione. quam subtilis est contem-
nere que soluere. et multa alia subdit de huiusmodi.

Ex predictis patet .s.v.

quod non solum superfluum videtur et vanum querere cogniti-
onem diuinorum et humanorum pertinentium ad mor-
talitatem in libris ethnicorum. cum longe plenius
et clarius ista inueniantur in literis sacris. cum ex-
positioibus suis. Sed etiam periculosum. cum in
multis militent contra fidem doctrine gentium. cum
veritatibus ibi permixtis. Et si qui obsequant non
officere. sed proficere tales doctrinas. ad fidem per
bandam demonstratioibus laicorum et philosophorum
rationibus. ad confirmandam ipsam fidem autorita-
tibus eorum. cum multa dixerint pertinentia ad arti-
culos fidei. Et quod validius testimonio inimici-
corum ad reuincendam incredulitatem paganorum
Videri potest. Primo quidem. quod fides non habet
meritum ait. b. Grego. cui humana ratio propter expe-
rimentum. scilicet probationum. Si enim quis non vult crede-
re vnum deum esse. nisi ex eo quod per rationem sibi de-
monstratur. certe meritum fidei non habet. Secundo
quod hoc solum non minuit meritum fidei. probatio
eorum que sunt fidei per rationes naturales sed etiam
irrationes apud sapientes adducit. Pars secundum b.
C. in summa. articuli fidei nullis rationibus cogentibus
demonstrari valeant. excepto primo. scilicet de
vinitate diuine essentie. quod tamen non ideo creditur. quod
a probis demonstratum. sed quod a deo reuelatum et cre-
di mandatum. Si qui velint ipsos articulos ratio-
nibus demonstrare sicut alij nituntur. parebit
risui fides christianorum apud sapientes huiusmodi
culi estimantes ipsos fideles talibus rationibus mo-
ueri ad assentiendum tanquam vrgentibus. cum in rei
veritate non cogant. Et ideo signanter dicit. be. Al-
bro. ut refert magister in. iij. sen. vbi fides quibus
cessent argumenta philosophorum. Discatoibus cre-
ditur non dyalecticas. Tertio. scilicet quantum ad illud
quod multa gentes dixerunt de articulis fidei. Sci-
endum quod quidam ipsi dixerunt que videntur hoc sonare
quod ab aliquibus exponunt. Sed satis manife-
ste apparet talem intellectum non fuisse de mente
eorum. sed extorere sunt ille interpretaciones. Vnde
bi gratia dicit Crimegistus. Jonas genuit mo-
nadem et seipsum reflectit ardorem. Exponit hoc aliquid
de mysterio trinitatis quasi voluerit dicere. Pa-
ter genuit unum. scilicet pater filium. Ardorem quem in se

Capitulū Quartū

Aecit dicentes spūm sanctū. quo se inuicem ut
ligunt parerē et fili. sed s̄m. b. l. v. Non hoc ille
intellerit. sed q̄ vnus deus genuit vnū mundū
id est p̄durit. quē et diligit. diligit enim omnia
que fecit. quia bona inq̄ntum facta. Sic et illud
Virgilij in buccolicis. Jam noua progenies e
celo mittitur alto etc. Quidā erponit dicitur de
mysterio incarnationis. q̄d. b. Hiero. reprobat
Et sic de multis alijs. **Quarto** notandū q̄ si
qua dixerint que ad verū intellectū fidei nostre
p̄gruunt. vt illud Virgilij. in p̄cipio celū et ter
ram. camposq̄ liquentes. Lucentēq̄ globū lu
ne. titaniaq̄ astra etc. Illa nō a se habuerūt s̄
furati sunt a sacris paginis. Nam iudei per di
uersas captiuitates. nō solum sub nabuchodo
sor. sed sub antiocho disperſi erāt p̄ orbē. et scri
pturę eorū diuulgatę. Unde illi et aliq̄ p̄uertit
illa haurire. Dicit enī Jo. tom. cardi. vbi sup̄
post. b. Augu. in. xvij. de ciui. dei. q̄ post p̄ophe
tas uenerūt philisophi gentiū a pictagoza vti
q̄ orti. q̄ claruit tēpe quo iudeorū babylonij
ca est soluta captiuitas. Multo magis ceteri.
Nāz socrates structor platonis magistri aristo
telis. post eldran dicit̄ uocuisse. Nostros tñ nō
omēs orphęus. linus. museus. et si q̄s alius inf̄
grecos extitit p̄s antiquitate t̄pis p̄cesserunt
Veruntñ nostri veri sapiētes abraam ysaac et
iacob. et ipse moyses p̄fatis grec̄ annis et digni
tate inueniunt̄ p̄iores. De abraam dicit̄ q̄ fuit
it magnus astrologus et eaz egyptios uocauerit.
p̄rem tñ sanā. nō mathematicā falsā. Eo quip̄
pe tpe quo moyses nat̄ est fuisse rep̄itur at̄ba
las ille magnus astrologus. quo fert̄ cel̄ submi
sisse lacertos p̄merxi frater. maternus auus
mercurij maioris. qui cepit multaz arrium uo
ctor̄ discipulos p̄imos erudire. Vbi cepit q̄ re
gnante romulo later israel p̄fluere de fontibus
saluatoris illi laudū cupidi ex p̄phetis sancti po
tari. tradiderūt q̄ nesciebant. vana p̄sumptiōe
illoz textus et uerbotenus coloratos mutantes
et extra intentionē spūis sancti cum ueritate repu
gnare glosantes. hęc ille. Sic et in li. platōis plu
ta inueniunt̄ de uerbo dei dicta. sed nō eo intel
lectu q̄ uera fides fateretur. Non ergo ab illis ri
uulis turbidis. erroribz aduictis. aq̄ sapientie
haurienda est. sed ad fontē limpidissimū vt q̄ bibunt
me adhuc sitient. Eccl. xxij. dicat̄ ip̄a sapientia.
Quinto p̄siderandū q̄ vt dicit. b. Augusti. et
habet̄ di. xxxvij. Si quid veri. de deo sybille et or
phęus. aliq̄ de gentiū uates ac p̄bi dixerūt. ualē
quidem ad paganorū uanitatē reuincendaz nō
ad iustoz. s̄. que sunt fidei et christiane religio
nis auctoritatem cōplectendā. Quātū. n. distat
de christi aduētū inter p̄dicacionē angeloz et
p̄fessionē demonū. tñ inter auctoritatem istoz et
curiositatē sacrilegaz scripturaz. si qua enīz di

xerunt gentiles p̄bi concēmentia fidem que ex
scripturis sacris non hauerunt. a demonijs po
tuit eis reuelari. Vñ dicit idē. b. Aug. in. nū. de
trini. Cū p̄bi illi ethnici ad hęc uidentia. s̄. que
sunt fidei. nullo mō essent idonei. nec ad illud
quidē digni habiti sunt. vt eis ista per sc̄tos an
gelos nunciarent. siue forinsec̄ p̄ sensum cor
por. siue interioribz reuelationibz in spū exp̄es
sis sicut patribz n̄ris uera pietate p̄diti. hęc
monstrata sunt. p̄tates enī aereę. sup̄le atq̄ tal
laces. etiā si quedā de societate et ciuitate sc̄toz
et uero mediatore a sanctis p̄phetis et angel̄ au
dita p̄ suos uates. s̄. poetas et p̄bos dixisse repe
runtur id egerūt. vt per hęc aliena uera etiā si
deles dei si possent ad sua falsa reducere ēt. Deus
autē per nescientes egit. vt ueritas vndiq̄ reso
naret fidelibz in adiutorijz. imp̄is in testimo
nium. hęc ille. Nō ergo sunt legēdi. nisi ab eis
quos oportet eis orthodoxam fidem feruentius
p̄dicare. Sed quia nunc nō sunt pagani inter
christianos conuersantes. vt olim q̄s oporteat
auctoritatibz suoz gentiliū reuincere. vt quid p̄
ditio tempis hęc. Quare non potius sacris scri
pturis insudandū. et canonibz quibz fideles es
rudiantur. Vñc Hiero. di. xxxvij. ait. Nōne vi
detur uobis i uanitate sensus et obscuritate mē
tis ingredi. qui diebz ac noctibz dyaletica arte
torquetur. et dyaleticorū tendiculis. q̄ nō tam ar
gumenta q̄ q̄dam umbre q̄ cito transeunt dis
soluuntur. Qui p̄phicus p̄scrutator oculos trans
celum leuat et ultra p̄fundum terrarū et abyssi
in quoddam inane demergitur. q̄ iambum fer
uet. qui tantam metroz siluaz in suo studiosus
corde distinguit et congerit. **Sexto** animad
uertendū est periculum inde imminēs ex tali
studio. nisi sit bene firmatus et timoratus in fide
videlicet subuersio mentis. et reductio ad incre
dulitatem. vñc in p̄uerbium dici solet. Haro
magnus p̄s bon̄ catholicus. Vñc apl̄s. i. ad
Corinth. ij. dicit sapiam in mysterio abscondi
tam. s̄. dei filiū incarnandū uel incarnatū. nul
lus principum huius seculi. i. p̄boz. s̄m glo. co
gnouit. b. Hiero. quoz h̄is instructus. postq̄ ab
angelo percussus p̄pter nimium affectum et stu
dium ad hū. uidens periculum inquit ad da
masum et apam in Omelia de prodigo filio qui
perierat. demonum cibus est. Carmina poetaz
secularis scientia. Rhetoricorum pompa uerbo
rum. Nulla ibi saturitas ueritatis. nulla iusti
cie refectio reperitur. Studiosi earum in fame
uiri et uirtuti penuria p̄seuerant. hęc ille. Et iō
dimissis filiquis porcorū. uocatinis gentiliū q̄
inflant non satiant. accedendū est ad cōuiuiz
celestis patrie in uoluo eccl̄ie. In mēsa scriptu
re sacre q̄ nobis parata est aduersus eos qui tri
bulant nos. **Quā** sit periculofum h̄is genti
lium uocatinis insistere ostendit salomon tam

Titulus Undecimus

exemplo suo ꝑ verbo. Nam ꝑfatus vir venerā
dus scz Joā. to. card. in dicto li. dicit post ori
genē. q̄ ille septingente vxores quasi regine et
trecente concubine. q̄bus ardētissimo amore
cōiunctus erat. fecerit euz a deo vero ꝛ cultu eiꝝ
recedere. fuerunt innumere doctrine varie di
uersarum gentiū. circa cultum ꝛ ritum colendi
deum. vel circa moralem vitā que videre volu
it ꝛ nimis curiose scrutari. ex quo studio decli
nauit a veritate noticie dei ꝛ morū. ꝛ si vt credit
a lx. Hiero. ꝛ lx. Ambro. ꝛ Crisosto. ad peniten
tiam sit reuersus. vt pater in Ecclesiasten. Sic
etiā aliqui credit origenē tam eruditum et sa
pientem virū ꝛ austere vite ꝛ castū cecidisse in
errores ꝑpter quos vt hereticus ab ecclesia est
damnatꝝ. quia nimis inhx̄it doctrinis gentiliū
precipue platonicoꝝ. Verbo hoc ipse salomon
ostendit. Naz̄ cōmunit̄ vbi in puerb̄is loq̄
tur de vana ꝛ mala muliere. ꝛ malis que inferū
tur ex ea. exponit non solū de femina vel concu
piscencia carnis seu sensualitate. sed primari
me de doctrina gentiliū ꝛ heretica. Et alijs auro
ritatibꝝ de muliere in diuersis capitulis prouer
biorū omiſsis solū ista hic inferatur que habet
ca. vñ. Considero recordē iuuenem. qui transit
per plateas iuxta angulū ꝑpe viam tomus illiꝝ
graditur in obscuro ad uelut perascente die in no
ctis tenebris ꝛ caligine. Et ecce mulier occurrit
illi ornata meretricio preparata ad capiendas
animas garrula ꝛ vaga q̄etis impatiēs. nec va
lens in tomo consistere pedibꝝ suis nūc foris. nūc
in plateis. nūc iuxta angulos insidians. ꝑꝑ
hensumqꝛ deosculat iuuenē. ꝛ procaci vultu blā
ditur dicens. Victimam ꝑ salute deuouit hodie
reddidisti vota mea. Idcirco egressa sum in oc
cursum tuū desiderans te videre ꝛ reperi. Intra
rui funibꝝ lectū meū. strauit taperibus pictis ex
egyptio. Aspersi cubile meū mirra ꝛ aloē ꝛ cy
namomo. Deni inebriemur vberibus. et fruamur
cupiris amplexibus. donec illucescat dies
Non est eni vir in tomo sua. Abiit via longissi
ma sacculū pecunie secuz tulit. in die plene lune
reuerſurus est tomū suam. Irreuit eum cuz
multis sermonibꝝ ꝛ blanditijs labiorū ꝑtraxit
Statim sequit eam q̄si hos ductus ad victimā
ꝛ quasi agnꝝ laſciuiens. ꝛ ignorat q̄ stultus tra
hatur ad vincula donec transfigat sagitta iecur
velut si auis festinet ad laqueū ꝛ nescit quia de
periculo anie illius agit ꝛc. Super his sic ait ex
ponens Jo. to. card. vbi sup̄. Terre si de vulgari
scorto loq̄tur sapiētissimꝝ salomon. palam lo
quitur. ꝛ puerbiū nullū dicit. Neqꝛ etiā intelli
gibilis. nisi ad ꝑncipale subiectū sui tractatꝝ
scripta referant vniuersa. Primo nanqꝛ expoſit
quis patiatur hoc malū tocens a falsa doctrina
tenendū eum qui sub ꝑteritū intelligēdi sacras
scripturas. aut corrigēdi mores vel alijs ꝑro

ficiendi. scolas incōcussas intrare disponit. Ta
les eni colores tegit studentes ꝑfatas doctrinas
se tenebris caligantes ꝛ ceteros. Si efficiētē
causam q̄rimus. meretricē h̄refim infidelitātē
seu religionē h̄alemus ꝑꝑrio ornatu descriptas
Si materiā rimamur cuncta ambit. et ꝑne de
omnibꝝ tractat. non consistere in vno loco con
tenta. vt omnes capiat glorie cupidos. quibꝝ il
lam optatā datis in victimis repromittit. Lau
sa formalis nō subtrahitur. sed exprimit illiꝝ do
ctrine ꝑcessus si ꝑhas est illā appellare doctri
nam. Procedit eni dyalecticis argumentis aut
cōnexis narrationibꝝ q̄si quibusdam funibꝝ in
terta coloribꝝ ꝛ cursibꝝ topicis vni egypti
picta. mitra penitētie ꝛ mortificationis quozū
dam illiꝝ factionis h̄im strata. Neqꝛ aloe in
felicis alioꝝ tragico atqꝛ virtutū cynamomo
pilo diffinitionis ꝛ diuisionis contuso. In his
schematibꝝ tota sciētia ꝑt ꝛineri. que ꝑim ad
materiā. ꝑim ad formā delect reduci. atqꝛ apud
eloquentes comedia tragedia satira. sicut ꝑꝑria
materia. sic ꝑꝑria forma currant. Finalis causa
ꝑmissa que trahit ꝛ fallit serpens vt anguis est
mētis q̄dam dulcedo. artificiorū amplexū cō
uliatꝛ cū ea. Sed erit vterꝝ est infernalis. ꝑ
ditio iecore vulnerato. q̄ nulla medicorū arte
potest curari. Vnde cōcludit idem tantis expet
tus in malis ꝛ subdit. Hunc ergo fili audi me
ꝛ attende verba oris mei. ne abstrahat in vjs
illius mens tua. neqꝛ decipiaris seminis eius.
Vultos enim vulneratos deiecit. ꝛ fortissimi
quibꝝ interfecit sunt ab ea. Die inferi tomꝝ eiꝝ
penetrantes interiora mortis. Item ap̄lus ad
Col. ij. c. ait. Videte ne quis vos decipiat ꝑ ꝑ
phetiam ꝛ inanē fallaciā. S̄m traditiones h̄im
s̄m elementa mūdi ꝛ nō s̄m christū. q̄ i ipso ha
bitat om̄is plenitudo diuinitatis corporaliter.
Vbi dicit glo. sanctorū doctoz ꝑbiam quā vere
statut ap̄ls terrenā sciētiam. argumētis ꝛ subti
litate cōponi. dū verisimilibꝝ causis ꝛ cōmen
tis. rebꝝ diuinis adimit fides. q̄ oīo vitāda est
Cū ait s̄m elementa tangit q̄ ꝑudentius ido
la exponit dicentes. Iuno est aer. neptunꝝ ma
re. ignis vulcanus ꝛ h̄mōi. Et addit ꝑfatus vir
venerandus erimius ꝑdicator. Hic nō agit ad
uersus aliquos q̄ ante baptisimū sciuerunt lite
ras illas. aut qui aliquando forte id requirere
tedū fuga post baptisimū aut materia ad cōuin
cendos hostes aliquid legit de gentilibꝝ aut su
is interſerit dictis. Sed contra hos voce christi
anos sepe clamaui. ꝛ a clamore cessare non va
leo. qui scriptura sacra neglecta. relictis doctoz
bus sanctis. se dedicant penitꝝ studijs illis. et si
ꝑdicauerint ꝑ tragedias. comedias. ethica. ꝑhi
sica. astrologiā ꝛ metaphisicā. aures auditi
tū de mulcēt q̄si ipa diuina eloq̄a nō sufficiant
ad salutē. aut ipi infideles sūdauerit catholica fit

Capitulū Quintū

tem. **P**n nullus aīaz sequit̄ fructus. ⁊ merito quia vt dictū est per ps. xxi. i. veruntamē. In diluuiū aquarū multarū harum scilicet doctrinarū cum ad deum vocentes vel audientes. non appropinquabunt.

De erroribus contra fidem philosophorum gentilium. // Capitulū quintū.

Pluralitatem deorū primus inuenit pater mendacū. cui dixit i paradiso terrestri prime mulieri. Gen. iij. Eratis sicut dī scientes bonum ⁊ malū. Et inde post diluuiū tyranni. vt minus idolum patris sui beli. Deimū pbi. Nota ad h figurā notabilē quā exponit ipse Jo. to. car. vbi supra signant litere sacre quendā robustū venatorē corā dño. s. nemrotū. nō feris. sed deus in festum sua inq̄sitione sup̄ba cepisse turrinē edificare. cui⁹ cacumen pringeret celū. vt nomē eius celebre haberet in orbe. Erat prius terra la hū vnus eorūdemq̄ sermionū. qz nō erat nisi vna religio ⁊ vnica fides. ab vno deo per vnum patre noe oibus p̄dicata. At vbi ille tumidus cepit velle naturalē sciētiā ad metaphysicas transportare. nō vulcani fulmine ictus q̄ fabule poetarū fingūt. gigantes montibus monti suspensus voluisse rape celos ioue inde repulso ⁊ ob h̄ extinctos. sed lingue pfusione a deo fuit percussus. donec veniret spūssantē sensibili specie linguas pfusas in vnā fidem p̄ sc̄os aplos plene reducens. Tum. n. primo p̄m fido. dī adorati sunt qm̄ phalech natus est. ob id sic de noīatus. qz facta fuit dieb̄ illis diuisio. non posse autē diuinū p̄rium esse cognosci eo nō reuelante. testis Salomon. imo ipse rex effector p̄ salomonez dicens. Que in cel̄ sunt q̄s inuestigabit. sensum autē tuū q̄s sciet. nisi tu dederis ⁊ miseris spūm tuū de aliis imis. Adne pfusum est labiū in vniuersa terra. ex q̄ humana plūm̄ prio dēphendere volunt. qd̄ sit deus ab ip̄o prius suscepto qz est. ⁊ qz id esset q̄ melius excogitari nō possit. cū tot emerferūt opinioēs ex ip̄a idea hercules. vt nisi ignis spūssantē eam cōburat. pullulent mortifera capita. vbi credūtur priora succisa. Aliqui. n. dixerūt deos esse plures. et diuersos homines in mundo famosos. Romani ad quēlibet creature p̄uēctum vnū deum. vt de am segenam cū bladum ferit. orreaz cum orit̄ Spiceam cū spicam facit. nodeam cū nodus p̄ ducit q̄si nō sufficeret vna dea ad p̄ducendum bladum ad p̄fectionē. Et sic de alijs vt ponit. b. Augusti. in libro de ciui. dei rationib̄ cōuincēs ceciratem ⁊ fatuitatē illoz.

In diluuiū aquarū .s. i. multarū gentiles poete ⁊ pbi doctrinarū. i. suarum fabularū ⁊ fallax quib̄ demerit̄ sunt in pro-

fundum. qz contra fidem ⁊ bonos mores. sicut nō appropinquauerūt ip̄i ad deum. sed a deo repulsi. ita ⁊ om̄es sequaces talium doctrinarū ad deum nō appropinquabūt. Horū autē errorum multitudinē explicat. et si nō totam sepe fatus Jo. to. card. in prefato libro. Errauerūt enim ait circa diuinā essentiā sicut prefatū est. Apud arhenas siquidē homerus dixit. inter se deos cōfigere bellis. Senoz autē plinius. aliqua posse homines que nō valeant dī. Licet hic error sit magis verbalis q̄ essentialis. Sed ex intentione posita ⁊ sophismatib̄ fulta. Illa ferarū silua necantia v̄rulentā portenta h̄c inter multalatrānt ⁊ discurrūt. anias errorib̄ illaqueando Deum nāq̄ quidā nāq̄ eorūz ylem esse. Alij elementa. Sydera nōnulli affirmauerunt. In tentionib̄ quib̄sdaz vicissim succedentib̄. Deum mobile predicarūt plures. Quidā eū cuiuslibet rei formā. Et ceteri tm̄ celi esse formalem substantiam dogmatizant. quos tm̄. xi. metaphysice belua cōmentator conatur euertere. alij dicunt deū nō cognoscere q̄ sunt extra eundem. Aut tm̄ vniuersalia prout sunt qdam idee. vel substantie separte. Siue ip̄a particularia soluz in suis causis intueri. Sunt ibidez q̄ affirmant p̄ngentium noticiā nō habere. sed si nec creditur eis. negant alij eū vilia nosse. quibus repugnant cū thalmuth. hi qui ip̄m peccatorē ex de peccatis suis garrunt emūdari. Apud empedoclem h̄s ⁊ amicia. Apud alios raras et densitas. bonū ⁊ malū. Apud quosdaz eterne materie particulariū corporū quo vniuersa mundi machina integratur cause agentes fuerunt. Imbi erectis ambonib̄ quidaz celum nō habere causam. quidā motum soluz eius a deo p̄dire. Qui dam materiā neq̄ creatam esse neq̄ effectum suis auditorib̄ promunt. Audiunt ibi qdam obtentus. Substantia corporū celestium est causa actiua inferiorū substantiarū. Deus creauit primam substantiā separatam ⁊ cessauit. Illa creauit sc̄dam. Sc̄da tertiā. Tertia quartā. Quarta q̄ntā. ⁊ sic vsq̄ ad vltimā ociosam varietate mlt̄a dicentes. Susurrant in eadē silua quidaz sine p̄cordia vt aiunt. Deus nil p̄t̄ p̄rer rerū cursus. ip̄e ait a necessitate nature cūcta ex simplici voluntate diuina. nulla occurrēte luce ratiois emanant. Perstrepūt inde regalē aulā infestates. Doces haud dubie aristotelē de mundi eternitate. alioz multoz de materie eternitate ex q̄ mundus cepit generari. Democriti ⁊ eulipi de infinit̄ principijs atomis. Siue in q̄ntitatibus corpib̄ ex quibus singula p̄stant. Anaxagore de principijs innumerabilib̄ simul cōfuis in quodā chaos. Empedocles de principijs contrarijs quē maniceoz forma ambigat. secū habentiu Pitagoram dicentē bonum ⁊ malū omnium rerum extitisse p̄cipia prima. Hos agitabat nō

Titulus Undecimus

partū phisicus Auicenna. nunc intus. nūc extra
incertus existens. dicebat enim q̄ deus intelli-
gens se vnā intelligentiā primam p̄ducit. in q̄
iam est potentia et actus. que inq̄ntum intelli-
git deum p̄ducit intelligentiā sc̄dam. Inq̄ntus
vero intelligit se fm̄ quod est in potentia p̄du-
cit substantiā orbis primi. Et inde procedens
diuersitatē rerū instituit per causas sc̄das. **Di-**
rum harrum p̄terea et formidine plenū ex eo-
dem sine luce luco p̄cedit. **O**m̄es enī a forma
hominis a v̄nto animā vocant. **A**nemos enī
grece latine dicit v̄ntus. **H**inc aiunt nullas es-
se substantias nisi corporeas. **U**nicum esse in-
tellectum actiuū cunctis rationalibz influentē
quorū quilibet p̄prio viger possibili vel intelles-
ctu. **A**uerroī h̄c p̄ ceteris defendēte. q̄ intel-
lectus possibilis sit v̄t^o in nobis cum elemen-
tis admixta. prout voluit alexander animas so-
lum complexionē fore. vt male placet **S**alieno
Variant hunc tonum qui dicit quandā anno-
niam ex contrarijs. animā fore corpus et h̄c va-
rijs sententijs. **C**lamant idem penitus esse in-
tellectū et sensum nō differre ab imaginatione.
Intelligentiā substantias separas influere no-
stris intellectibus radios feminales. **U**nde no-
tet plato cū istis nostrū discere est prius remi-
nisci. **P**recepit et hinc quorundā larratus sa-
lomon insanos sub tali forma prodire **E**x nihilo
nati sumus. et post h̄c erimus tanq̄m nō fueri-
mus. **U**nus est enī interitus hominū et iumen-
torum. homo iumēto non habet amplius. **I**bi
est plato fouens originem. quo anie simul fue-
runt create. necnon q̄ postq̄ felicem vitam fue-
runt adepti. iterum ad corpora incipere velle re-
uerti. et illi^o vite felicitate finita. miserijs adhuc
peregrinationis inuolui. **I**demq̄ de angel sen-
sit sc̄ds. **I**bi pitagoras insinuans nasoni anias
in diuersa corpora transire. et ad p̄pria interdū re-
uerti. qui ambo autores in circuitu ambulabāt
dicentes secula renasci cū vniuersis accidenti-
bus suis. aut cōplens quindecim milia vt vo-
luit primus. aut xxxvi. milia sicut docuit sc̄ds
annoz circulis. **G**ymnasia insup ibidem perso-
nant. quorūdas aias ab angelis creatas plato
ne presidente. substantias sepatas esse solum q̄
dragintaquinq̄ vel circa. fm̄ numerū circuloz
orbium **A**ristotele metaphisico disputante.
Et angelozū numerū in sacris literis contentū
non substantiarū sed virtutū extimandum tab-
bi moysē garriante. **N**escio an simploniam v̄t
spiritū dixerim stridentes quosdam dubios so-
nos qui obaudiunt exinde innumeri epycuro
cantante psallerant. ventrē adozantes. quoz
orationē **S**alomon recitat dices. **H**oc itaq̄ vi-
sum est mihi bonū. vt comedat quis et bibat et
fruat̄ lencia ex labore suo. **E**t h̄c est pars illi-
us. **O**biq̄ relinquamus signa leticie. qm̄ h̄c ē

pars n̄ra. et h̄c est fors nostra. **A**udiebāt illum
etiā cerinthiani credētes post resurrectionē cor-
porū oibus carnis voluptatibz mille annoz
spacio frui. **S**araceni quoq̄ et nōnulli iudeoz
circa h̄mōi atria saltant fabulātes. post vitas p̄-
sentem flumina lactis mellis et vini a se loco re-
tributionis h̄nda fore. **C**onfusionē aū medos
h̄c varietas gignit. vt honozes. gliam. diuitias.
potentiā corporis. **S**anitatē et speciez sensus. per-
uicaces et vigiles mores prudentiā artū. victo-
riosam industriam. speculationē cōmunem vie
cognitionē possibilem q̄sq̄ p̄pria voluntate di-
cat esse summū bonū et bonum. **I**bi nempe h̄c
et plura legunt. **C**uiusdam etiā clamor inde
ad aures torquati vsq̄ puenit. **A**ut deum non
esse. aut nullū fore in seculo malū dicentis. sub
quo nō pauci diuinā prudentiam ad inferiora
nō puenire contendūt. **S**toici ibi blasphemāt
fm̄ quendā ordinem causarū intransgressibiles
de necessitate om̄ia euenire. **C**erent sibi speci-
alissimū thronum in p̄fato nemore multipli-
cius plato dicens vt tradit **S**rego. nicenus tri-
plicem prouidentiaz esse. quaz prima est sum-
mi dei q̄ primo et principaliter p̄ndet spiritua-
libz et intellectualibz. **C**onsequenter vero toti
mundo. q̄ntum ad genera et species et vniuersa
les causas q̄ sunt corpora celestia. **S**c̄da vero est.
qua p̄ndet singularibz animalū et plantarū. q̄n-
tum ad generationē et corruptionē. et mutatio-
nes alias. quā attribuit d̄s q̄ celū circumuehit
sicut post euz aristoteles. hanc obliquo circulo
tedit. **T**ertā vero ponit rerum que p̄tinent ad
humanā vitā. quā quidez reddat demonibz qui
busdam existentibz circa terrā. qui fm̄ eū sunt
humanarū actionū custodes. **L**icet sc̄da et tert-
tia sint dependentes a primā. **I**nterunt ceteri
casus in gl̄ia puenire. **Q**uā autem formas
omnes accidentales esse. et inueq̄ sui. et nūq̄
nisi per instans aliq̄liter p̄manere. **T**erraz sedē
in vna parte celi plures ex illis deo locant et ali-
bi non manet. **Q**uos impugnant aliī a rebz
naturalibz omnem actionem auf̄rentes quasi
se solo in qualibet creatura deus particulariter
agat. illa non agente. **C**amit et hominis solem
vel iouem intellectum illustrare. **A**it enim. **L**a-
lis est intellectus in d̄s et hominibus terre-
nis. qualem in die inducit pater virozūq̄ de-
ozūq̄. **S**criptum est ibi. **F**atis agimur. credi-
te fati. non sollicitē possunt cure mutare rati-
stamia fusi. **Q**uicquid patimur mortale gen-
quicquid facimus venit ex alto. **O**mnia recto
tramite vadunt. primusq̄ dies dedit extremū
nō illa deo verisse licet. **E**lucitur ibi mors mai-
uidua noxia corpori nec parcens anie. **I**te si
ozaueris ibi vt bene tibi succedat epicur^o obsta-
bit q̄ de^o de nobis nō curet. **I**mpugnabūt stoi-
ci. quia de necessitate cuncta concurrunt. **P**er-

Capitulū Sextum

turbabunt egyptū afferentes orationibus nris
teum murari. **P**rotraheris ab heremere ut sta
tuas adores vel idola. quo in illis sit aliqd ma
iestatis diuine. **A**it eni. be. Aug. referente. viij.
de ciui. dei. sicut deus effector est deoz celestiu.
ita homo fictor est deozū qui in templo sunt. hu
mana proximitate ptenit. statuas dico aniaras
sensu et spiritu plenas. tantaq̄ faciētes et talia
statuas futurozū prescias. eadēq̄ de somnijs et
multis alijs rebz predicentes et imbecillitates
hominibz facientes eosq̄ curantes tristitiāz. le
nidamq̄ dantes p meritis. **F**eralē est istud et
horridum nimis. ire ad demones cōpellens q̄s
venerabilia nūminavocat prestigiozū multipli
citer effectiua. aliqua monstruosa inde discer
runt. humana pariter et ferina. quia in vna ea
dem p̄sententia quedam vera et quedam fals
sa ponunt. vt est illud q̄ spiritus sunt naturali
ter mali et virtuosus vitis infesti. **A**it nāq̄ in
epistola porphirius ad nepotem. Quosdā opi
nate esse quoddā spirituuū genus cui exaudire
magos sit p̄pitiū. nostra fallax omni forme simu
lans deos et demones et anias defunctorū. et hoc
est quod efficiat que vident esse vel bona l' p̄a
ua. ceterum q̄ circa ea que bona vere sunt nihil
opitulari. imo vero ista nec nosse. sed et mala cō
siliare. et insimulare atq̄ impedire et inuideri vir
tutis sedulos sectatores et plenos esse temerita
tis et faustus gaudere odoribz adulationibz ca
pi. adhuc castitatis amator plato. ibi diffinit vxo
res debere esse cōmunes. cuius scolas coluit ni
colaus apocalipsis cum suis. **N**on deest q̄ di
cat ad p̄sequendam vitam beatam. fidei nihil
prodesse. sed soluz opus morale. vor agazellis
aures siluā intrantis vulnere sauriabit. ponen
tis anias impiozū pena damni solummodo cruci
ari. **O**bi omnes vno mentiunt sermone. corpora
defunctorū nō posse resurgere protestantur. et
errare animas nescio p quos campos. aut vsq̄
ad diem extremū periculi mundialis sedes de
terminatas nescire. **S**cimus q̄ in his membris
sacre eucharistie venerabile sacm intrare non
potest. **I**n q̄ est substantia corporea sine acciden
te. q̄litas absq̄ subiecto carens dimensionibz.
q̄ntitas inter desperata relatio. **I**n corp⁹ a non
corpore actus. et ad impossibile passio termina
tur. **L**ocus cingit a locato. **A**mbit instans q̄dli
bet. q̄n ambit nō adiacet neq̄ sit⁹ cōrinet situa
tum. **D**e et alie q̄s plurime nō dico p̄teraruz ne
vertibiles credant sub fabul. sed p̄boz opi. q̄s
enā suo lenocinio colorauerūt ex intentione va
tes gentiliū nō solū inter sepugnāt. sed aduer
sus catholicam veritatē timidū certamē exercēt
ad q̄s si q̄s inennis accesserit. et sacre scripture
clipeis mille non plene munitus. aut remane
bit occisus. aut sauriatus ad mortē nō medica
mina recepturus nisi a summo medico christo

Hos pene omnes errores reprobat. b. **C**lv. contra
gentiles in diuersis capitulis et enā libris.

De erroribz iudeoz et saracenoz. **C**ap. vi.

In diluuiū quoq̄ a
quaz multaz. i. doctrinaz fallatū. in
deozū et saracenoz. hoies nō a propi
quabit ad deū. sed elongabunt submeri ab es
terna dānatione. q̄ doctrine reprobant p̄ eccle
siam et scōs doctores. p̄cipue b. **C**lv. in li. cōtra
gentiles p̄ totū. **A**lud iudeos antiq̄s q̄ fuerūt
circa tempa christi. fuerūt tres secte opinionū
a cōmuni vita alioz distātes. **I**n q̄bus omibz
erant aliq̄ errores. videlicet pharisei. saducei et
essei. **E**t pharisei quidez victu austero et parco
cultu traditiōes suas statuētes. q̄bz moyfi tra
ditiones determinātes. vt gl. **D**icitacia cartaruz
in fronte gestabāt. et in sinistro brachio in q̄bus
decalogus inscript⁹ erat. **E**t hoc dicebant phila
terna. a phila q̄d est fuari. et thozath q̄d est legē.
Isti maiores fimbrias alijs ferētes. spinas eis
affigebant. q̄bus puncti teambulando mēozes
essent mandatorū dei. **J**udiciū dei futurū dicen
tes oēm aiām incorruptā esse. solas bonoz ani
mas in alia corpa trāsire vsq̄ ad resurrectionē
et iudiciū in h̄ errabant. **S**aducei autēz eternis
trudi carceribz. **S**aducei dicebant i arbitrio
hoim sitū esse. bonū malūq̄ agere. **A**niaz gene
raliter vel supplicia negabāt vel honores et futu
ram resurrectionē corporū. anias cū corpibz mo
ri putantes. nec angelos esse dicebant. **S**olos
quinq̄ libros moyfi recipiebant. nimis seueri
erant. nec inter se sociales. **O**b quā seueritatē
saduceos. i. iustos se nuncupabant. **E**ssesi fe
re in oibus vitā monasticam agebant nuptias
fastidiētes. nō qz cōiugia et hoim successionē pu
tarent puniendā. sed cauendā intemperantiam
mulierū. nullā earū fidem seruare viro putan
tes. **O**mnia habebant cōmunia. s. squalores dec̄
putabant. dūmodo in veste candida semper es
sent. **N**ulla eis ciuitas. sed in singul' domicilia
habebāt. **S**olē vt orites orantes. postea vsq̄ ad
quintā horam opantes. **L**ori corpus aq̄s sil' cū
silentio edebant. **J**uramentū habebant p̄ p̄u
rio. **S**ecte sue neminē adhibentes. nisi substan
tiarū probatiōe. **R**ecepti autē secū post annum
duobz alijs annis mores eius probabāt. **D**e p̄
lysum in peccatū a se pellebant. vt herbas mo
re pecozū decerpens vsq̄ ad mortem peniteret.
Spuere in mediū vel ad dexterā p̄tem sui vitā
tes. **E**deo sabbatū obseruabant. vt nec ea die
aliū putgabant. **D**iebat longissimo tpe ob vi
cus simplicitates. mortē p̄ iusticia iudicantes
meliorē. **A**nimas omēs a principio creatas. p̄
temporibus incorporari. **B**onas erutas corpori
bus vltra oceanūz tegere. vbi sit posita eis frui
tio ad orientem. malis vero h̄lerna et procello

Titulus Undecimus

sa loca delegantes. **Dec** **fm** **Dincē**, in specu, hi
sto. libro. vii. c. xcvii. **Sed** in nouo testamēto
errores alios hnt ptra fidem. **Vnde** r ad dam
nationē eos mittētes eternā. **Et** pzo qz nō cre
dunt christū iesum esse messiam. pmissum eis
in lege r pphetis. sed adhuc expectant venturū
r pro eo recipient antichristū. **Iesum** christuz
dicunt purū hōiem natum ex maria r ioseph se
mine. nō de spū sancto pceptū. **My**steriū trini
tatis nō credūt. s. tres psonas esse in vna sub
stantia r deitate. **Messiam** quē expectant. nō ex
istimant deū fore. r eis redditurū libertatem. r
terram pmissionis. purgatorū negant. **In** tal
mutū dicit deū quotidie flere p seruitute. quia
disperfi sunt p orbem. **Duras** cuz eis. qui non
sunt iudei licitas arbitrant. cum tñ hoc sit ptra
legem diuinam r naturalem. vt ostensuz est su
pra in scda parte eo. ti. i. c. vi. r sequenti.

Gens infidelis sa . **§. I.**
racenorum inducta est ad errores suos p quē
dam machometū nomie. qui leges eoz maledi
ciam. quā vocant alchoranū. p eum receperunt
circa annos dñi ab incarnatione sercentos quin
decim. tentē imperiū eradio q̄ cruce dñi in p
fidē trāstā de hierusalē per colidre gentile re
gem persarū. eo deuicto r occiso in hierusalē de
durit. r in loco pristino cū magna glia reposuit
Dic eradius ex deuotissimo pzipte lapsus est
in hēresim monoscellitarū. seductus doctrina
patriarce constantinopolitani. qui illud sentie
bat. **Di** saraceni qui r idumei descendentes ab
hismael filio abrae pon^o deberent dici agareni.
qz ab agar ancilla sate descenderāt. nō a sarayn
de saracenos se nuncupant. **Ex** his g idumeis
natus pessimus iste r omni scelere plen^o macho
metus. primo paup fuit r ignobilis r idolatra
colens venerem p dea. sicut r arabes alij illius
regionis. **Dñ** in ipa sua bestiali lege alchorā di
cit deū sibi hec verba dixisse. **O**phanus fuisti r
suscepi te. **In** errore idolatrie diu mansisti. et
inde eduri te. **P**auper eras r locupletauit te. **Et**
qz illa patria colebat venerem. statuit i lege di
em veneris ob venerationē veneris in magna
solennitate hēri. **Dic** cū esset callidus. asinarius
tñ r ductor camelozuz cuiusdā nobilis vidue q̄
preerat cuidā prouincie arabie. post occultā for
nicationē cū ea. tandē eam publice duxit vxorē
Qui potens fact^o est diues. cū attemptaret reg
num sibi arabie subiugare. r p violentiā solū
nō valeret p simultatē sanctitatem hoc pcuras
uit r obtinuit dicens se pphetam a deo missum
ad corrigendas leges que nimis dure erant. s.
moysi r christi. vnde habito consilio r adiuto
rio cuiusdā iudei peritissimi in lege. r cuiusdā
clerici qui ex eo q̄ incuria romana non value
rat obtinere dignitatē quam ambiebat. **Indi**

gnatus accessit ad partes illas arabie. vt intro
duceret aliquē errorem r scandaluz in ecclesia
Del vt alij asserunt consilio cuiusdā monachi
sergij nomine. qui expulsus fuerat de monaste
rio suo. qz hēreticus erat infectus hēresi nestori
ana. vel iacobitarum. condidit legem alchoria
ni. quedam de lege moysayca. quedā de lege euā
gelica eliciens. aliquibus veris multa falsa im
miscens. **Fate** eni in alchorana lege sua moy
sen pphetam magnum dñm. sed christuz mar
mum pphetarum. conceptum non virili sem
ne. sed virtute dei natum de virgine maria. mi
racula multa fecisse. sed nō fuisse passum. imo
alium hominē similem sibi. **Vnde** mores r se
pulturam christi negant. **Circū**cisionem more
iudeozum mandat r frequētes lotiones corpo
ris. precipue cū ad orationē accedunt. **Dnum**
deum omnipotentē adorant asserentes anteq̄
deus celū r terram crearet. nomē machometi
in conspectu dei astare. et nisi machometus fu
turus esset. nec celum nec terras factam fuisse.
nec paradysum esse. **Vinu**z lex eis phibet bibere
r carnes porcinas edere. r ieiuniaz p mēsem
mandat seruare. nil per totā diem comedendo
r p totam noctē comedendo. bibendo r luxuri
ando. **Quattuor** vxores vt legitimas cuiuslibet
mittit accipere. r eas ad placitū repudiare et lo
co repudiare aliā sumere. **Emp**ricias vero femi
nas r captiuas q̄ volūt accipiant ad carnaliter
cognoscendū. **Adulter** fm eaz legē lapidatur.
Fur autē nō suspenditur. sed verberatur grauitē.
Sibi tamē machometus i ea lege asserit a deo
pmissum vt ad alioz vxores accederet vt gene
raret ex eis prophetas. r homines virtutis. **Et**
breuiter tot in ea lege sunt abusiones. vsqz etiā
ad vitū sodomiticū. tot immundicie r bestiali
tates. vt omnis ratio bene disposita. r a carnali
p̄suetudine nō absorpta habeat detestari. **Pro**
mittit autē obseruantibz eam. nō nisi sensualia
paradysum. s. delitiaz. **In** quo nō habeat calorē
rem vel frigus vel alias penalitates. vestes pul
cerrimas. **Fluuios** lacti r mellis r vimi aroma
tici ad edendum r bibendū. **Iuuen**culas speci
osissimas r in cōiugium r angelos eis seruien
tes in vasis aureis r argenteis. **Non** credenti
bus vero his r nō obseruantibz legē promittit
penam infernalē sine fine. **Et** in fine vite credē
tibus deo. r machometuz esse dei pphetam et
messiam a deo missum dicit peccatoz veniā da
ri. **Lun**qz machometus in morbu caducuz in
cidens. ad terram aliqui horribiliter caderet. p
pter quod r vxor illa tomia. r astantes eū ab
ominatum haberent pro sui excusationē asse
rebat se tunc ei gabrielem archangelum loqui
ad informandum de lege r agendis. cuius ma
iestatem r gloriā nō posset sufferre. r ideo sic ca
dere. **Et** cū quereretur ab eo de miraculis aliquibz

Capitulum Septimum

fiendis. sicut factum est a moysen et christo. Eruc/
sabat se non esse missum ad miracula facienduz
sed ad corrigendas leges. Et cum diceret se mor/
tuum tertia die resurgendum et in celum ascensurum
vna die post nimiam inebriationem ignominiosus
se mortuus est. et a pociis enormiter tractatus. Cum sui
per aliquos dies corpus seruantes ut resurgeret non
valentes sufferre eius fetorem ipsum occultauerunt.
Sicque lex illa pessima contra omnem legem diuinam et
humanam. et perbiam moralem a diabolo inuenta. tra/
dita est peccatis hominum erigentibus. Nec mirum si
ita dilatata est. et a multis populis suscepta. ut dicit
beatus Hieronymus in principiis libri contra gentiles. quod tota est
finita delectationes carnis. ad quos sequentes populi
sunt proueniunt. tum etiam quod et permissiones carnales
continet. Tum etiam quod violentia et animis quod ad
multos introducta est et seruata. Nam statuit
ille maledictus homo quod si quis vellet predica/
re vel disputare contra illam legem subito sine au/
dientia occideret. propter quod non potest tute ad
eos accedi ad predicandum contra errorem eorum.
Sed cum nec miraculis nec prophetis nec saltim me/
diocri sapientia doctorum sit lex illa formata. quin/
imo honestati morum et rationi naturali contra/
ria se separaret eius falsitas ac fatuitas.

De erroribus hereticorum. et hxx.
heresibus ipsorum. Cap. vii.

Diluuium aquarum

multarum. i. falsarum doctrinarum hereticorum
homo non appropinquabit ad deum et de/
crem. xxiii. q. iij. habent collecte hereses diuerso/
rum hereticorum et nomina et errores eorum. et sunt origi/
naliter verba Iuliano in viij. lib. thimo. Et capi/
tulum sic incipit. Quidam heretici qui de ecclesia
recesserunt ex nomine auctorum suorum nuncupantur. Qui/
dam vero ex causis quos eligentes instituerunt. Sy/
moniaci a simone dicitur. magice discipline pito/
tui petri in actibus apostolorum maledixit. pro eo quod ab/
apostolis spiritus sancti gratiam emere voluisset. Hi di/
cunt creaturam non a deo esse. sed a virtute quodam/
superno creata. Menandriani a menandro ma/
go discipulo Symonis nuncupati quod mundum non
a deo sed ab angelis factum dixerunt. Basilidiani
a basilide appellati. qui inter reliquos blasphemias
passum christum abnegant. Nicolaitae dicitur
a nicolao diacono ecclesie hierosolymorum. qui cum
stephano et ceteris constitutus est a petro. qui propter
pulcritudinem relinquens uxorem. dixit. ut quod vellet
eavteret. Verba est in stuprum talis consuetudo ut
in uicem coniugia commutarentur. quos Iohannes in apoc.
ca. q. iij. improbat dicens. sed hi habes quos odisti fa/
cta nicolaitarum. Gnostici propter excellentiam scie/
ntia se appellari voluerunt. Aniam naturam naturam
dei esse dicunt. bonum et malum deus suis dogmatibus
esse fingunt. Carpocratiani a carpocrate quodam
vocantur. qui dicit christum hominem fuisse tantum. et de vitro

quod sexu progenerunt. Therintiani a therinto quodam
nuncupati. hi inter cetera cicicifione observant
mille annos post resurrectionem in voluptate
carnis futuros predicant. Dicitur et grece ciliaste. la/
tine miciliaste sunt appellati. Nazarei dicitur
quod dicitur christum qui a vico nazareus est appellatus fili/
um dei constitent. omnia tamen ceteris legibus custodiunt.
Ophite a colubro nominati sunt. Coluber enim
grece ophi dicitur. colunt enim serpentem dicentes ipsum
in paradiso induxisse verum cognitionem. Valeriani
a valentio quodam platonico sectatore vo/
cati. qui eonas. i. secta quodam in origine dei creationis
induxit. christum quod de virgine nihil corporis assump/
pisse. sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit.
Appellite quod auctor appelles princeps fuit. qui cre/
atore angelum nescio quem gloriosus superioris dei faci/
ens deum legibus israel illum igneum affirmans qui dixit
christum non deum in veritate sed hominem in fantasia
apparuisse. Arcotiani a principibus appellantur.
quod vniuersitate quam deus condidit opera esse angelorum
defendunt. Adamiani vocati. quod ad imitentem
nuditate. Dicitur et nudi orant et nudi inter se ma/
res et femine conueniunt. Cayani proinde sic appel/
lati. quoniam cayn adorant. Serpiani nomen accepe/
runt a filio adam vocatus est serpens. dicentes eum esse
christum. Melchisedeciani vocati pro eo quod mel/
chisedech sacerdos dei. non hominem fuisse. huius virtu/
tem dei esse arbitrantur. Angelici vocati quod ange/
los colunt. Apostolici sibi nomen id assumpsit
runt quod nihil possidentes proprium. nequaquam recipiunt
eos qui aliquid in hoc mundo vtuntur. Cerdomani a cer/
done quodam nominati. qui duo principia contraria asseruit
Marcioniste a marcone stoico probo appella/
ti. qui cerdonis dogma secutus. alter bonum. alterum
iustum deum asseruit. tanquam duo principia creationis
et bonitatis. Arcotrite ab oblatione vocati. pas/
ne. n. et castum offerunt. dicentes primis hominibus obla/
tam a fructibus terre. a fructibus omnium fuisse celebra/
tam. Aquatim appellati. eo quod aquam solum offerunt
in calice facti. Seueriani a severo exorti vi/
num non bibunt. vel testamentum et resurrectionem non
recipiunt. Taciani a taciano vocati. qui et creati/
ci dicitur. quod carnes abominantur. Elogi vocantur
tanquam sine verbo. logos. n. grece. latine verbum dicitur
Deum. n. verbum non credit. respuentes Iohannes euageli/
um et apocalypsim Cataphris nomen puencie
phrygia dedit. quod exiterunt auctores eorum. Sot/
tan. prisca et maximilla. Cataphris propter mun/
dicia ita se nominauerunt. gl'iantes. n. de suis meri/
tis. negant penitentibus veniam peccatorum. Diuidas si nu/
pserint tanquam adulteras damnant. Indiores se
ceteris predicant quod nomen suum si cognoscere velent
mundanos potius se quam multos vocarent. Paulini
a paulo samasateno exorti sunt. qui dicit non
semper fuisse christum. sed a maria sumptis in unum
Hermogeniani ab hermogene quodam vocati. qui
materiam non natam introducens deo non nato eam con/
r

Titulus Undecimus

parant. matremque elementorum ideam asseruit. quos
apostolus improbat elementis seruietes. **Manichaei**
exi a quodam persa extiterunt qui vocatus est manes
hic duas naturas et subas introduxit. i. bonam et
malam. et aniam ex deo quasi ex alio fonte manare as
seruit. testamentum veterum respiciunt nouum ex parte re
cipiunt. **Antropomorphite** dicti pro eo quod sim
plicitate rustica deum ipse humana membra que in di
uinis libris scripta sunt arbitrantur. Antropom gre
ce latine homo interpretatur. ignorantes vocem domini. qui
ait. Spiritus est deus. In corpore est. nec enim
membris distinguitur. nec corporis more censetur. De
rachite ab herachio auctore exortum. monachos tamen
recipiunt coniugia respiciunt. regna celorum parui
los habere non credunt. **Novaciani** a nouato
urbis romae presbytero exortum. qui aduersus come
lium cathedram pontificali conatus inuadere hunc
sim instituit. **Voluit apostatas** suscipere et rebap
tizans baptizatos. **Montani** heretici dicti
quod in tempore persecutonis in montibus latuerunt qui occa
sione se a catholice ecclesie corpore diuiserunt.
Ebionite ab ebione dicti siue a paupertate. christum
enim pro puentum solum virum iustum putant effectum. unde
competenter ebionite pro paupertate intelligentie ap
pellati sunt. **Hi**. n. iudei sunt et ita tenent euange
lium ut lege carnaliter seruent. aduersus quos ad
galatas apostolus scribens inuehit. **Fociani** a fo
ciano gallogrecie firinie episcopo nuncupati. qui ebio
nitarum heresim suscitans asseruit christum a maria
pro ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. **Meri
ni** ab erio quodam nuncupati sunt. **Hi** offerre sa
crificium pro defunctis spernunt. **Aeciani** ab aecio
sunt vocati. **Ideoque** eunomiani ab eunomio qui
dam dyacono aecii discipulo ex cuius nomine magis
innotuerunt. dissilem patrem asserentes filium et filio
spiritum sanctum dicunt etiam nullum imputari partem in fi
de manentium. **Origeniani** ab origene auctore
exortum sunt dicentes quod non possit filius videre patrem
nec spiritum sanctum filium. aias quod in mundi principio di
cunt peccasse pro diuersitate partem et celis usque ad
terram diuersa corpora quasi vincula meruisse eorum
causa mundum factum esse. **Noeciani** a quodam noe
to vocati. qui dicantur christum eundem esse et patrem
et spiritum sanctum. **Ipsamque** trinitatem in officiorum nomini
bus non in personis accipiunt. **Deum** et patripassianum voca
tur. quod patrem passum dicunt. **Sabelliani** ab eodem
noeto pululasse dicuntur. cuius disciplinam prohibent
fuisse sabellium. ex cuius nomine innotuerunt **Deum** et sa
bellianum vocati. **Diuina** personam patris et filii et spiritum
sancti astruunt. **Ekriani** ab ario alexandrino
presbytero ortum sunt. qui coeternum patrem filium non agnoscentes
diuersas in trinitate subas asserunt. **Contra** illud
quod ait dominus. Ego et pater unum sumus. **Maccedonia
ni** a macedonio episcopo sunt dicti. negantes deum esse
spiritum sanctum. **Apollinariste** ab apollinari vocati
dicentes christum corpus tantum sine anima assumpsisse
Antidicomate appellati sunt. eo quod marie et

ginitati contradicunt. asserentes eam post christum natum
viro suo fuisse comirtas. **Setagilmozite**. id
tale nomen accepere. quod angios grece vas dicitur. **Al
ferit**. n. sic esse in patre filium. tanquam vas minus intra
maius vas. **Patriciani** a quodam patriciano nuncu
pati sunt. qui subas humane carnis a diabolo dicitur
dicunt. **Coliciani** a quodam colitio noiani. qui dicitur
deum non facere mala. contra illud quod scriptum est. Ego
dominus creatus malum. **Floziani** a floziano. qui ec
tratio dicitur deum creasse mala. contra hoc quod scriptum
est. Fecit deus bona. **Donatiste** a donato quodam
apostolo nuncupati sunt. qui de numidia veniens totam
pene aphyricam suam persuasione recepit asserens mi
noris patrem filium. filio spiritum sanctum. rebaptizans catho
licos. **Donosiani** a bonoso quodam episcopo exortum. qui
christum filium dei adoptiuum non proprium asserunt. **Cir
cueliones** dicti. eo quod aggresses sunt. quos storo
picas vocat superdicte heresim habentes doctrinas. **Hi**
amore martyrum semetipsos perimunt ut violenter
de hac vita decedentes martyres noient. **Pris
cillianiste** a prisillianovocati qui in hispania ex
errore gnoscitorum et manichaeorum permixti dogma
composuit. **Luciferiani** a lucifero firmie episcopo or
ti qui episcopus catholicos. qui in statu persecutionis phidie
arianorum sentientes erant. et postea correcti redi
rent in cathedra delegerunt dantes. siue quod cre
diderunt. siue quod credidisse dissimularunt quos
ecclesia catholica materno recepit sinu tanquam permi
post fieri negationis. licet postea ab ecclesie conione
recesserint et cum ipso lucifero auctore suo qui mane
oriebat eadem meruerunt. **Iouinianiste** a iou
uiniano quodam monacho dicti. asserentes nullum nu
ptiarum et virginum esse distantiam. nullumque inter absti
nentes et simpliciter copulatos esse discrimen. **El
uidiani** ab eluidio noiani qui dicitur post christum natum
alios marie filios de viro ioseph peperisse.
Paterniani a paterno quodam exortum. qui inferiores
vires corporis a diabolo factas opinatur. **Arabi
ci** nuncupati eo quod in arabia exortum sunt. dicentes
aiam cum corpore mori. atque in nouissimo ortum
resurgere. **Terculhaniste** dicti a terculhano pre
sbytero aphyricane puencie ciuitatis cartagi
nensis. dicentes aiam immortalis esse. sed corporeas
predicantes. Et aias partem huius post mortem inte
mones verri putantes. **Tessares** decade id est
cti. qui quarta decima luna pascha cum iudeis obser
uando extendunt. **Ha** tessera quattuor. teca tres si
gnificat. **Dictages** a somno nuncupati. eo quod
vigilias noctis respiciunt superstitionem esse dicen
tes iura temerari diuina. qui noctem ad requiem tri
buunt. **Pelagianiani** a pelagio monacho exortum
Hi liberum arbitrium diuine gratie anteponunt. dicentes
sufficere voluntate ad implenda diuina iussa.
Nestoriani a nestorio constantinopolitano episcopo nu
cupati. qui beatam virginem mariam non dei sed hominis tantum
matrimonium asserunt matrem ut aliam personam carnis
aliam faceret diuinitatem. nec unum christum in verbo et

Capitulū Septimū

carne creditis s; sepatim atq; seiunctim alterū filiū dei. aliū hōis pdicauit. **E**uticiam dicti ab euticio constantinopolitano abbate q̄ xpm p̄ humanā assumptionē negant existere de duabus naturis. s; solā in eo diuinā asseruit esse uaturā.

Acephalite dicti. i. sine capite. Nullus enī hōz repit̄ auctor a q̄ exort̄ sunt. **D**i trīū calcedoniensū concilioz impugnatōres duaz in christo subaz p̄rietatē negāt. **V**nā in ei' p̄sonā predīcant. **T**heodosiani et galianite appellati a theodosio et galiano. q̄ t̄pib; iustiniani p̄cipis in alexandria. p̄p̄i pueri electiōe vna die ordinati sunt ep̄i. **D**i errores euticis et dialcorū sectates calcedonēse conciliū respuūt. et ex duab; vnaz in xpo naturā asserūt quā theodosiani corruptam galianite incorruptā contēnūt. **E**noite et tritogonite a theodosiis exort̄ sunt. **E**x q̄b; gnoite ab ignorātia dicti. qz p̄pter pueritātē ex q̄ orti sunt id adq̄ciunt. qd̄ xpi diuinitas ignoret. q̄ sunt scripta futura de die et hora nouissima.

Triote vero vocati. eo q̄ sicut tres p̄sonas in trinitate. ita qz tres asserūt deos esse. illud qd̄ scriptū est. Audi israel dñs deus tuus vn' est.

Sunt et alie hereses .§.I

sine auctore et sine noib; ex q̄b; aliq̄ putāt trīnū esse deū. **A**lie xpi diuinitatē passibile esse dicunt. alie xpi de p̄e natiuitati in t̄p̄e inītiū t̄p̄is dāt. **A**lie liberatiōem hōim apud inferos factā. xpi descensionē nō credūt. alie aiām imaginē dei negant. alie aiās p̄uerti in demōes et in q̄cūq; aiālia existimāt. **A**lie de mōdi statu dissentiūt. alie innūerabiles mōdos opinant̄. alie aquā deo coeternā faciūt. alie nudis pedib; ambulant. alie cū hōib; nō māducāt. **D**e sūt hereses aduersus catholicā fidez exorte ab apl̄is et sc̄tis p̄rib; vel p̄cilijs dānate. q̄ dū in se mult̄ erroribus diuise inuicē sibi dissentiūt. cōi t̄n nomie aduersus ecclēsiā dei sp̄irāt. s; et q̄cūq; aliter sc̄t̄as scripturam intelligit q̄ sensus sp̄s̄s̄ci flagitat a q̄ scripta est. licet de ecclēsiā nō recesserit t̄n heretic' appellari pōt. **H**as oēs hereses archidiacon' in rotario sup̄ dicto. c. q̄dam. reprobāt breuiter p̄ canones in diuersis captis annotatos. **S**ed et b. **A**ug. in li. d. gētilis plures ex dictis heresib; efficacissimis rōib; p̄futat in diuersis libris et ca. **D**icit autē b. **A**ug. **I**deo diuina p̄uidētia multos diuersi erroris hereticos eē p̄mittit. vt cū interrogant nos ea q̄ nescim' sic discutiām p̄griam et diuinas scripturas cupiamus. **P**roptea apl̄s ait. i. cor. xi. vt p̄bati maifesti fiāt. **D**i at a deo p̄bati sunt q̄ bene p̄f̄it vocē. **D**ec ille. q. e. ca. vi. **I**te de p̄se. dis. ij. **E**go lerengari'. **R**eprobāt ibi error ip̄i lerengari' q̄ asserēbat in sacro altaris nō esse realiter et veracit' corpus et sanguinē xpi. s; t̄m̄t in signo sic d̄r. petra erat xps. nō te. s; significatiōe et figura. **Q**uē errorē vt heresiz

abiurauit et anat̄matizauit corā nicolao pa. i. synodo. xcviij. ep̄oz romē et p̄fessus est tenere qd̄ p̄fitec' ecclēsiā v̄z. s. xpi corp' esse in altari post cōsecrationē. s. sub illis speciebo panis et vini.

In decretalibus re .§.II

probant̄ hi errores seu hereses. p̄rio abbat' iohannem. et de sum. tri. et fi. ca. dānam'. **D**ic iohannēs fecit libellū contra p̄z lombardū p̄ eo qd̄ dicit i primo sen. **Q**uedā summa res est p̄ fili' et sp̄ritu sancto. et illa nō est generās nec genita nec p̄cedens. appellans ex dicit̄ x̄bis ip̄m petrū hereticū et insanū. eo q̄ nō tam trinitatē q̄ quaternitatē asserēbat in deo. v̄z tres p̄sonas. et illam cōem essentiā q̄si q̄rtā manifeste p̄stans q̄ nulla res est q̄ sit p̄ filiū et sp̄s̄s̄ctus. q̄uis cōcedat q̄ pater et filius et sp̄s̄s̄ctus sint vna essentia. vna suba. vna natura. **D**iuinitatē nec verā et p̄p̄iā s; q̄si collectiua et similitudinaria esse fatec'. quēadmodū dicunt̄ multi hōies vnus populus. et mlti fideles vna ecclēsiā. **E**t. j. **D**os aut inq̄t **I**nnocenti' terti' sacro approbātē concilio credim' et cōfitemur vnacū petro. s. p̄. ato. q̄ vna q̄dam summa res ē incōp̄hensibil' q̄dez et ineffabil' p̄ et fili' et sp̄s̄s̄ctus. tres sūt p̄sonē. ac singul' latin' q̄lib; earūdez. et iō in deo solūmō trinitas est. nō q̄ternitas. qz q̄libet trīū p̄sonaz ē illa res sc̄z suba. essentia seu natura diuina q̄ sola est vniuersoz principuz. p̄ter qd̄ aliud iueniri nō pōt et illa res nec ē generās nec genita. nec p̄cedens sed est p̄ q̄ generat. fili' q̄ gignit. sp̄s̄s̄ctus q̄ p̄cedit vt distinctiones sint in p̄sonis vnitas in natura. **N**ec ē hęc vnitas in diuis sic in hūanif vt dicebat iohannem. **N**az cū xps ait de fidelib; vt sint vnū sic et nos vnū sumus. **P**rima ē vnitas charitat' in grā. hęc est fidelit'. **S**ecūda que est in p̄sonis diuinis ē vnitas identitat' in natura quēadmodū et alibi ip̄a veritas ait. **E**stote vos p̄fecti sicut et p̄r vt celestis p̄fectus est. i. estote p̄fecti p̄fectiōe gratie sic pater ē p̄fect' p̄fectiōe nature. **D**e heretica g' dānat' sententia iohannem nō t̄n ip̄e heretic' iudicat'. qz oia scripta sua sup̄posuit iudicio ecclēie corrigēda. **R**eprobāt etiaz doctrina imp̄i amalrici vt heretica et insana. ex tra de sum. tri. et fi. ca. dānam'. **D**ui' errores ibi nō ponunt̄. sed reperi in aliq̄ libello fuisse tales v̄z q̄ idee in mēte diuina creant et creant'. **S**ecundus q̄ d̄r de' finis oim. p̄ eo q̄ oia sunt reuersura ad ip̄m in vnū indiuiduū immutabile et firmū. **T**ertius q̄ d̄r nō videt in se. s; in creaturi. sic lumē nisi in aere. **Q**uart' q̄ si adam nō peccasset. nō fuisset distinctio sexus. sed fuisset multiplicatio hōim sicut ang'oz. **Q**uintus q̄ cōstitutus in charitate nullū peccatū cōmittit. **I**te et de heres. describunt̄ qdā secte hereticoz et rep̄bāt. **D**icit. n. ibi **B**re. ix. **E**rcōica' et anat̄matizant' vnūuersos hereticos. gazeros. pa

Titulus Undecimus

tarenos. paupes de lugduno. passaginos. iosep-
pinos. arnaldistas. speronistas et alios quibus-
cunq; nominibus censeant. facies quidem habentes
diuersas. caudas tamen ad inuicem colligatas. quae
de vanitate procedunt in idipsum. Paupes de lug-
duno habebant plures errores. Et inter ceteros quod
nullo casu licet iurare etiam dicendo veritatem. ite-
rum quod non licet etiam iudici occidere malefactorem.
Item quod non potest bonus saluari tenendo fidei
romane ecclesie. Item quod malus sacerdos non po-
test consecrare. Item quod ecclesia defecit tempore silue-
stri. Et plures alii errores. Et in. c. ad abolendam
dicit Lucius tertius. Vniuersos qui de sacramen-
to corporis et sanguinis christi. vel de baptismo
vel peccatorum confessione aut de matrimonio aut
alijs ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut
docere non metuunt. quibus sacrosancta ecclesia predi-
cat et obseruat vinculo perpetui anathematis in-
nodamus. Vbi nota sunt. b. lxx. in. n. quod licet
gratianus in decretis de pe. di. i. i. h. Et magister
sen. in. n. moueret questionem. Vtrum confessio voca-
lis peccatorum que fit sacerdoti in sacramento proprie sit
necessaria ad salutem. vel sufficiat sola contritio.
ponit opi. pro et contra inducens rationes. tunc di-
mittentes insoluta et in arbitrio legentis. Tamen
postquam est decretum per ecclesiam et mandatum confessio-
nes debere fieri sacerdoti proprio annuatim. extra
de pe. et re. omnis primaciter tenere nunc quod non sit
necessaria confessio vocalis. esset hereticum.

In libro sexto de .§. III.

cretalium. extra de sum. tri. et fi. ca. i. damnatur er-
ror dicentium spiritum sanctum procedere a patre et filio ut
a duobus principibus et duabus spirationibus. Et dicitur
ibi. Fideles et deuota professione fatemur quod spi-
ritus sanctus eternaliter procedit ex patre et filio. non
tamquam ex duobus principibus. sed ex vno princi-
pio. non duabus spirationibus sed vnicam spiratio-
ne. Ad idem dicit magister. i. sen. di. xix. fatendum est
patrem et filium vnicum principium esse ad spiritum sanctum
non duo principia. et sicut pater et filius est vnicum princi-
pium quod ad spiritum sanctum. ita pater et filius et spiritus sanctus
est vnicum principium quod ad creaturam omnem formam
damnam vel reformandam. Reprobatur hic et error an-
tiquus grecorum. dicentium spiritum sanctum procedere a patre
sed non a filio. cuius contrarium habetur in simbolo vbi
dicitur. quod ex patre filioque procedit. Et videtur dicit
magister doctor grecorum de se. di. v. saluator. Et
multi alii doctores antiqui et sancti grecorum. ut in-
ducit magister sen. in. i. Precipue Basilius magnus
ad euoniam. hunc errorem damnabili et heresi detenti
sunt greci annis sexcentis et ultra quotidie magis
deficientes in sapientia in potentia temporalis et in probita-
te vite. Et postquam sepauerunt se ab obedientia et fi-
de romane ecclesie statuentes papas et impauerunt
nuncquam alijs in eis claruit miraculis. et merito
quod deus qui est auctor miraculorum non vult falsitatem eorum

et heresim opibus suis miraculorum approbare. De
tunc anno domini. M. cccc. lxxviii. in concilio generali
celebrato florentie sub eugenio papa. nono. in con-
sistorio publico. in conuentu sancte marie nouel-
le. venientes doctores grecorum de partibus suis cum im-
peratore suo et pontifice suo. disputata materia
habetur inter grecos et latinos nostros per fidelem inter-
pretem vtriusque lingue. Arguente magister Jo. de mon-
te nigro ordis predicatorum. et respondente quidam mario
doctore grecorum episcopo ephefino. conuicti sunt greci
ex libro. toc. suorum primarie basilicum de errore suo. vni-
tatem reduci ad veritatem fidei confessi sunt nobis
scilicet spiritum sanctum procedere a patre et filio. ut dicitur in
symbolo.

In clem. de sum. .§. III

tri. et fi. ca. danant alii errores. Primo viginti dice-
ntium quod anima rationalis non est forma corporis humani per
se et immediate. Secundo dicentium quod christus non erat
mortuus quando de latere eius perforato exiit sanguis
et aqua Jo. xix. Tertio dicentium quod pueri et adul-
tis in baptismo non conferuntur gratia et virtutes. Item
in cle. de vsu. ex graui detrimant quod qui primaciter
asseruerat vsuram non esse peccatum et danabile. hereticus
est hereticus. et ut hereticus persequendus. Item
in ri. de heret. c. ad nostram reprobant errores legi-
gardorum qui videntur habuisse originem in alemania
Et sunt hi. Primus est quod homo in hac vita tamen potest
acquirere perfectionis quod impeccabilis fiat. nec ultra in
gratia potest proficere. Secundus est quod non oportet eum qui
ad tale gradum perfectionis venerit ieiunare. quia tunc
sensualitas est rationi subiecta. Tertius est quod ha-
bens tale gradum perfectionis non subicitur humane
autoritati vel obedientie. nec tenetur ad alia pre-
cepta ecclesie. Quartus quod viator in via potest esse ita
beatus sicut sanctus in patria. Quintus quod quilibet in-
tellectualis natura seipsa naturaliter eleuata. nec
indigeat aliquo lumine gratie ipsam eleuata ad videndum
deum eorum fruendum. Sextus est quod exercere se
in actibus virtuosus est hominis imperfecti. perfectus autem li-
centiat a se virtutes. Septimus est quod osculum mul-
lieris est mortale. cum ad hunc non inclinet natura.
sed actus carnalis non est peccatum cum ad hunc inclinet natura
maxime cum de hunc temporale. Octauus est quod in eleua-
tione corporis christi perfectus homo non debet assurgere vel
ei reuerentiam facere. quia imperfectus est si a puritate
et altitudine contemplationis sue descendat ad hunc quod
circa mysterium sacramenti eucharistie aut circa
passionem humanitatis christi alia qua cogitaret.
omnes hi articuli per heresi habentur et damnantur
ibi. et rationes ibi potes videre in glo.

In extrauaganti .§. V.

bus etiam reprobantur ut hereses quidam errores. et
primo in extrauaganti benedicti qui incipit. Benedi-
ctus deus in tonis suis. reprobatur error dicentium
quod nullus videt diuinam essentiam vel est perfecte be-

Capitulū Septimū

atus añ diē iudicij. Itē q̄ anie decedētes i mor-
tali peccato nō immediate ad inferna descēdūt
Itē q̄ nō omēs hoies in die iudicij añ tribunal
christi cū suis corpibz apparebūt. reddituri de
factis p̄p̄s rōem. vt recipiāt s̄m ea q̄ gesserūt
penā vel premiū. hęc oia ibi. **¶** Itē in extraua-
ganti Jo. xxi. q̄ incipit. dudū ad audientiaz re-
probant vt hereses. errores petri de corbaria Jo-
an. et michelini ordinis minor. q̄ p̄tinaciter asse-
uerabant. q̄ petrus apls nō fuit maḡ caput ec-
clesie q̄ qlibet aploz. et q̄ christus nullū vicari-
um in ecclia derelict̄ vel caput. Et q̄d papa nō
habet corrigē et punire instituere vel restituere
impatorē. extra q̄ est cōstitutio de sen. et re iudi-
patoral in de. Itē dicit̄ q̄ oēs sacerdotes cui-
uscūqz gradus existāt sunt eq̄lis auct̄is. p̄tātis
et iurisdictionis. institutiōe xp̄i. Et q̄ vns plus
habeat alio. s̄ est ab impatore. q̄ etiā pōt hęc re-
uocare. Itē q̄d nec papa nec tota ecclia pōt pu-
nire quenqz punitiōe coactiua. nisi hęc hēat ab
impatore. Que sunt 3 ea q̄ h̄ntur di. xvi. p̄ to-
tū. et q̄. vi. decreto. et de iudi. nouit. et de fo-
cōp. c. v. l. vi. **¶** Itē petrus de corbaria fuit factus
antipapa tpe h̄ Jo. xxi. ad ordinatiōem ludo-
uici impatoris scismatici et dep̄siti ab imperio.
Et ab eo antipapa coronat̄ est. Sed postea ca-
ptus dicit̄ petrus antipapa. et duct̄ ad Jo. xxi.
auiōni cōfessus errorē suū. in carcere vitā finiuit
¶ Itē in q̄dam alia extrauaganti que incipit
Quia quorundā reprobāt̄ heresis. quorundā di-
ctor̄ de paupe vita. dicentū duas esse ecclias.
vna carnal̄ que viuit in delictis. cui p̄est mysti-
cus antichrist̄ papa. Alia vero ecclia sp̄ual̄ q̄
seruat̄ in eis. Sc̄do q̄ papa roman̄ nō pōt ali-
qd̄ facē vel immutare sup̄ reglā beati francisci.
nec q̄d est p̄ alios p̄decessores determinatū p̄-
nens ad clauē sciētie. Tertio q̄ nullus p̄lar̄ h̄z
p̄tatem sup̄ subditos. Quarto q̄ nullus aploz
habuit cognitionē de xp̄o añ ascensionē. Quin-
to q̄ sacerdos existēs in mortali nō conficit eu-
charistiā. Sexto q̄ nullus cōseruauit euāgeliz
post christū et matrē et aplos. nisi. b. francisc̄
Et q̄ p̄m regulā eius viuūt. Et plura alia fatua
¶ Itē in extrauaganti Jo. xxi. q̄ fuit circa an-
nū dñi. M. ccc. q̄ incipit. Ita quorundā. Et
alia q̄ incipit. qz inter nōnullos determinat̄ pro
heresi h̄nda opinio eoz q̄ dicuntur fraticeli seu
fratres de opinione. dicentū christū nil habu-
isse cū aplis p̄p̄is. nec in p̄ticulari nec in com-
muni. etiā rez mobiliū. sed solū nudū vsum fa-
cti eoz q̄bus utebat̄ sibi cōcessis p̄ elemosynaz
vel alium modū. cū tñ Jo. nū. dicat̄ q̄ discipu-
li eius iuerant in ciuitatē ad emendū cibos. Et
Jo. xxi. q̄ iudas habebat loculos. q̄ tñ ipse ex-
ponit extorze. Hęc pestis multū viguit in mar-
chia anconitana et longo tpe nec florentia fuit
it̄ ab ea libera. Adhuc pullulat talis heresis. et si

multū debilitata sit **¶** Multi pertinaces in dicta
opinione fuerunt cōbusti. Anno dñi. M. ccc.
xlii. Fabriani et florentie et vnus anno sequēti.
Nec ostenderunt aliud miraculū vllō tpe. nisi
incinerationē corp̄ ex igne. Falsitas autē hu-
ius erroris ostendit̄ in sequēti titulo ca. de cōsi-
lio paupertatis. Fuerūt etiā tres secte hereticoz.
sc̄z albanensū. bagnolensū et concordensū. q̄
in multis erroribz eozū pessimis conueniunt. licz
in paucis discordent. **¶** Si dicit̄ q̄ sunt duo p̄-
cipia. vnum penit̄ bonū. aliud penitus malum
et q̄ deus bonus nō creauit ista visibilia. Item
q̄ deus nō creat nec infundit nouas anias. Itē
q̄ christus nō habuit nr̄as veras penalitates. et
q̄ nō est deus. et q̄ nō assumpsit carnē de virgi-
ne. sed duxit carnē de celo. q̄ nō fuit ver̄ homo
q̄ nō vere comedit. nec fuit passus in cruce. nec
mortuus. nec in celū ascendit. nec resurrexit
re. Item q̄ nō est resurrectio corp̄. Item q̄
vetus testamentū nō est a bono deo. et q̄ Moys-
ses fuit malus. Adam non fuit a deo. item q̄
ante christi aduentū nō fuerūt aliq̄ boni. itē q̄
baptism̄ nullius est efficacie. itē q̄ oleū subdi-
to et sacramēto vita mala prelatoz. item q̄ nul-
lus malus pōt esse ep̄s. item q̄ ecclia nō potest
aliqd̄ possidere nisi in cōmuni. et q̄ nō potest ex-
cōmunicare. nec debet p̄sequi malos. nec potest
facere cōstitutiones. item q̄ sacramentū altar̄
et extreme vnctionis nihil est. Et q̄ peccatū ori-
ginale nihil est. Et q̄ peccatū nō est a libero ar-
bitrio. et q̄ nō pōt quis penitere post peccatum.
item q̄ infernus vel purgatorū nihil est. item
q̄ bonus deus viuificat et nō occidit. s̄z malus
deus vilificat et occidit corpa. item q̄ mundus
semp̄ fuit et semp̄ erit. item q̄ matrimonū ma-
lum est. item q̄ nō est cōfitendū. item q̄ vsura
nō est prohibita. et q̄ nō tenet̄ quis restituere
ablata. Item q̄ h̄o potest dare spiritū sanctum
Et plura alia falsissima et fatua ponunt. Nota
q̄ si isti albanenses sunt albigeneses. cōtra hos
albigeneses misit Anno. tertius q̄ fuit anno to-
mini. M. cc. duodecim abbates cisterciens̄. or-
dinis cū vno legato ad pres̄ tholosanas ad pre-
dicandū cōtra eos inq̄rendū et exterminandū
Cum q̄bus se reperit beatissimus dominicus pri-
mus fundator ordinis predicatorū. qui diu p̄-
dicauit cōtra eos et plurimos cōuertit. et vt habe-
tur in legēda eius. q̄dam die facta disputatio
ne solenni. inter nostros fideles et hereticos il-
los post longam cōcertationē verbor̄ in hoc con-
uenerūt vtraqz pars fidelū et hereticoz. vt ac-
censo igne corā oibus heretici iacerent libellum
suam doctrinā cōtinentē in ignē. et bea. domini-
cus libellū doctrine vere fidei nostre quā predi-
cabat s̄t̄ in ignē proiiceret. Et cū libellus in-
combustus permaneret. illa vt vera fides accē-
praretur. **¶** Ira res proiicitur libellus heretico

Titulus Undecimus

rum in ignē. et subito cōburitur. Proūcitur et li-
bellus sancti dominici. Et ter libellus in flāmas
traditus ter eruit illeſus penit. **D** fides certif-
ſima. veriffima et omni laude digniffima. indu-
bitatiſſima chriſtianoꝝ que tot innumeris q̄
tidie declarata doctrinis. et approbata miracu-
lis. extra quā nulla eſt fides. ſed p̄ſidia diluui-
o eterne damnatiōis extinguenta. **N**otandū erit
am q̄ iſte peſſim⁹ error aſſerentiū duo p̄cipia
vnum bonoꝝ. aliud maloꝝ et viſibiliū. fuit ori-
ginaliter heretiſis manicheoꝝ q̄ repullulauit cir-
ca annos dñi. **D**. ccl. vel circa in lombardia. p̄
maxime et florentiam etiā inſecit in pre. **C**ōtra
quos ſanct⁹ petrus marit ordinis p̄dicatoꝝ
ab **I**mo. nū. factus inquisitor. florentiā purga-
uit tali heretiſi. gladiū materialē exercentiū qui
ſunt de familia huſſoꝝ. occidendo hereticos et
reliquos ſupſtites expellendo. **Q**ui. b. pet⁹ de-
mum ab ipiſ hereticis occiſus ab ipō innocen-
tio ſanctoꝝ cathalago eſt aſcriptus. veritatem fi-
dei quā p̄dicabat et ſanctitatē vite eius. multū
miraculis domini cōfirmante. **A**rtinde circa
annos dñi. **D**. ccl. quidā magiſter pariſienſ.
dictus guilhelmus de ſancto amore libri cōpo-
ſuit cōtra mendicantes. multa mala cōtra talē
ſtatum impingens. **C**oncludēs nō poſſe homi-
nes ſaluari in tali ſtatu. **S**ed cōtra tales errores
ſanctus **T**h. de aquino libros edidit. et omnes
illos errores efficaciffime euacuauit. **P**ropter
quod alexander q̄rtus guilelmum illū cum ſuo
tractatu reprobauiſ et puniuit. et ordines men-
dicantium plurimū cōmendauit et p̄uilegiū
cōmuniuit. **D**emū circa annos domini. **D**.
cccc. **E**xtra eſt heretiſis uſitatus in boemia. cui-
us inuentor fuit quidam anglicus magn⁹ ſo-
phiſta dictus vs. **H**i multos articulos errorū
tenebant vt q̄ chriſtus nō eſſet in ſacramento
altaris niſi cū eleuabat a ſacerdote. **Q** etiā nil
deleat poſſidere. imagines ſanctoꝝ cōburebat.
et multa alia. **M**iſſus fuit legatus ad eos redu-
cendos a martino q̄nto. **D**ominus **J**o. domi-
nici ordinis p̄dicatoꝝ cardinalis raguſinus
et nil poſſuit proficere. **D**einde eo mortuo cardi-
nalis placētinus poſt quē dñs **J**ulianus cardi-
nalis ſancti angeli q̄ cōtra eos valde roboratos
multitudine et dominio nō poſſuit p̄ualere. niſi
gladio materiali fidelib⁹ bellantib⁹ et eos expu-
gnantib⁹. vnde ad nihilum ſunt redacti. **I**n
diluuio igiſ aquarū multarū harū heretiſum ad ve-
rum homines nō appropinabūt. ſed elongabunt
a deo reprobat⁹. q̄ ſuo ſenſui pertinaciter inni-
tentes. ſcripturas ſacras male intellexerūt. et ra-
tiones quidē inducere ad oſtendendū fallaciā
ipſarū heretiſum nimis eſſet prolixum. **S** ſuf-
ficiat vna cōmunis ratio breuiſſima p̄ omnib⁹
videlicet q̄ eo ipſo q̄ ab eccleſia ſacroſancta re-
probat⁹ ſunt. om̄s dicti errores et heretiſes iudi-

cate. reputandi ſunt errores dānabiles et nulli
eorū adherendū. **M**aior eſt enī auctoritas eccle-
ſie in determinationib⁹ eoꝝ q̄ ſunt fidei. omni-
ratione et omni auctoritate doctoꝝ. **E**t ait. b. Aug.
ap̄lo nō crederem niſi eccleſia illud approbaſſet.
Nec licet alicui dubitare de aliq̄ ſupradictarū
heretiſum q̄ nō ſit falſa et ducens ad dānationes
Del q̄ quis poſſit in ea ſaluari ſicut chriſtiani
veri in fide romane eccleſie. **N**ā vt dicit⁹ extra de
heretiſ. **D**ubius in fide eſt infidel⁹. **E**t. b. Aug. di-
cit in li. de fide ad petrū. firmiſſime tenez nulla
tenus dubites oēm heretiſū vel ſchiſmaticū cui
diabolo et angelis eius eterni ignis incendio p̄-
cipiendū. niſi ante finē vite. catholicē fuerit in-
corporatus et reintegratus eccleſie. **E**t paulo poſt.
Omni homini q̄ catholicē eccleſie non tenet vni-
tatem. neq̄ baptiſmo. nec elemoſyna q̄ntum
q̄ copioſa nec mors p̄ chriſti noie ſuſcepta po-
terit proficere ad ſalutē. **E**xtra de heretiſ. firmiſſi-
me. **D**inc et **B**rego in lib. moral. **Q**uia ex ſola
catholica eccleſia veritas cōſpicit⁹ apud ſe eſſe lo-
cū dñs philēt de quo videat⁹. **I**n terra moyleſ
ponitur vt dei faciē contemplet. q̄ niſi quicq̄ ſi-
dei ſoliditatē tenuerit. diuinā p̄ntiā nō agnoſcit
Et infra. **A**quā diluuij archam quidē ad ſubli-
miora ſuſtulit. om̄es autē quos extra archam in-
uenit. extinxit. xxiij. q. i. quia. **E**t cer. valde mi-
rum eſt. et in hoc apparet veritas fidei noſtre. q̄
tot innumere heretiſes inſurrexerūt cōtra veritatē
eius vt dimittam de p̄ſecutiōib⁹ tyrannorum.
Om̄es et heretiſes et p̄ſecutiōes deſecerūt. **E**t ipſa
ſemp firmā p̄manet. **Q**uid autē ſit heretiſis et q̄
modo puniant⁹ heretici. **E**t de triplici infidelitate.
ſ. paganorū. iudeoꝝ et hereticoꝝ. habes in. ij. p̄-
te. vi. **E**t de inq̄ſitorib⁹ hereticoꝝ et modo p̄ſe-
cendi cōtra eos. habes in. iij. p̄te ca. xvij. de p̄ſe-
cutoribus et inq̄ſitoribus.

De articuloſen cōcluſiōib⁹. xiiij. in q̄b⁹ cōiter nō
tenet ingt ſentētiarū et q̄nt⁹ in decreto. **C**a. viij.

Primus articulus

De charitate q̄ diligim⁹ deū et proxi-
mū ſit ſp̄ſſctis. et nō aliq̄s habi-
tus creat⁹ diſ. xvij. p̄mi. **N**ec eſt
ſua intentio q̄ mor⁹ dilectiōis q̄ deū diligim⁹
ſit ſp̄ſſctis. ſed q̄ iſte act⁹ ſit a ſp̄ſſctō nō me-
diante aliq̄ habitu. ſicut ſunt aliq̄ act⁹ virtuoſi.
Et p̄pter excellentiā charitat⁹ dixit ſctis tho.
in p̄ſata di. p̄mi ſen. **E**t in ſe. ſe. q. xxiij. ar. ij. et
in q̄ſtionib⁹ de virtutib⁹. q. ij. ar. i. eſt cōtra ma-
giſtrū ſen. **E**t allegat. b. Augu. iij. de doctri. chri-
ſtiana dicentē. **C**haritatē dico mortū animi ad
fruendū deo. **S**ed mor⁹ animi inq̄t doctoꝝ ſctis
eſt q̄d creatū. q̄ charitas eſt creatura. **I**tē ſeq̄re-
tur q̄ actus charitat⁹ nō ſit actus volūtat⁹. q̄d
eſt impoſſibile eo q̄ manifeſtā implicat contra-
dictionē. **N**ā amor de ſui poſitione impoſtat q̄

Capitulum Octauum

fit actus voluntatis. Ex autē sequat huius actus
nō esse voluntatis. p̄t. quoniam si sp̄s sanctus mo-
ueat humanā mentem motu charitatis. ita q̄ fit
mora. et nullo mō principiū huius actus esset. q̄d
violentiū. cū principiū sit extra. q̄ nō esset volū-
tariū. Item si aliq̄s diceret q̄ voluntas occurreret
vt instrumentū ad hunc actū. seq̄ret q̄ non sit
meritorius iste actus. eo q̄ instrumentū est il-
lud in quo est agere vel nō agere. cū in eo nō sit
principiū actiū. Item seq̄retur q̄ iniustus tor-
mentibus nō esset charitas. eo q̄ nō h̄nt motus
dilectionis. Item s̄ esset ad detrimentū. et non
ad excellentiā charitatis. qm̄ seq̄retur q̄ habes
charitatē nō esset promptus ad opandū. siue cu-
telectatione. eo q̄ in voluntate nō esset forma
seu virtus. et tū hoc in charitatis actu deberet esse
q̄ est radix merendi. **S**ecūds q̄ termini nume-
rales vt trinus et vnus et h̄mōi. nō dicūt positio-
nes sed priuationē t̄m. di. xxiij. q̄d intelligit sic. Cū
dicūt. deus est vnus. nihil ponit. sed priuat mul-
titudinē deoz. Sicut cū dicūt p̄sone sunt tres. ex-
cluditur singularitas atq̄ solitudo. **S**ct̄s th̄o.
prima p̄t. q. xxx. ar. ij. dicit q̄ hoc puenit ex eo
q̄ cū multipliciter dicat vnū vno mō magister
accipit. Nam vnū p̄t accipi. put est principiū
numeri. ex continui diuisione causati. et sic est
accidens. et nō p̄dicat de eo nisi metaphorice.
sicut alie p̄prietates corporaliū. Et p̄t accipi
trāscēdēt. Et sic vere de deo p̄dicat significās
illā rem de q̄ p̄dicatur. addendo negationes. qz
vnū significat rē indiuisam. vt cū dicūt. persona
est vna. vnā significat p̄sonā indiuisam. et simi-
liter de alijs dicat. **T**ertius est eq̄litas et simi-
litudinē nihil ponit. sed priuat. sicut termini nu-
merales. di. xxi. q̄d intelligit. qz tū dicitur pa-
ter est eq̄lis filio. i. nō maior nec minor. Eodē
mō pater est filis filio. id est nec diuersus nec
alienus. **S**anctus th̄o. prima p̄t. q. xliij. ar. i. di-
cit q̄ filius eq̄lis est patri in magnitudine p̄fe-
ctionis nō autē mobilis. ita q̄ positue p̄dicat.
Similitudo etiā positue p̄dicat. Nam vnū in
q̄ntitate causat eq̄le. et vnū in q̄litate causat si-
mile. sicut vnū in substantia causat idem. vñd
sicut in deo est q̄ntitas p̄fectionis. ita est ibi eq̄li-
tas. Et idem de similitudine dicat. quoniam ibi nō
est q̄litas que est accidens. sed p̄fectio dei siue
diuina. s̄m quas diuine p̄sone dicuntur filis.
Quartus articulus q̄ premiū in angelis p̄ces-
sit merita. di. v. in. ij. sen. **S**anctus th̄o. ibidem.
et. i. p̄t. q. lxxij. arti. nū. dicit. q̄ soli deo beatitudo
p̄fecta est naturalis. cuiuslibet autē creature non
est naturalis. sed vltim⁹ finis. **Q**uehbet autē res
p̄ suam opationē ad vltimū finē p̄tingit. que q̄
tem opatio in finē ducens. vel est factiua finis
quādo finis nō excedit virtutē eius q̄d opatur
p̄pter finem. sicut medicatio est factiua sanita-
tis. vel est meritoria finis. qm̄ finis excedit vir-

tutem opantis. sicut est beatitudo. **U**nde ange-
li post primi actū charitatis q̄ beatitudines me-
ruerūt. statim beati fuerūt. **Q**uintus q̄ nihil
de cibis transit in veritatē humane nature. di. f.
xxx. in eodē. q̄. sen. **S**anctus th̄o. i. p̄t. q. vi. art.
penul. dicit q̄ eiusdem rōnis est. q̄ aliqua forma
possit fieri in aliqua materia. et possit propriam
materiam deserere. quia omnia generabilia
sunt corruptibilia et eōuerso. **M**anifestum est
autē q̄ ania h̄mana p̄t deserere p̄prias materiā
ergo p̄t fieri in alia materia. **I**tem multiplica-
tio materie vel est s̄m q̄ntitatē t̄m. vt in rarefa-
ctione. vel s̄m subiectū materie. et hoc vel p̄ cre-
ationē. vel p̄ cōuersionē. non p̄ creationē. qz s̄m
le. **B**reg. omnia sunt filia creata s̄m materiā. ergo
p̄ cōuersionē alimenti in veritatē humani cor-
poris. **U**nde p̄s dicit q̄ alimentum nutrit in
q̄ntum est potentia caro. **S**extus q̄ semen
est de substantia patris di. e. l. xxx. in eodē. q̄. sen.
Sanctus th̄o. prima p̄t. q. vi. arti. vi. dicit q̄ cō-
mune habet se ad determinatū vt imp̄fectū ad
p̄fectum. **A**limentū autē primo accipit q̄ndas
virtutē cōmunē respectu omnium p̄tū corporis.
et in fine determinat ad hanc vel illā. **U**n si reti-
neret naturā eius a quo resoluit. tunc iam esset
recedens a natura generandē. qz in via corrupti-
onis existens. et sic nō haberet virtutē cōuerten-
di aliud in s̄m naturā. si vero retineret virtu-
tem eius a quo resoluit. tunc cū esset cōtractum
ad determinatā p̄tem agendē. nō esset mouens
ad naturā totius generandi. sed p̄tis. et sic non
generaret cōpletū in natura sed imp̄fectus.
Septimus articulus q̄ ania humana separata a
corpe sit p̄sona. di. v. ij. sen. **S**anctus th̄o. ibi
dem dicit q̄ hoc p̄sonat opinioni platonis. q̄ po-
suit q̄ homo nō est aliqd constitutū ex ania et
corpe. sed est ania corpe induta. **S**ed hoc opio-
stare nō p̄t. qz sic ania corpe accidētaliter ad-
ueniret. et ex eis nō fieret vnū per se. **U**nde s̄ no-
men homo de cui⁹ intellectu est ania et corpus.
nō significaret vnū p̄ se sed p̄ accidens. Et sic
nō esset in genere substantie. **O**ctauus arti-
culus q̄ christus in triduo quo ania a corpe fuit sepa-
rata. fuit h̄o. di. xxiij. eiusdem t̄m. **S**anctus th̄o.
ij. p̄t. q. l. arti. nū. dicit q̄ mors puenit ex sepa-
ratione anie a corpe. **C**ū igit ania christi a cor-
poris fuerit separata. igit christus mortuus fuerit
ergo nō fuit h̄o. sed homo mortuus. **M**agister
Sen. aut credidit q̄ siue sint cōiuncta ania et
corpus siue nō. allud est h̄o. q̄d est factum. qz vt
dicit. b. th̄o. prima p̄t. q. lxxv. arti. nū. **I**llud ē
homo q̄d opationes hominis opatur. **C**ū igit sen-
tire sit opatio hominis. et in triduo non fuit senti-
te. igit nō fuit homo in illo triduo. **M**onus
articulus. q̄ sacramēta veteris legis nullo mō
iustificabāt. etiā ex charitate facta. di. i. nū. sen.
Sanctus th̄o. ibidem dicit. **A**bsurdus est q̄

Titulus Undecimus

labores sanctorum in huius sacramentis deo accepti non fuerint. et quod opus virtutum possit esse non meritorium. et ideo tenent communiter quod usus eorum meritorius esse poterit. si ex charitate factum fuisset. Alii qui tamen excusant magistrum dicentes quod intellexerit de ope operato. licet operatio ex charitate facta meritoria esset. **Decimus** articulus quod baptizati in baptismo iohannis. non ponentes ibi spem non re-baptizabantur. **di. ij. eiusdem.** **Scriptis** **Th.** ibidem dicit quod opinio magistri videtur fuisse. quod qui referentur iohannis baptismum ad christum ex gratia christi et baptismum iohannis fiebat quasi unum quid. et ideo non indigebant nisi manu impositione ad susceptionem spiritus sancti. Sed quia sacramenta noue legis ex ope operato efficaciam habent. Ideo videtur quod spes et fides illius qui baptismum suscipit. nihil faciat ad sacramentum. quibus possit facere ad res sacramenti impedienda vel promouenda. vnde necesse erat baptismum christi baptizari. maxime quia in iohannis baptismum formate debita baptismi non erat unde oportebat iterari. quia hoc est generale in omnibus sacramentis. cuius deficit aliquid quod est de substantia sacramenti. Et confirmatur dicto. **b. Aug. sup. Joan. Omelia. v. dicentis.** Qui baptizati sunt baptismum iohannis non eis sufficit. **Undecimus** articulus. quod deus potuit communicare potentiam creandi creature. **di. v. eiusdem Sancti Th.** ibidem dicit quod potentia creandi. creature communicari non potest. quia ipse traheret ultra suam speciem. Nam cum creatio sit opus infinite potentie. creature communicari non potest. cum ipsa sit finita. Item creatori debet laetitia. sed hoc non potest creature communicari. ergo nec creare. **Duodecimus** articulus quod heretici precisi. scilicet manici suspensi et degradati. consecrare non possunt. **di. xij. Sancti Th.** ibidem. et. **ij. pre. q. lxxij. art. vij.** dicit. quod omne illud quod per consecrationem datur. est perpetuum. **Idem** sicut baptismus qui per consecrationem datur nunquam amittitur quantumcumque aliquis in heresim labatur vel in scisma. excommunicationes. irae nec sacerdotalis ordo aliquo modo amitti potest. **vt. b. Aug. dicit ad permenianum.** et quod presbiter consecrandi ordinem sacerdotalem consequitur. Ideo heretici et ceteri qui in articulo ponuntur consecrantur. quibus ad suam perniciem. dummodo seruetur debita forma et materia. **Undecimus** articulus quod maritus alicuius sponsae. per consensum de presenti. quam tamen non cognouisset. bigamus vocatur. et ad sacros ordines promoueri non potest. **di. xvij. Sanctus Th.** ibidem dicit. quod bigamia causat irregularitatem in quantum tollit perfectam significationem matrimonij. quod consistit in coniunctione et amplexu que fit per consensum. et in coniunctione corporum. et ideo ratione utriusque oportet esse bigamiam que irregularitatem facit. vnde per decretale innocenti abrogatur ei quod dicit magister in littera. videlicet quod solus consensus per verba de presenti sufficit ad irregularitatem

inducenda. **Decimusquartus** arti. quod cognoscens sponse legitime sororem. postremo non potest uxori debitum reddere. **di. xxiiij. Sancti Th.** ibidem dicit quod uxor non debet puniri peccato viri. sed magister saluat. quia intendit reddere debitum. id est carnalem copulam quam priuarus est quantum ex parte sui. quibus uxor ius suum retineat etc.

In decretis quedam. **§. I.** ponit **Brananus** auctor libri qui non tenent. Quaedam alia a patribus vel summis pontificibus edita que sunt reuocata seu immutata per consuetudines generales contraria et abrogata. Nam quod aliqua sunt abrogata per contrariam consuetudinem. patet exemplum de ieiunio quadragesime. quod a clericis debetur inchoari immediate post sexagesimam. ut fuit statutum a patribus ut habetur **di. iij. Statutum** cum duobus c. sequentibus. Et tamen contrarium seruatur. quia communiter clerici seculares inchoant quadragesimam. quam et laici nec in **b.** dicunt peccare. ut asserit **di. e. §. vlt.**

Dies rogationum ante ascensionem erant in precepto qui ad cessationem ab opibus. ut patet de se. **di. ij. pronuntiandum.** Et qui ad ieiunium. ut habetur **di. e. c. rogationes.** Licet glo. dicat ibi esse exhortatio nomen consilij non preceptum. Sed consuetudo est in contrarium qui ad cessationem ab opibus et ieiunium. Nec per hoc dicunt doctores homines peccare. Idem de ebriomada sancta et ebriomada pasce. que erant in precepto qui ad cessationem ab opibus. ut patet de se. **di. ij. pronuntiandum.** Sed consuetudo est in contrarium nec dicunt homines esse transgressores. **Ited. di. lxxij.** agit de litteris dimissionis que dabantur ab episcopis clericis suis qui ad aliam diocesim transire volebant ad officium. et **b.** sub certa forma cum litteris grecis que ibi ponitur. Sed dicit glo. quod **b.** habet in distictione. et ideo illa distinctio legitur raris in scolis. Tamen quibus forma illa non seruetur. seruandus tamen est illud quod traditur **di. lxxij. scilicet** quod clericus alterius diocesis non recipiat ad officium in alia diocesi sine litteris dimissionis sui episcopi. qui testimonium reddant de eius ordinatione etaueratione et licentia. Et quia istud male obseruatur et non sine peccato. ideo multa inconuenientia sequuntur. ut indistincte scelerati fugientes iudicium suum admittantur ad officia. quia non cognoscunt. **Item. xij. q. v. Honestum** habet quod iuramentum in iudicio fiat a ieiunio. Et in **c. de re iudicis** dicit quod in **xl. i.** aduentu. in diebus terminis non erigantur vel exhibeant iuramenta. scilicet solennia. ut in iudicio et hominibus. Et utriusque est abrogatum per contrarias consuetudines. ut etiam dicit glo. ibi.

Multa etiam edi. **§. II.** ta antiquo iure ibi notata sunt immutata. Nam ut dicit **di. lxxij. §. penult.** Sicut electio summorum pontificum non a cardinalibus tantum. sed etiam ab aliis

Capitulū Octauū

religiosis clericis est faciēda auctoritate nicolai pape. qđ habet di. xxiij. in nomine. Ita epoz electio nō a canonicis tm̄ s. maioris ecclie. s. etiaz ab alijs religiosis clericis est faciēda s̄m ordinationē innocentij factā in cō. alio rome q̄ habetur di. lxiij. c. obeūtibz. S. electio pape hodie solū fit p̄ cardinales. vt ptz de electi. p. totū. r. c. vbi periculū. Electio epoz s̄m iura cōmunia s̄ ebara canonicis cathedraliū eccliaz. r. cōfirmabatur a metropolitanis. Sed hodie summi pōtiffices reseruant sibi prouisionē r. collationem omnū dignitatū. scz patriarchaliū. metropolitanoz. epoz. abbatū. p̄posituraz r. plebanaz tuuz seu prioratū eccliaz collegiatarū. Et capitula in his nō habent se intruere. **U**te di. lxxvij. r. di. lxxvij. p. totū habet de etate ordinandoz. s. qđ ad subdiaconatū nō debeat qđ ordinari ante. xx. annū. Ad diaconatū. in. xxv. et nō ante. Ad p̄f byteratū in. xxx. ibi etiā habet de certis intersticijs seruādis inter ordinem et ordinē. Sed p. cle. de etate. r. q̄li. ordi. inuenerat hōc est r. determinatū qđ subdiacon⁹ in. xvij. anno etatis sue. Diacon⁹ in. xx. Sacerdos in. xxv. anno inchoato. s. anno. r. si nō cōpleto valeat ordinari. Et nō ante sine dispensatiōe pape. Nec intersticia illa optet seruari. sed si legitima etas existat ad omēs ordines infra annū poterit promoueri. imo infra vnā quadragesimaz. vt. i. in prima dñica eius recipiat omēs ordines minores. In sequenti sabbato subdiaconatum. In sabbato ante dñicam de passione diaconatum. In sabbato sancto sacerdotiū dūmodo al̄s sit idoneus. **U**te in cā. xxxv. q̄ ponunt in q̄stione scđa. tertia q̄tra r. q̄tra. quo ad gradus consanguinitat̄ r. affinitatis phibitos ad contrahēdū matrimonij. s. vi. gradus correcti sunt r. immutata p. decre. gre. ir. que habet extra de consanguinitate r. affi. nō debent. vt dicit glo. vbi dūmūtur duo gradus ex illis sex. qđ difficile erat r. mēti retinere tot gradus vnde multi ex ignorātia contrahēbant in gradibz phibitis. Et phibitio ibi determinat r. declarat vsqz ad q̄rtū gradū consanguinitat̄ r. affinitat̄ inclusiue. in q̄bz nō potest contrahi absqz sedis aplice dispensatiōe. Et in tertio r. q̄rto frequenter ex causa rationabili dispensant. In vltioribz gradibz vltra q̄rtū potest de iure cōmuni contrahi nunc. **U**te. ij. q. nū. c. sepe cōtingit. vbi dicit qđ cū furtū reperit factū in monasterio. r. ignorat auctor. debeat fieri tal̄ purgatio. vt abbate. vel alio ex monachis celebrante missam. loibus de iur. commūno sub hac obrestatione. Corpus dñi sit tibi ad p̄bationem hodie. Dicit glo. r. bene. qđ istud statutū est abrogatum. qđ indebite fieret. Cū qua p̄cor dat. b. lxx. in. nū. **U**tem qđ dicit de ofe. dis. i. Sacramenta. s. altaris nō debent nisi a ieiunij celebrari. i. confici. excepto die cene dñi. dicit

glo. r. bene qđ illi excep̄tioni est derogatū p̄ consuetudinē contrariā. Et p. c. liquido. de cōse. di. ij. vbi indistincte r. sine excep̄tione diei illius dicitur qđ debet sumi a ieiunij r. confici. Infirmitas tamen grauit̄ etiā nō ieiunus sumere potest in periculo. **U**tem qđ habent de sacramento eucharistie. de cōse. di. ij. que vident esse et modo loquēdi sub p̄cepto. s. qđ in cena dñi omnes debent cōmunionē accipere. vt in. c. in cena. Et qđ omēs debent rec̄ in anno cōicere. s. natiuitate resurrectione r. pentecostes. vt in. c. seculares. r. in alijs tribz. c. Intelligenda sunt nūc esse in consilio. Excepto festo dñice resurrectionis. qđ solum nūc est in p̄cepto ex decretali ois vtriusqz. extra de pe. r. re. qđ etiā in. c. triforme dicit. scilicet de vna parte ex tribus hostie consecrate quod reseruat̄ in fine missę. hodie non seruatur. sed simul due sicce sumunt̄. Et qđ in. ca. tribus gradibz dicit de ieiunio seruando p̄ alijs horas. s. post sumptū sacramenti. etiā nō seruatur sed paulopost potest comedi s̄m. **U**tem in. nū. **U**tem in. c. omnis dicit. s. qđ accedens ad cōmunionē. per prius debet abstinere ab actu cōiugali per tres quattuor vel quinqz dies. Dicit glo. hoc esse de cōsilio. r. sic est debitum honestatis. non necessitatis p̄cepti.

Gratianus quoqz. §. III

monachus auctor seu compilator libri ip̄i aliq̄ ponit in. §. in q̄bus ip̄e ex suo sensu loquit̄. que tamen nō tenent. videlicet in di. xij. §. i. dicit. qđ cū quis v̄getur inter duo mala. licitū est minus eligere. vnde videt̄ qđ aliq̄s possit esse perplexus inter duo peccata. ita qđ necesse sit alterū cōmittere. Sed hoc est falsum vt p̄bat ibi glo. summaria. r. bene r. diffuse. Cui cōcor. b. lxx. vt enī ait Hiero. Neqz ad virtutes neqz ad vitia necessitate trahimur. de pe. di. ij. Si enim inquit. Et. b. Aug. Nemo peccat in eo qđ vitare n̄ potest. Sedm̄ ergo rei veritatē nullus p̄t esse perplexus inter duo peccata. sed bene s̄m errorem cōscientiā suamqz deponere debet r. potest sed ip̄a p̄manente dat̄ doctrina qđ eligat quod minus sibi videt̄ e duobus. Et sic intelligenda sunt capitula duo. r. c. nerui. **U**tem in di. xcv. §. s. illud. post. c. p̄f byteros dicit qđ forte necessitate vrgente in absentia epoz vbi est cōsuetudo. p̄ byteri p̄t d̄p̄sinare in fronte. Sed s̄ nō est verū q̄nta cōsuetudo necessitate r. cōsuetudo in hoc qđ potius est corruptela nil facit. vt de ofe. q̄nto. Sic tenet. b. lxx. in. nū. r. aliq̄ theologū. qđ etiā firmat glo. Nec ep̄us potest in hoc dispensare. Quidā etiā dixerunt qđ nec papa vt p̄nt̄ in dicta glo. Sed s̄m. b. lxx. r. alios theologos potest vtriqz qđ probat̄ ex facto gregorij. qui aliq̄ in hoc dispensauit. vt p̄z di. e. puenit. Et s̄ sentit prima opinio glo. In scđa cā. q. i. §. in mal

Titulus Undecimus

nifestis. dicit q̄ in notorijs que ibi manifesta vocat. nō requiritur ordo iudiciarius. q̄d non est simpliciter verū. et diminute loquit. vñd̄ et glo. sup. c. manifesta. notanter ponit triplex notorium. s. facti. iuris et p̄sumptiōis. et que et q̄lis in eis requirat̄ probatio. Nam in notorio facti nō solum interpollari et actu transeunne. sed etiaz p̄manentis. q̄d est p̄maxime notoriz facti. q̄d sc̄z nouit maior ps p̄li seu vicinie vbi morat̄ vt cū tener concubinā publice. vt dicit glo. sup. §. quādo. q. e. Si reus negat esse notoriū crimē suum. requiritur aliq̄s ordo iudiciarius. vt sc̄z p̄letur saltem p̄ duos testes illud esse notoriz. et oportet vt citerur et sentētia tanq̄ extra notorium def. Quod etiā dicit Gratian⁹ in dicto. §. quādo. q̄ talis notorius peccator p̄batus post sc̄dam et ternā correctionē. id est admonitiōem si incorrigibilis inuenit. est dānandus p̄ sentētiā. nō tenet. q̄ in hui⁹ notorijs nō requirit̄ admonitio p̄cedens. Item in. xi. causa. q. iij. §. euidenter itaq̄. post. c. ad mēsas. dicit q̄ in iuriens man⁹ violentas in p̄sonam ecclesiasticam incurrit anathema. fm̄ illud. xvij. q. iij. Si quis suadente. exponens anathema. id est separatiōez a sacramētis et ingressu ecclie. nō autēz a cōmunionē fidelium. sed vt dicit ibi glo. et bene hoc nō tener ecclia. Nam cōtra eū est extra de appel. puenit. Est enī separatus etiā a cōmunionē fidelium. Jo. fa. volens eū corrigere dicit talez esse excommunicatū. sed nō vitandū anteq̄ denunciatur. q̄d est falsum. et extra eū est exp̄sse de sen. ex com. cū non ab homie. Item in eadez causa et q̄stione in. §. cum q̄ sententia post. c. nō soluz reus exponit illud Grego. Sententia pastoris siue iusta siue iniusta timenda est appellans sententiā iustā. cum est in homie vere illud crimē pro quo excommunicatur. In iustam cuz non est crimen illud. sed aliud. puta excoīcatur pro furto q̄s. qui tñ furtū non cōmisit sed adulterium Et hanc et si iniustā dicit timendā et seruandā. sed si non est in eo aliq̄d criminale. videt̄ velle dicere. q̄ tunc nō habet timere vel seruare. Sed vt dicit glo. male intellexit verba Greg. recepit̄ ex eo q̄d subintrulit Greg. Ne cū iuste forsitan ligatur. ip̄am obligatiōis sue finiam ex alia culpa mereat. Sed vocat Grego. aliā culpaz ip̄m p̄temp̄tū sententię. cū. s. nō seruatur eam. q̄ iniuste ligatus est. cū non cōmiserit illum excessum p̄pter quē excoīcatur. Quātūcunq̄ igit̄ sit iniusta nisi sit lata post appellationēz vel contineat intolerabilē errorez. Lata a suo iudice ligat et seruanda est. In ca. xij. q. i. vbi q̄ritur vtrū liceat clericis habere p̄pria bona. arguens p̄ et cōtra multa inducit. Demū soluit in. §. cum ergo post. c. precipimus p̄ distinctionēz. videlicet q̄ clericis orientalibz q̄bus licet vti matrimonio et occidentalibz q̄ ante ordinationē suam legit

ime habuerit vxozen et filios. licet habere p̄prium et sui et familie sustentationē. Alijs autem q̄a puericia fuerit in clericatu nō licet. Sed vt dicit glo. istud nō est verū. Nam clericis oībz licet habere p̄prium. nisi renunciauerint p̄prie vt religiosi. vel voto se ad hoc astrinxerint. vel tpe primitiue ecclie. Et de his intelligēda sunt illa ca. q̄ de hoc vident̄ dicere. Nec in glo. summaria in principio q̄stionis. cui concordat. be. l. v. Item in. iij. q. i. Querens vtrū clericis liceat in iudicio repetere sua. R. post argumēta dupliciter. videlicet q̄ clericis etiā p̄fectis licet in iudicio contendere. nō pro lucro captando. sed p̄ damno euitando. Itē q̄d et si nō p̄ suis rebus tamen p̄ cōmuniō eccliaz suaz licet stare in iudicio p̄ eis defendendis. sed imperfecta est ista solutio et glo. summaria melius et p̄fecti⁹ m̄det Dicit enī q̄ omēs clerici q̄ habent p̄prium vel habere p̄nt. p̄nt licite sua repetere in iudicio. Si nō habet p̄prium vt religiosi. p̄nt repetere bona ecclesiasticā suarū seu monasteriorum si sunt plari de mandato suozū superioruz possunt repetere. vt xvi. q. i. monachi. Omnes etiā clerici p̄nt agere in iudicio p̄ miserabilibz p̄sonis de mandato superioris. xvi. q. i. peruenit. Nec hoc terogat p̄fectiōi status religiosoz. Quis magis deceat per alios litigare. s. laicos. In causa. xvi. q. i. §. potest etiā aliter post. c. dilectio. dicit q̄ sufficit ad p̄scribendū q̄ ab initio habuerit bonam fidem cū cepit possidere rem alienam. et si medio tempe habuerit consciētiā rei aliene tamen p̄scribit. sed licet hoc sit fm̄ iura ciuilia. tamen vt dicit ibi glo. hoc nō tenet fm̄ ius canonicum. cui in hoc est standū. Oportet enī q̄ nō solum ab initio. sed p̄ omē tempus quo currit p̄scriptio habeat bonā fidez. i. credat se iuste possidere. vt de re iur. possessor. li. vi. In causa. xvij. q. iij. §. ultimo. dicit q̄ habens votū castitatis si iurat aliquā ducere in vxozen. iuramentū hoc illicitum est et permissum q̄ contra votum. et hoc est veruz. Et subdit q̄ seruare hoc iuramentū non prohibet. sed penitētia sibi de violatione voti est iniungenda. q̄d dicit magister est verū cōsummato matrimonio. q̄ illaz dimittere nō potest. et hoc nō obligatiōe iuramenti sed maiori vinculo sacramēti. Sed si nō cōsummauit matrimonium. phibetur seruare illud iuramentū. alis peccat moraliter. Maius enim et prius. vnde et obligatus est vinculi voti. q̄ illius iuramentū. et iō ad primuz tenetur. Vbi etiā subdit q̄ si q̄s iurat se nō facturū clericum vel religiosum. q̄ nō prohibet illud iuramentū seruare. quia nō admittitur per hoc salus anime nec corpis. Nam et laici in suo statu possunt saluari. Sed fm̄. b. l. v. hoc iurando grauius peccat. q̄ ponit obicem sp̄i sancto. Nam et si in seculo possit saluari. melius tñ et p̄fectius

Capitulū Octauū

in clero vel religione. Dicitur autē iuramentū
illicitū nō solum cū admittitur salus anime vel cor
poris. sed etiā cum diminuit salus alteri eoz
vel pfectus anime impedit per obseruationem
iuramenti talis. sicut si q̄s iurauit non dare ali
cui panem necessariū ad sustentationem. vt il
licitum prohiberet illud obseruare. sed etiā si
iuraret ei cōpanaticum quo melius sustentare
tur vt illicitū esset prohibendum obseruare. Et
multo magis est illicitū cum iurat illud non fa
curū. quod magis saluti anime proficit. **In**
causa eadē. q. v. §. i. dicit q̄ qui cogit aliquez ad
iurandū falsum. i. erigit ab eo iuramentum pec
cat mortaliter. si est piurans. q̄ glo. affirmat
Sed h̄ intelligendū est q̄n ille scit seu verissimi
liter credit q̄d iurabit falsum. vt declarat. b. Au
gu. in. c. ille q. q. e. Nam als si q̄s erigit ab aliq̄
iuramentū. vel p se vel p iudicē in iudicio p ve
ritate inuenienda. nesciens si ille falsus iurabit
nō videt arguendus de mortali. Et multo ma
gis iudex exigens iuramentū fm formā iuris
vel ad requisitionē pris. cū delet nō peccat. et si sci
at illū falsum iurare fm. b. l. h. **In. xxij. q.**
i. §. si aut post. c. audiui. videtur dicere q̄ la
psus in veterem h̄resim. excoīcatus est. vnde
suspensus ab executione ordinis et iurisdictionis
Et alios excoīcare non valet. Sed nouas h̄res
sim cōfingens ex corde suo. nō est excoīcatus.
Et cum toleret ab ecclesia pōt excoīcari
re et alias agere. cū. s. est occultus. sed glo. dicit
indistincte q̄ siue veterē seq̄tur. siue nouā con
fingat. est excoīcatus. et alios excoīcare nō valet.
extra de h̄res. ad abolendā. Valent tñ alia q̄ fa
cit dū tolerat ab ecclia. q. s. occultus. Si tñ om
nino esset occultus. q̄ cū nemine exprimit erro
rem suū fm. in. nū. non videt excoīcatus. quia
ecclesia nō iudicat nec punit mere occulta. s. cū
se in aliq̄ manifestat suā h̄resim. et si occultum
sit. ita q̄ pbari in iudicio nō possit. tamē excoī
catus est. Et idem dicit glo. de scismatibus. nisi
forte in summo pontifice. cū duo crearentur et q̄li
bet crederet se papam. Dec glo. summari. vltia
tñ eius pars videt intelligenda cū h̄rent iustā
causam credendi illud. et rōnes essent vlxmē
tes pro vtraq̄ pte vt accidit tpe scismatis iter
vrbani et clementis. **In dicto. §. q̄rens grati**
anus vtrū lapsi post baptismū in crimē et peni
tentes valeant pmoueri ad ordines vel digni
tates vl curā animar. Et iam pmori valeat post
lapsum pmanere in ordinibus dignitatibus iā su
sceptis et ad alia pmoueri. Arguit ad ptes ne
gatiuā et affirmatiuā multū diffuse. demuz dat
duas solutiones p distinctionē. Harz prima ē q̄
si vere penitēt nō fite pnt pmoueri. et in suis
dignitatibus pmanere et ordines erequi. et ad su
periores ascendere. Si fite penitēt. ita. s. q̄ nō
odium criminis. sed timor vilitatis. et amissio

ppriū gradus et ambitio celsioris ad penitentia
inducit. Et tales nō debent pmoueri vel mane
re in susceptis. h̄c dicit in. §. quō igitur. an. c. vt
ostitueret. Aliā solutionē ponit in. §. pnt et alie
ante. c. sacerdotes. scz peccata cōmissa aut sunt
occulta. et ppter talia nō phibent pmoueri et p
manere i susceptis facta secreta penitētia. Aut
sunt manifesta et ppter talia q̄ scandalizant. nō
possunt nec debent pmoueri vel erequi in susce
ptis. Sed vtraq̄ solutio est imperfecta et facti cō
fusa. nec simplr vera. sed cū additione pōt sal
uari. Nam q̄ ad primā solutionē distinguētū
q̄ aut crimina sunt talia q̄ inducūt irregulari
tatē. et talibus ireriti. non pnt q̄nticūq̄ penite
ant absq̄ dispensatiōe ordinari. vt beneficiari. l.
vri susceptis. exemplū in enormibus vl in h̄mi
cidio. vl mutilatiōe h̄resi scismate. symonia in
ordine suscepto. dignitate et h̄nficio curato etiā
occultis. in q̄bus solus papa dispensat. Et i me
diocribus criminibus cū sunt notoria. vt in adul
terio. sacrilegio. incestu. et h̄mōi. in q̄bus etiā
aliq̄n epi dispensant. Si aut crimina nō inducūt
irregularitatē possunt q̄ illa perpetrarūt et pmou
ueri et vri susceptis sine aliq̄ dispensatiōe. pra
eter tñ penitentia interiori. si nō ad priuiaz sui.
sed ad salutē volūt sacm ordinis accipe vl vri
susceptis. Sed cū vtrū q̄nt. si p platos debet
cū huius. criminosis q̄ indigent dispensatiōe di
spensari. Tunc h̄re pōt locū prima solutio gra
tiani. s. q̄ nō debet. cū apparet non vere sed fite
penitere q̄uis possit. Sed si vere tñc pōt et con
gruit cū eis misericorditer dispensari fm. c. pon
deret. et. c. tomino sancto. In homicidio et ma
licia nō consuevit dispensari et si possit quo ad
altam solutionē supplendus est. quia si occulta
talita sunt enormia. que vt dictū est inducūt ire
gularitatē. indigent huius. illaqueari dispensa
tione. Si nō sunt enormia per penitentia secre
tam purgata non impediunt. Manifesta vero
seu notoria si sunt enormia vel etiā mediocria
vt adulterium. sacrilegium. sodomiticum et hu
iusmodi indigent quia ea perpetrarunt dispen
satione. Si nō sunt notoria. s. p confessionē in
iudicio vl conuictionē vl euidētia facti q̄ nul
la possit tergiversatione celari. q̄uis a multis
sciantur non indigent talia dispensatione. s. pe
nitentia priuata purgant. Predicta satis elici
possunt ex glo. summari. di. l. §. vbi ponuntur
multe circa materias opinionēs varie. **In di.**
i. de pe. querens vtrum peccata cōmissa. sola cor
dis contritione et secreta satisfactione absq̄ sa
cramentali confessione. cūz adest facultas. pos
sint peccata deleri. vl sit necessaria ipa confessio
Arguit pro et cōtra valde diffuse. Demū in vl
rimo. §. non determinat. sed relinquit iudicio le
ctoris. quā sequatur opinionem. Dicit tñ glo.
summari. q̄ Gratianus q̄uis nō determinet

Titulus Undecimus

videt tamē declinare ad hoc q̄ sit necessaria cōfessio ad remissionē peccatorū. si adest facultas ad q̄d facit. c. vltimū. Eandē q̄stionem mouet magister sen. in. nū. Et sibi modo indeterminatam relinquit. Sed. b. l. in. nū. ibi in expositione lre. dicit q̄ tūc t̄pis potuit vtraq̄ opinio sine p̄iudicio eterne salutis teneri. s. q̄ cōfessio eēt necessaria vel nō. sed postq̄ p̄ innocentū tertium ecclia determinauit. et p̄cepit oibz puenientibz ad vsum rōis. vt salte semel in anno debeat p̄prio sacerdoti cōfiteri. tenere p̄naciter q̄ nō sit necessaria cōfessio vocal que fit sacerdoti. et ser hereticū et cōtra clauē ecclie. v̄z est q̄ p̄ solam cōtitionē q̄ sine p̄posito cōfessionis et satisfactōis nulla esset. que v̄trino causat ex gr̄a dei peccata remittunt. Sed habita etiā remissione q̄d tū nullus p̄t scire p̄ se. adhuc tenet ad cōfessionem t̄pe cōgruo. Q̄d si nō faceret t̄pe debito habita oportunitate. q̄uis peccata dimissa non rediret. nū incurreret mortale p̄t̄m et illa omisione. v̄nd̄t damnationē hoc fm. b. l. in. nū. et al. Cui concordat glo. summaria in fine post plures opiniones recitatas non veras.

Notandum etiaz .§. III

q̄ glo. decretorū sunt satis autentice et bone p̄cipue exponētes tertū q̄ aliquū est multū obscurū vt sine ip̄is male posset intelligi. et de facili qui alia nō vidisset in errozē induceret. v̄nde et heretici aliq̄ auctoritates ei⁹ inducunt male exponētes. Glo. etiā summarie. q̄ si ponunt in principio distinctionū vel q̄stionū sunt cōmunit̄ bone et vere. Et cū ibi ponuntur plures opi. vltima est melior et magis tenet. S̄nt ibi in diuersis. c. aliq̄ que nō sunt vere. Nam glo. que habet. nū. q. i. sup. c. t̄ps. videt tenere q̄ his q̄ sunt in inferno mediocriter mali. valent suffragia facta p̄ eis. ad diminutionē pene licet nūq̄ liberent. q̄d nō est v̄z fm. be. l. in. nū. qz nec ad liberationē nec ad diminutionem pene valent nec cōfortationē subiecti. Et male intellexit glo. dictū ibi. b. Aug. qz. b. Aug. vocat mediocriter malos esse. q̄ descendūt morietes ad purgatorū q̄bus dicit valere suffragia. vt tolerabilior sit ip̄a damnatio. i. cōdemnatio ad illā penam. vt. s. alleuiet. glo. aut̄ intelligit mediocriter malos. q̄ p̄pter mortalitā descendūt in infernum. Item de p̄se. di. i. sup. c. tribz gradibz. ponit glo. plures opiniones de speciebz eucharistie cū sumunt. Aliq̄ enī dicebāt q̄ ille species nec alijs cibis admiscuntur. nec in stomachum descendūt. Aliq̄ q̄ descendūt. sed p̄ sudorem vel occultos meatus exeunt seu resoluntur. Aliq̄ q̄ q̄cito species ille tenuibz atteritur corpus christi ibi esse definit. sed oēs iste opiniones sunt false. Nam fm. b. l. in. nū. et alios r̄ologos. q̄dū species ibi remanent sacra-

menti. tamdiu ibi est corpus christi. siue de se dant in stomachū q̄ v̄tqz descendit. siue emittent̄ per vomitū. siue p̄ secessum ex tali infirmitate integra. vt supra emittente. Et idē iudiciū est de illis speciebz sicut de alijs cibis quo ad digestionē et cōuersionē in nutrimentū.

Item glo. q̄ est sup. c. timorē. de p̄se. di. i. que videt dicere q̄ ante christi resurrectione post institutionē sacramēti nō poterat cōfici nisi per christū. Et q̄ si in triduo mortis si q̄s ap̄loz cōsecrasset non fuisset ibi corpus sine anima. Et q̄daz alia ponit q̄ cōmunit̄ nō tenent. Item q̄d dicit. d. e. sup. c. Qui bene in glo. q̄ cū sumit eucharistiā definit ibi statim esse corpus christi. Nō est v̄z. Sed q̄dū ibi remanēt species traiecte in stomachū tamdiu ibi est sacramentū. Item q̄d dicit. di. nū. in glo. super. c. Si papa. q̄ nō solū p̄ heresi. sed etiā pro q̄libet notorio crimine. vt symonia. adulterio et h̄mōi si post admonitionē esset incorrigibilis ex quo scandalizaret ecclia possit iudicari et deponi papa. Allegat pro rōe hoc. qz cōtumacia et inobediencia expressa dicit heresis et infidelitas. v̄z. lxxi. Si q̄ sunt p̄el byteri. S̄ p̄ heresi papa iudicatur. vt in dicto. c. si papa. sed hoc cōmunit̄ nō tenet. Et p̄. de pal. in. nū. reprobat illā glo. et bene. qz cū dicit papa. p̄pter heresim et infidelitatem posse iudicari. intelligit de heresi p̄prie et stricte sumpta. put. s. habet fixum errozē circa ea q̄ sunt fidei in mēte. sed cū cōtumacia et inobediencia dicit heresis vel infidelitas. ibi sumitur heresis large et improprie. Et de tali nō loquitur. c. illud. si papa. Item. r̄ij. q. i. sup. c. ne q̄s arbitret. dicit glo. q̄ mendaciū officiosū vt pro salute alicui⁹ p̄curanda. q̄d tū nulli noceat est peccatū mortale in v̄t̄is p̄fectis. veniale in imp̄fectis. et appellat p̄fectos q̄ abrenunciant p̄fecte oibz sp̄alibz. S̄ glo. illa est falsa. Nam b. l. h. se. se. in. q. de mendacio dicit. q̄ nullum peccatū q̄d est laicis vel imp̄fectis veniale ē de se mortale p̄fectis vel religiosis. qz p̄fectio p̄sonalis seu status p̄fectiōis nō facit veniale in se mortale in eis esse. nisi rōe scandali inde sequitur. qz possit inde t̄m scandalū sequi. q̄d eēt nō rōe mendaciū s̄ scandali mortale. Solent autē magis scandalizari homines de mendacio p̄fectorum q̄ imp̄fectorum. Nec tū quodcūqz scandalum ex hoc ortum esset mortale. sed rari q̄d determinare difficile est. Et tūc nō ratiōe mendaciū erit ibi mortale seu in mendacio ip̄o. s̄ in scandalo. Item. q. i. sup. ca. Si peccauerit in te glo. mouet tres q̄stiones circa materiā fraternalis correctionis. et r̄siones fm̄ varias opiniones. S̄. b. l. h. p̄fectius et clari⁹ se. se. Cuius sententias firmat et allegat archi. in rosario sup dicto ca. Et prima q̄stio est. V̄trū fraternalis correctio intelligat de occultis vel manifestis. Et r̄dit.

Capitulū Primū

q̄ fm aliquos intelligit de occultis. fm alios de manifestis. Sed Jo. intelligit de occultis. q̄ tñ sciunt a paucissimis. **lea.** Tho. dicit simplr de occultis. mortalibz tñ. **Scda** questio. vtrum ad fraternā correctionē teneant om̄s ex p̄cepto. Ad q̄d r̄ndent aliq̄ r̄ dicunt q̄ tenent ex p̄cepto ad b̄ solum sup̄iores ecclesiastici vel laici. Alij vero vt subditi ex cōsilio. r̄ b̄ quo ad peccatū cōmissum. secus q̄ ad perpetrandū. quia ad b̄ om̄s tenent ad admonendū. s. r̄nq̄. q. iij. **Lā** sacerdos. Alij vt **Dugo** dicunt simplr ad b̄ om̄nes teneri. b. Tho. tenet simplr om̄es teneri. Sed qz p̄ceptū est affirmatiuū. obligat semper. sed nō ad semp. imo p̄ loco r̄ tpe r̄ alijs cōstantibz tēbitis. Et hoc cū sperat p̄ hoc sequi emendatio peccantū. cū iste sit finis hui⁹ p̄cepti. Ipe etiā ordo datus seu p̄cessus in ea fm eūā gelum est in p̄cepto. cum. s. p̄ illū modū sperat correctio. Qui autē sunt i magistratu respectu subditiōz. diligētius se h̄re debent ratione cure. Et vltra fraternā correctionē tenent ad alias q̄ est actus iusticie. correctionē. s. paternaz seu iudiciariam in puniēdo. s. crimina cōmissa fm foanā iuris. Et qz hui⁹ finis est principiū bonū reipublice. q̄d p̄seruat r̄ pinouet ex punitione criminū. Ideo etiā si ex h̄mōi correctione que fit multipliciter fm excessus varietatē verbis duris r̄ factis. vt pena pecuniaria vel personali vel exilio r̄ h̄mōi. nō speret emendatio eius. s. scandalū r̄ desperatio. nō tñ p̄ter hoc debet pretermitti. vt. r̄nq̄. q. n̄. quo. r̄ di. lxxvi. Inferiorum. Et dist. xlv. Sed illud. Et. r̄nq̄. q. n̄. Est iniusta. De hac nō h̄nt se intromittere nisi p̄sentes r̄ erga sibi subditos. **Dñ. b. Aug.** dicit. Et qui emendat vertere in quē p̄rās dat. r̄ coerter aliqua disciplina misericordiā p̄stat. **Q̄** ultra eni bona etiā inuitis p̄standa sunt. di. xlv. Si ergo nō datur p̄rās sup̄ delinquentē. nō debet punire. **Tertia** q̄stio vtrum admittant om̄es vt criminosi r̄ infames ad denunciations. Et respondet q̄ sic. si bono zelo denuncient. Sed criminosi q̄. s. p̄seuerant in malis. eo ip̄o q̄ tales nō vident bono zelo moueri cū se nō corrigant. Ad euangelicā denunciationē om̄es possunt admitti. cū nō intendat nisi emendatio fratris nō puniō. nisi p̄sumat q̄ hoc nō intenditur. sed diffamatio aut vindicatio. Ad denunciationem iudicalem. vbi etiā intendit puniō. seruandum est q̄d habetur extra de actu. Qualiter r̄ quando. r̄. c. inquisitionis.

Titulus. xii. de dono cōsiliū. Cōsiliū bonū erigit rectitudinē sui. celsitudine p̄cipiū r̄ aptitudinē exiliū. **Lā. primū.**

Q̄ circa donū cōsiliū
ma possumus p̄siderare. s. rectitudi-

nem cōsiliū. celsitudine p̄cipiū. aptitudinem auxiliū. Et quārum ad primū sciendum. q̄ tunc recte cōsiliat quis. cū facit tria q̄ tangit p̄ bus iij. ethicorum. **Primo** si debitiū finē sibi p̄stituat. sc̄do si media accōmoda ad finem inueniat. tertio si temp⁹ cōueniēs p̄silio assumat. **Primo** igit ad hoc q̄ aliquis recte cōsilietur. oportet q̄ sibi finem debitiū p̄stituat. De p̄cipio enim nō est cōsiliū. quia cōsiliū est inq̄sitiō rationis de aliquo operabili a nobis. Sed p̄cipia in om̄i scientia oportet supponere tā q̄ certa. In omni igitur inquisitione p̄cipiū sub questione vel sub inquisitione rationis nō cadit. similiter cōsiliū non est de fine. Cui⁹ ratio est. quia illud de quo est. p̄siliū est dubium vel incertum qualia sunt futura contingētia q̄ patet. qz in talibz ratio profert iudicium an eligenda sint vel vitanda absq̄ inquisitione rationis. Sed finis r̄ id quod habetur vt finis est iam determinatū r̄ certū. vt in q̄libet scientia p̄cipiū illius scientie. **Sc̄do** quis recte cōsiliatur si media accōmoda vel p̄uenientia ad finem inueniat. **Primo** de aliq̄ bo non sit p̄siliū. p̄cedit ex eo. vel qz sunt determinata vel qz sunt minima. Sed q̄ sunt determinata. i. que habent determinatas vias p̄cedendi ad determinatos fines. nō oportet ibi p̄siliari. sicut scrip̄toz nō p̄siliat quōd debeat lrās trahere. qz hoc est iam determinatū v arte r̄ nō dubiū. Si autem sunt minima vel inuilia que parum adiuuant vel impediunt ad p̄sequēdum finem. quia non multū refert vtrū sic vel sic fiant. q̄d autē parū est ratio accipit vt nihil. vnde d̄ h̄. nō est p̄siliū sed de eo q̄d est cōuenientius. vtilius r̄ facili⁹. ad consequēdum finem. quale cōsiliū est quod datur de paup̄tate. **Mat. xix.** Si vis p̄fectus esse. vade r̄ vende oia que habes r̄ da pauperibus. quod vtiq̄ p̄siliū est nō p̄ceptum. Et de virginitate vel viduitate. i. **Loz. viij.** De virginitate autē p̄ceptū dñi nō habeo. cōsiliū autē eo. q̄d est de meliori. Et merito. quia vt dicitur **Ecl. xxvi.** Non est digna ponderatio aie cōtinentis. b. **Ambro.** Virginitas suaderi p̄t impari nō p̄t. Res est magis voti q̄ p̄cepti. **xxxij. q. i.** **Integritas.** De obediētia aut **stephanus** papa cuidā vxoricide. Placeat tibi p̄siliū nostrū q̄d tibi melius r̄ vtilius videri p̄t. Relinque hoc malignū seculū. Ingredere monasteriū. humiliare sub manu abbat. cūtra facio simplici anio que tibi fuerint imperata. **xxxij. q. ij.** admonere. **Tertio** ad hoc q̄ aliq̄s recte p̄silietur oportet q̄ assumat tps cōueniens ne sit nimis morosus r̄ tardus. vt trāseat debitiū temp⁹. **Hec** etiā nimis velox. vnde **Calixt⁹** papa. Nos eni tpe indigemus vt aliquid maturius agamus. Non p̄cipitemus p̄silia r̄ opera nostra. neq̄ ordinē eoz corrupam⁹. di. l. p̄ndes